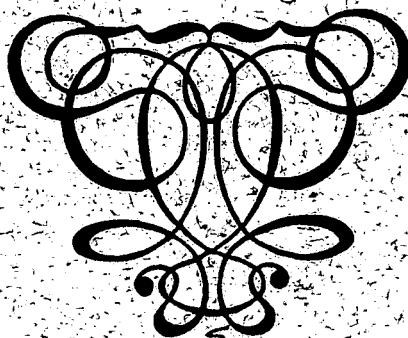

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR
POLITIK · STATISTIK · EKONOMI

NY FÖLJD UTGIVEN AV
FAHLBECKSKA STIFTELSEN

INNEHÅLL

Carl-Erik Quensel, Barnantalet i de svenska äktenskapen. — Herbert Tingsten, Röstplikt och valdeltagande. — Översikter och meddelanden: Konstitutionella och kommunala frågor vid 1936 års riksdag. Av Sune Hölm. — Den indiska författningsreformen. Av Olof Kalfser. — Förslag till ny författning i Sovjetunionen. Av Gunnar Jarring. — Tillströmningen till de intellektuella yrkena i Holland. Av Einar Olsson. — Tidskriftsöversikt. Av B. G. Cederström. — Litteraturgranskningar: De nordiska ländernas statsråd. Studier över deras sociala sammansättning. Anm. av E. Thermanius. — E. E. Robinson, The Presidential Vote 1896—1932. A. Herbert, The American Presidents. Anm. av E. E. Forssell. — G. Thulin, Om mantalet, II. Anm. av E. Schalling.

ÅRG. 39

1936

HÄFT. 3

LUND . . . STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION . . . LUND

DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP

Lösnummer av detta häfte kostar kr. 3:50.

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTE kommer att under nästkommande år liksom hittills innehålla dels vetenskapliga uppsatser i politik — ordet taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels en avdelning översikter och meddelanden, avsedd att hålla läsaren å jour med vad som händer och skrives å hithörande områden, dels slutligen mera ingående granskningar av utkommande, framför allt svensk, men jämval annan nordisk samt utländsk statsvetenskaplig litteratur. Tidskriften vill framträda som ett organ för vetenskaplig orientering och diskussion i de ämnen, vilka falla inom den angivna ramen. Tidskriftens redaktion handhåves, under överinseende av Fahlbeckska Stiftelsens kollegium (professorerna FR. LAGERROTH, R. MALMGREN, S. WICKSELL, E. SOMMARIN, L. WEIBULL, G. CARLSSON och M. P. NILSSON), närmast av professor MALMGREN som redaktionssekreterare och ansvarig utgivare, under medverkan av professor SOMMARIN (national ekonomi), professor WICKSELL (statistik), professor A. BRUSEWITZ, Uppsala (litteraturgranskningar: politik) och docent E. THERMÆNIUS (översikter och meddelanden: politik).

Tidskriften utkommer som hittills i 5 häften om året, omfattande tillsammans minst 20 ark. Prenumerationspriset är 10 kr. pr år.

Prenumeration kan ske antingen genom bokhandel eller direkt hos »Statsvetenskaplig Tidskrifts Expedition, Lund» (ej hos redaktionen).

Eftertryck av tidskriftens artiklar och övriga innehåll utan angivande av källan förbjudes.

Lund i december 1935.

FAHLBECKSKA STIFTELSEN.

Av Skrifter utgivna av Fahlbeckska Stiftelsen har utkommit:

- I. SVEN HELANDER: Marx och Hegel. 1920. Pris kr. 4:—.
- II. CURT WEIBULL: Lübeck och Skånemarknaden. 1922. Pris kr. 3:50.
- III. HALVAR G. F. SUNDBERG: Bidrag till frågan om besluts verkställbarhet enligt kommunallagarna. 1924. Pris kr. 3:—.
- IV. ISRAEL MYRBERG: Om tjänstemäns oavsättlighet. 1925. Pris kr. 5:—.
- V. ERIK LINDAHL: Arbetsdagens förkortning. 1925. Pris kr. 1:—.
- VI. HERBERT TINGSTEN: Konstitutionella fullmaktslagar i modern parlamentarism. 1926. Pris kr. 4:50.
- VII. CURT RÖHTLIEB: Johan Fischerström. 1926. Pris kr. 1:50.
- VIII. BIRGER WEDBERG: Nädefrågor historiskt belysta. 1926. Pris kr. 2:75.
- IX. FREDRIK LAGERROTH: Indelnings- och grundskattväsendets avveckling. Ett systemskifte inom svensk statshushållning. 1927. Pris kr. 8:—.
- X. GEORG ANDRÉN: Huvudströmningar i tysk statsvetenskap från tyska rikets grundläggning till 1900-talets början. 1928. Pris kr. 12:—.
- XI. FREDRIK LAGERROTH: Statsreglering och finansförvaltning i Sverige till och med frihetstidens ingång. 1928. Pris kr. 10:—.
- XII. GUNNAR BOMGREN: Sekretä utskottet 1723—1756. 1928. Pris kr. 4:50.
- XIII. GUSTAF OLSSON: Den indiska författningskrisen. 1929. Pris kr. 10:—.
- XIV. ERIK LINDAHL: Penningpolitikens mål. 1929. Pris kr. 3:—. Slutsåld.
- XV. HERBERT TINGSTEN: Regeringsmaktens expansion under och efter världskriget. Studier över konstitutionell fullmaktslagstiftning. 1930. Pris kr. 7:—.
- XVI. ERIK LINDAHL: Penningpolitikens medel. 1930. Pris kr. 6:—.
- XVII. Studier över den svenska riksdagens kontrollmakt. Utgivna av Statsvetenskapliga Föreningen i Uppsala genom AXEL BRUSEWITZ. 1930. Pris kr. 12:—.
- XVIII. F. J. LINDERS: Bidrag till kännedomen om den kommunala beskattningen i Sveriges landskommuner under åren 1918—1928. 1933. Pris kr. 6:—.
- XIX. JOHAN ÅKERMAN: Konjunkturteoretiska problem. 1934. Pris kr. 4:—.
- XX. S. D. WICKSELL: Befolkningsrörelsen i Sveriges härad, tingslag och städer 1911—1925 samt i Sveriges bygder 1901—1925. 1934. Pris kr. 5:—.
- XXI. KARL ANVID EDIN: Undersökning av abortförekomsten i Sverige under senare år. Verkställd på uppdrag av medicinalstyrelsen. 1934. Pris kr. 2:25.
- XXII. E. AROENIUS: Yrkesväxlingen från en generation till en annan i en medelstor svensk stad. 1936. Pris kr. 2:50.
- XXIII. PAUL DAHN: Studier rörande den studerande ungdomens geografiska och sociala härkomst. 1936. Pris kr. 15:—.
- XXIV. JOHAN ÅKERMAN: Ekonomisk kausalitet. 1936. Pris kr. 5:—.

Statsvetenskaplig Tidskrift har utgivit sitt tredje häfte för året. Det upptar först tvänne uppsatser, den ena om »Barnantalet i de svenska äktenskapen» av fil. lic. *C.-E. Quensel*, den andra om »Röstplikt och valdeltagande» av prof. *H. Tingsten*. Inom avdelningen »Översikter och meddelanden» märkas redogörelser för »Konstitutionella och kommunala frågor vid 1936 års riksdag» av jur. kand. *Sune Holm*, »Den indiska författningsreformen» av *O. Kaijser*, och »Förslag till ny författning i Sovjetunionen» av doc. *G. Jarring* samt en artikel om »Tillströmningen till de intellektuella yrkena i Holland» av *Ejnar Olsson*. Litteraturavdelningen upptages huvudsakligen av en av doc. *E. Thermanius* författad recension av några från statsvetenskapliga seminariet i Uppsala utgivna studier över »De nordiska ländernas statsråd».

BARNANTALET I DE SVENSKA ÄKTENSKAPEN

AV FIL. LIC. CARL-ERIK QUENSEL, LUND

Den svenska befolkningsstatistiken, sådan den framträder i redogörelserna för de hittills utförda folkräkningarna, har den egenskapen, i likhet med de flesta andra länders befolkningsstatistik, att den endast är så att säga individualstatistik. Med detta menar jag, att individerna betraktas endast var för sig och att hänsyn icke i större utsträckning tagits till individernas sammansättning i familjer av olika storlek. Väl förefinnas uppgifter över civilstånd alltsedan folkräkningar överhuvud taget började utföras i Sverige, men först 1920 års folkräkning lämnade några, om än sparsamma upplysningar över de bestående äktenskapen. Några tabeller över de kombinerade åldersförhållandena hos de äkta makarna publicerades samt dessutom även en tabell över de bestående äktenskapen alltefter den tid, äktenskapet varat, äktenskapsdurationen. Tyvärr uppställdes emellertid inga tabeller efter såväl makarnas ålder som durationstiden, särskilt beklagligt, då i statistiken över befolkningsförändringarna årligen publiceras en tabell över de gifta barnaföderskornas kombinerade levnadsålder och äktenskapsduration, vilka tabeller därigenom skulle fått en värdefull komplettering.

Genom 1930 års ännu inte fullt bearbetade folkräkning kommer att lämnas vissa uppgifter angående familjestorleken, då vid denna folkräkning uppgift skulle lämnas vid mantalsskrivningen beträffande antalet barn i de bestående äktenskapen. Denna undersökning torde emellertid inte kunna lämna fullt korrekta siffror, då dessa uppgifter i många fall torde vara ofullständiga och kanske behäftade med rätt avsevärda felaktigheter.

Den kraftiga nedgången i den svenska nativiteten särskilt under de sista tio åren har aktualiserat frågan om åstadkommandet av en tillförlitlig svensk familjestatistik. Sålunda kommer 1935—1936 års folkräkning närmast att specialisera sig på en tillförlitlig statistik över de bestående äktenskapen och barnantalet i dessa.

I Norge förefinnes sedan tvenne folkräkningar tillbaka statistik över barnantalet i de bestående äktenskapen. Vid de båda folkräkningarna 1920 och 1930 efterfrågades såhunda totalantalet barn i de norska äktenskapen. Redogörelse för dessa folkräkningar och de därvid erhållna resultatens omfattning har tidigare lämnats i denna tidskrift.

Då nativitetsnedgången delvis har sin grund i ekonomiska förhållanden torde ett upphjälpande eller åtminstone ett förhindrande av en fortsatt nedgång möjligen kunna ske genom ett undanröjande eller en minskning av de ekonomiska svårigheter, som även en ej alltför talrik barnskara medför för familjeförsörjaren. Förslag till dylika åtgärder hava därför också av befolkningskommissionen framlagts. Vidare anvisade 1935 års riksdag medel till åstadkommande av bättre bostadsförhållanden för familjer med tre eller flera minderåriga barn.

Vid ett överblickande av de ekonomiska konsekvenser sådana åtgärder kunna medföra för det allmänna erfordras emellertid en åtminstone något så när riktig uppskattning om fördelningen av familjerna efter antalet barn. I den officiella statistiken förefinns inga sådana siffror och det torde dröja åtskilliga år innan resultaten från 1935—1936 års folkräkning föreligga.

För befolkningskommissionens räkning har undertecknad på Statistiska Institutionen vid Lunds Universitet, enligt av professor S. D. Wicksell lämnade anvisningar, försökt att genom teoretiska beräkningar och genom jämförelse med resultaten från 1920 och 1930 års norska folkräkningar erhålla en approximativ fördelning av de bestående äktenskapen efter barnantal. Då dessa resultat kunna vara av intresse även för andra lämnas här en redogörelse för de erhållna resultaten samt en kortfattad redogörelse för den använda metoden.

Förfaringssättet bygger på en bestämning av medeltalet barn inom de bestående äktenskapen, inom grupper efter såväl hustruns ålder som den tid äktenskapet varat, samt därefter på jämförelser mellan de fördelningar efter barnantal i de på samma sätt grupperade norska äktenskapen, vilka fördelningar framgå av de norska folkräkningarna 1920 och 1930.

MEDELTALET BARN PER ÄKTENSKAP.

Därigenom att Sverige äger en synnerligen väl differentierad statistik över befolkningens förändringar har det varit möjligt att bestämma medeltalet barn inom olika äktenskap, kombinerade efter såväl hustruns levnadsålder som äktenskapsduration.

Medelst en från professor Wicksell emanerande metod, för vilken en redogörelse snart kommer att publiceras, har för perioden 1911—1932 de gifta kvinnorna uppdelats icke endast efter levnadsålder utan även efter den tid äktenskapet varat. Dessa beräkningar hava utförts å Statistiska Institutionen och hava närmast haft till syfte att skaffa underlag för en bestämning av fruktsamheten inte endast efter ålder utan även efter äktenskapsdurationen. Detta möjliggöres genom det förhållandet, att sedan 1911 en tabell över barnafödelskorna fördelade efter ålder och äktenskapsduration årligen publicerats i »Befolkningsrörelsen».

Till följd av den företagna uppdelningen av de gifta kvinnorna efter äktenskapsduration har det varit möjligt att med tillhjälp av dessa tabeller bestämma fruktsamheten såsom funktion av levnadsåldern i kombination med den betydelsefulla faktorn durationstiden. Resultatet av dessa beräkningar kommer att sedermera publiceras. Med den erhållna kännedomen om fruktsamheten även i olika äktenskapsår har det varit möjligt att följa en grupp äktenskap, ingångna vid en viss tidpunkt i en viss levnadsålder för den kvinnliga partens del och bestämma fruktsamheten under hela den tid äktenskapen bestå till och med år 1932. Antager man, att de äktenskap, som upplösas, haft samma fruktsamhet som de, vilka fortfarande bestå, blir därigenom även medeltalet barn per bestående äktenskap känt. Detta medeltal är nämligen summan av fruktsamheten i de skilda äktenskapsåren.

Till följd av dessa beräkningar förefinnes således en fördelning av de gifta kvinnorna efter såväl levnadsålder som äktenskapsduration samt kännedom om medeltalet barn per gift kvinna inom olika ålders- och äktenskapsdurationer.

I tabell I lämnas sålunda uppgift om fördelningen av de gifta kvinnorna ³¹/₁₂ 1932 efter såväl levnadsålder som äktenskapsdura-

Tabell I. De gifta kvinnorna i Sverige ^{31/12} 1932 fördelade efter ålder och äktenskapsduration.

Äktenskaps- duration	Åldersår									
	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40—45	45—50	50—55	55—60	
0—1	2 090	15 883	13 798	5 868	2 347	1 047	594	247	111	
1—2	652	14 013	15 790	7 268	2 801	1 333	668	296	125	
2—3	56	11 172	17 184	8 899	3 367	1 488	730	335	141	
3—4	9	7 155	16 884	9 893	3 839	1 583	796	427	148	
4—5	—	4 010	16 002	11 176	4 434	1 834	920	412	208	
5—6		1 887	14 099	12 087	5 096	2 150	1 015	474	215	
6—7		561	11 754	13 243	5 956	2 396	1 150	544	251	
7—8		47	8 807	13 785	6 918	2 801	1 293	554	271	
8—9		11	5 775	14 108	8 105	3 357	1 511	633	361	
9—10		—	3 385	13 689	9 547	4 057	1 782	835	417	
10—11			1 625	12 167	10 604	4 547	2 010	891	398	
11—12			561	11 329	12 120	5 893	2 499	1 166	552	
12—13			59	9 660	14 383	7 240	3 104	1 356	626	
13—14			9	5 797	14 080	8 229	3 444	1 464	656	
14—15			—	3 194	13 425	9 224	3 723	1 524	664	
15—16				1 429	11 480	9 323	4 091	1 607	673	
16—17				385	9 178	10 314	4 932	1 912	861	
17—18				107	6 872	10 575	5 338	2 015	851	
18—19				6	4 653	10 699	6 217	2 413	975	
19—20				—	2 765	10 768	7 149	2 832	1 119	
20—21					1 324	9 655	8 215	3 259	1 316	
21—22					517	7 945	8 858	3 878	1 506	
22—23					122	6 353	9 555	4 679	1 784	
23—24					7	4 313	9 772	5 348	2 061	
24—25					—	2 684	9 897	6 260	2 452	
25—26						1 297	9 163	7 161	2 918	
26—27						479	7 486	7 769	3 432	
27—28						95	5 343	7 954	3 818	
28—29						5	3 708	8 099	4 380	
29—30						—	2 138	7 704	4 957	
30—35							1 651	23 354	31 752	
35—40								1 351	18 945	
40—45									1 120	
Summa	2 807	54 739	125 732	154 090	153 940	141 684	128 752	108 753	90 064	

tion.¹ Då den begagnade metoden inte torde vara lämplig för de högre åldrarna, omfattar tabellen endast åldrarna 15—60 år. Den använda beräkningsmetoden vid uppdelningen efter durationstid medger också en uppdelning å första giften och omgiften. Då

¹ Beräkningarna hänföra sig till utgången av år 1932, eftersom detta är det sista år för vilket Statistiska Centralbyråns redogörelse angående befolkningsrörelsen utkommit.

emellertid fruktsamheten inte kan bestämmas mer än för båda dessa grupper sammanslagna här ingen sådan uppdelning verkstälts, även om den i och för sig skulle hava sitt stora intresse.

I *tabell II* lämnas därefter de från fruktsamhetstabellerna beräknade medeltalen barn födda inom äktenskapet för varje grupp av bestående äktenskap ³¹/₁₂ 1932. Då de beräknade fruktsamhetstabellerna endast omfatta tiden från och med 1911 har det vid beräkningarna av dessa tal antagits, att fruktsamheten under åren innan 1910 varit densamma som 1911. Detta är visserligen inte fullt riktigt, men då dessa beräkningar som slutmål åsyfta bestämning av antalet barn under 18 år har detta ingen inverkan på de slutliga resultaten.

Det är också möjligt att med ledning av fruktsamhetstabellerna bestämma huru medeltalet barn för de äktenskap, som varat mer än 18 år, uppdelas på de två kategorierna, barn över 18 års ålder och barn under 18 års ålder (minderåriga).

I *tabell III* lämnas uppgift på medeltalet minderåriga barn för de äktenskap som varat mer än 18 år.

För ett rätt bedömande av familjestorleken måste man också taga vederbörlig hänsyn till den föräktenskapliga fruktsamheten. Den utomäktenskapliga fruktsamheten är i Sverige tämligen hög med ett årligt antal utom äktenskapet födda av omkring 14.000 de senaste åren. Antalet giftermål är i Sverige omkring 40.000, vilket skulle innebära att omkring var tredje kvinna, som ingår äktenskap, skulle ha ett barn före äktenskapet. Under den förutsättningen, att alla de föräktenskapliga barnen skulle legitimeras genom moderns giftermål, skulle man därför kunna sätta medeltalet före äktenskapet födda barn till 0,3. Denna förutsättning är naturligtvis inte uppfylld, men att det sker så med en betydande procent torde vara ställt utom allt tvivel. Den föräktenskapliga fruktsamheten måste därför även tagas i betraktande vid dessa beräkningar. Man torde kunna förmoda, att de kvinnor, som gifta sig, haft en högre fruktsamhet under de närmaste åren innan giftermålsåret än de, som förbliva ogifta. Några direkta siffror, som antyda detta och som kunna ge en uppskattning av storleken av den föräktenskapliga fruktsamheten, förefinnas emellertid inte för svenska förhållanden, utan man måste röra sig med antaganden. För beräkningarna av

Tabell III. Medeltalet minderåriga barn (under 18 års ålder) per gift kvinna i olika ålders- och äktenskapsdurationsklasser. ^{31/12} 1932.

Äldersår Äkten- skaps- duration	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40—45	45—50	50—55	55—60
18—19				3,41	3,23	2,96	2,46	1,84	0,98
19—20				—	3,00	2,72	2,29	1,66	0,87
20—21					2,91	2,57	2,15	1,56	0,82
21—22					2,73	2,41	2,03	1,50	0,81
22—23					2,57	2,29	1,96	1,43	0,76
23—24					2,44	2,26	1,96	1,34	0,73
24—25					—	2,23	1,84	1,26	0,66
25—26						2,13	1,75	1,21	0,64
26—27						2,12	1,69	1,21	0,66
27—28						1,99	1,62	1,19	0,65
28—29						1,87	1,56	1,13	0,49
29—30						—	1,64	1,14	0,59
30—31							1,59	1,11	0,59
31—32							1,59	1,08	0,53
32—33							1,49	1,05	0,63
33—34							1,34	0,99	0,60
34—35							—	0,99	0,50
35—36								1,06	0,54
36—37								0,95	0,50
37—38								0,85	0,47
38—39								0,73	0,46
39—40								—	0,48
40—41									0,51
41—42									0,42
42—43									0,33
43—44									0,25
44—45									—

medeltalet barn per äktenskap har undertecknad antagit, att de kvinnor, som gifta sig, haft i medeltal en och en halv gång så hög fruktsamhet under de fem kalenderåren närmast före giftermålsåret som alla de ogifta inom samma årskull, och icke tagit hänsyn till fruktsamheten under de övriga åren. Detta kan tyckas tämligen godtyckligt men av »Utom äktenskapet födda barn», Statistiska Meddelanden, ser. A. framgår det, att huvudparten av alla legitimationer sker under de fem åren efter födelsen. För att pröva följderna av ett sådant antagande har undertecknad med ledning av siffrorna i »Befolkningsrörelsen» följt en årskull, 1885 års kull, från år 1900 till 1932. Det visade sig då, att av de från denna årskull härstammande utomäktenskapliga barnen, c:a 18.000, omkring 7.500

Tabell IV. Beräknat medeltal legitimerade föräktenskapliga minderåriga barn per gift kvinna i olika ålders- och äktenskapsdurationsklasser.
^{31/12} 1932.

Äkten- skaps- duration	Åldersår									
	15—20	20—25	25—30	30—35	35—40	40—45	45—50	50—55	55—60	
0—1	0,01	0,15	0,21	0,15	0,10	0,07	0,03	—	—	
1—2	—	0,12	0,22	0,17	0,11	0,08	0,04	—	—	
2—3	—	0,08	0,22	0,19	0,12	0,09	0,05	0,01	—	
3—4	—	0,05	0,21	0,20	0,14	0,10	0,06	0,01	—	
4—5	—	0,03	0,19	0,22	0,15	0,12	0,08	0,02	—	
5—6	—	0,01	0,16	0,24	0,17	0,13	0,09	0,04	—	
6—7	—	—	0,12	0,26	0,20	0,15	0,11	0,05	—	
7—8	—	—	0,08	0,27	0,24	0,17	0,13	0,07	0,01	
8—9	—	—	0,05	0,25	0,25	0,19	0,14	0,08	0,02	
9—10	—	—	0,03	0,22	0,27	0,20	0,15	0,10	0,03	
10—11	—	—	0,01	0,18	0,28	0,22	0,17	0,12	0,04	
11—12	—	—	—	0,12	0,28	0,24	0,18	0,13	0,06	
12—13	—	—	—	0,07	0,26	0,25	0,20	0,15	0,08	
13—14	—	—	—	0,04	0,21	0,21	0,17	0,13	0,07	
14—15	—	—	—	0,02	0,15	0,17	0,14	0,10	0,06	
15—16	—	—	—	0,01	0,10	0,12	0,09	0,07	0,05	
16—17	—	—	—	—	0,05	0,06	0,05	0,04	0,03	
17—18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

under sådana antaganden komme att legitimeras eller omkring 42 %. I nyss nämnda undersökning erhöles en legitimeringsprocent av mellan 25 och 30 %, men denna siffra torde för nutida förhållanden vara för låg.

I tabell IV lämnas en redogörelse för huru stort medeltalet legitimerade barn enligt sådana antaganden komme att bli för de olika grupperna gifta kvinnor ^{31/12} 1932. Som synes kan det i somliga fall bli rätt betydande tal, i vissa fall nästan ända upp till 0,3 barn.

Då de beräkningar, som här framläggas, ha till huvudsakligaste syfte att erhålla de gifta kvinnorna fördelade efter antalet minderåriga barn, barn under 18 års ålder, har därför inte tagits hänsyn till den utomäktenskapliga fruktsamheten mer än under kalenderåren 1915—1932. För de äktenskap, som ingåtts tidigare, har inte detta medeltal uträknats, då alla de före äktenskapet födda och legitimerade barnen i dessa äktenskap äro över 18 års ålder.

Från tabell II och tabell IV kan så erhållas medeltalet barn per gift kvinna ^{31/12} 1932 i olika åldrar och äktenskapsdurationsklasser. Dessa

tal återgivas i *tabell V*, där såsom jämförelse motsvarande medeltal för Norge 1920 och 1930 återgivas.

Som synes ligga de svenska siffrorna betydligt under de norska. Endast i äktenskap med kort durationstid ligga de svenska talen i några grupper över de norska siffrorna för år 1930, men detta beror helt och hållet på den föräktenskapliga fruktsamheten.

FÖRDELNINGEN EFTER BARNANTAL.

Vid folkräkningarna i Norge 1920 och 1930 efterfrågades barnantalet, levande och döda, i de bestående äktenskapen. Resultaten föreligga publicerade i tvenne häften,¹ där utförliga tabeller av fördelningen efter barnantal förefinnas för olika grupper av äktenskap efter såväl hustruns giftermålsålder som äktenskapets duration. Dessa tabeller kunna emellertid lätt omformas, så att de gälla hustruns levnadsålder i folkräkningsögonblicket och durationstiden, eller efter samma indelningsgrunder, efter vilka de gifta kvinnorna i Sverige hava uppdelats.

För en bestämning av fördelningen av de gifta kvinnorna efter barnantalet i Sverige finnes således förutom kännedom om medeltalet barn i olika grupper efter hustruns ålder och äktenskapets duration till jämförelse motsvarande medeltal i Norge år 1920 och år 1930 samt dessutom, som ett mönster att gå efter, inom varje grupp i Norge själva den fördelning efter barnantal, vars motsvarighet det är uppgiften att beräkna för Sveriges vidkommande.

Med utgående från medeltalen kan en uppkonstruering av fördelningen av de svenska kvinnorna efter barnantal ske på två olika sätt. Antingen kan man direkt utgå från de givna norska fördelningarna för olika grupper efter levnadsålder och äktenskapsduration och efter vissa metoder justera dem så, att de lämna det svenska medeltalet för motsvarande grupper, eller också kan man gå så till väga, att man till de norska fördelningarna anpassar en enkel matematisk fördelningslag, vars parametrar man bestämmer. Beträffande de svenska fördelningarna antager man sedan att de följa samma

¹ Barnantalet i norske ekteskap. Folketællingen i Norge 1920, Bd 6. Folketællingen i Norge 1930, Bd 9.

Tab. V. Medeltalet barn per gift kvinna i olika ålders- och äktenskaps-

Åldersår	15—20			20—25			25—30			30—35		
	Norge		Sverige	Norge		Sverige	Norge		Sverige	Norge		Sverige
	1920	1930	1932	1920	1930	1932	1920	1930	1932	1920	1930	1932
0—1	0,65	0,51	0,43	0,51	0,35	0,47	0,40	0,22	0,46	0,34	0,20	0,38
1—2	0,95	0,92	0,70	0,90	0,77	0,71	0,82	0,59	0,69	0,78	0,53	0,59
2—3	1,21	1,21	0,92	1,23	1,12	0,91	1,15	0,93	0,93	1,06	0,83	0,82
3—4	1,58	1,40	1,13	1,59	1,45	1,10	1,53	1,23	1,16	1,40	1,09	1,03
4—5				1,97	1,68	1,32	1,86	1,50	1,34	1,73	1,31	1,23
5—6				2,27	1,97	1,54	2,20	1,79	1,52	2,03	1,57	1,45
6—7				2,59	2,22	1,69	2,51	2,06	1,67	2,37	1,80	1,66
7—8				2,61	2,40	1,87	2,79	2,36	1,81	2,64	2,09	1,86
8—9				3,13	2,65	2,05	3,14	2,56	1,98	2,91	2,38	2,03
9—10							3,46	2,82	2,17	3,26	2,63	2,18
10—11							3,78	2,97	2,36	3,56	2,84	2,32
11—12							4,15	3,15	2,56	3,91	3,06	2,48
12—13							4,57	3,32	2,80	4,18	3,30	2,65
13—14							4,61	3,67	2,93	4,44	3,64	2,83
14—15										4,80	3,93	2,99
15—16										5,21	4,27	3,22
16—17										5,57	4,42	3,34
17—18										5,64	4,30	3,52
18—19										5,80		3,75
19—20												
20—21												
21—22												
22—23												
23—24												
24—25												
25—26												
26—27												
27—28												
28—29												
29—30												

matematiska lag, men med parametrarna så förändrade, att de svara mot de svenska förhållandena.

En sådan fördelningslag låter sig också konstrueras på sannolikheteoretiska grunder.

Vi antaga att i ett äktenskap, som varat s år, sannolikheterna för att ett barn skall födas i äktenskapets olika år äro lika med resp.

$$p_1, p_2, p_3, \dots, p_s;$$

vi sätta vidare

$$p_1 + p_2 + p_3 + \dots + p_s = sp_0 = m$$

durationer i Norge $\frac{1}{12}$ 1920 och $\frac{1}{12}$ 1930 samt i Sverige $\frac{31}{12}$ 1932.

35—40			40—45			45—50			50—55			55—60		
Norge	Norge	Sverige	Norge	Norge	Sverige	Norge	Norge	Sverige	Norge	Norge	Sverige	Norge	Norge	Sverige
1920	1930	1932	1920	1930	1932	1920	1930	1932	1920	1930	1932	1920	1930	1932
0,32	0,19	0,23	0,14	0,14	0,16			0,05			—			—
0,66	0,45	0,45	0,40	0,32	0,29			0,11			0,01			—
0,93	0,76	0,65	0,64	0,45	0,43			0,18			0,02			—
1,28	1,02	0,86	0,97	0,76	0,59			0,24			0,03			—
1,57	1,24	1,03	1,21	0,86	0,75	0,58	0,42	0,33			0,05			—
1,83	1,42	1,21	1,46	1,11	0,89	0,68	0,51	0,44			0,10			—
2,18	1,69	1,41	1,66	1,35	1,08	0,91	0,75	0,60			0,18			0,01
2,42	1,87	1,63	1,96	1,57	1,27	1,11	0,88	0,77			0,28			0,03
2,69	2,19	1,81	2,21	1,86	1,47	1,31	1,10	0,93			0,37			0,05
3,00	2,38	1,98	2,54	2,11	1,64	1,61	1,32	1,10	0,58	0,61	0,45			0,07
3,22	2,65	2,18	2,72	2,24	1,83	1,94	1,62	1,27	0,77	0,70	0,60			0,13
3,54	2,84	2,42	3,12	2,48	2,07	2,16	1,73	1,50	0,98	0,87	0,79			0,24
3,83	3,06	2,63	3,39	2,71	2,31	2,51	2,01	1,75	1,12	0,93	1,00			0,35
4,20	3,37	2,79	3,62	3,00	2,44	2,75	2,20	1,90	1,47	1,32	1,15			0,42
4,42	3,62	2,90	3,94	3,14	2,56	3,13	2,50	2,05	1,77	1,53	1,28	0,69	0,66	0,48
4,78	3,87	3,05	4,27	3,39	2,70	3,33	2,71	2,21	2,02	1,77	1,45	0,68	0,69	0,62
5,19	4,13	3,17	4,56	3,76	2,85	3,68	3,01	2,37	2,25	1,91	1,66	0,99	1,07	0,81
5,44	4,40	3,30	4,85	4,01	3,00	3,97	3,25	2,53	2,33	2,22	1,84	1,46	1,02	0,96
5,81	4,76	3,54	5,23	4,17	3,24	4,26	3,44	2,67	2,90	2,39	2,06	1,53	1,41	1,14
6,15	5,04	3,83	5,46	4,53	3,49	4,57	3,78	2,97	3,22	2,76	2,27	1,67	1,56	1,34
6,53	5,31	4,11	5,82	4,85	3,68	4,97	3,96	3,18	3,51	2,92	2,49	2,26	1,90	1,56
6,58	5,74	4,25	6,12	5,20	3,84	5,15	4,35	3,38	4,01	3,39	2,73	2,52	2,13	1,81
7,08	6,40	4,38	6,40	5,44	4,02	5,49	4,56	3,60	4,19	3,51	2,94	2,91	2,38	2,06
7,61		4,54	6,72	5,60	4,31	5,80	4,97	3,92	4,38	3,87	3,13	3,18	2,64	2,28
			7,13	5,90	4,58	6,14	5,15	4,08	4,78	4,10	3,29	3,55	3,21	2,45
			7,78	6,37	4,76	6,50	5,45	4,26	5,25	4,40	3,50	3,85	3,29	2,67
			7,56	6,53	4,99	6,88	5,74	4,43	5,46	4,67	3,76	4,28	3,61	2,93
			7,34	6,58	5,09	7,03	6,09	4,60	5,92	4,95	4,00	4,41	3,72	3,15
			8,17		5,21	7,38	6,32	4,79	6,13	5,26	4,19	4,78	4,12	3,22
						7,51	6,06	5,14	6,49	5,60	4,46	5,13	4,41	3,55

där p_0 sålunda betecknar genomsnittssannolikheten under de s äktenskapsåren och m medeltalet barn.

Med kännedom om de skilda p -värdena skulle det kunna tänkas vara möjligt att på vanligt vis bestämma sannolikheten för att noll barn, ett barn, etc. skola födas i en viss grupp av äktenskap. Sannolikheterna för de skilda äktenskapsåren äro också bekanta. Emellertid skulle en direkt kalkylering av fördelningen från dessa sannolikhetstal kräva så kraftiga numeriska räkningar, att det skulle nästan vara otänkbart genomföra densamma. Dessutom skulle för övrigt en sådan beräkning ändock inte kunna lämna riktiga resultat,

då det vanliga sannolikhets-schemats förutsättning om sannolikheter-nas konstans och händelsernas oberoende här icke är uppfyllt.

Under sådana förhållanden är sannolikhetsfördelningen av en blandad Poisson'sk och Lexis'sk typ och dispersionen i denna fördelning gives genom ett uttryck av formeln

$$\sigma^2 = sp_0(1 - p_0) + f(s) \cdot \sigma_p^2$$

där σ_p^2 betecknar spridningen i de skilda sannolikheter-na och där $f(s)$ betecknar en viss funktion av äktenskapstiden.

Dispersionen i de olika sannolikheter-na är i de flesta fall också en funktion av genomsnittssannolikheten p_0 . Ju större denna är desto större bör också σ_p vara. Antager man σ_p direkt proportionell mot p_0 erhåller man

$$\sigma^2 = sp_0(1 - p_0) + f_1(s)p_0^2 = m + f_2(s)m^2.$$

I stället för att anpassa den kombinatoriska sannolikhetsfördelningen kan man använda sig av en annan därmed närbesläktad funktion, nämligen fördelningen

$$f(x) = e^{-m} \frac{m^x}{x!},$$

vilken är mest känd under namnet »de små talens lag» eller »Poissons lag». Denna fördelning innehåller endast en villkorlig parameter, medeltalet m , och finnes i åtskilliga verk tabulerad med tillräcklig noggrannhet.

Denna fördelning har den egenskapen, att dess kvadratiske moment är till sitt belopp lika med medeltalet, d. v. s. dispersionen är lika med kvadratroten ur medeltalet.

Detta är emellertid inte fallet med de här betraktade fördelningarna. Emellertid kan detta avhjälpas genom att till den ovan angivna funktionen sätta en korrektionsterm bestående av andra differensen multiplicerad med en viss konstant k

$$F(x) = f(x) + \frac{k}{2!} \Delta^2 f(x).$$

Denna funktion har medeltalet lika med m och kvadratiske momentet σ^2 lika med $m + k$.

En olägenhet med en sådan fördelningslag är den, att negativa frekvenser kunna uppstå i de yttre områdena av fördelningarna. Detta har dock inte någon större inverkan, då dessa till sitt belopp äro små och kunna försummas.

Funktionen innehåller emellertid även en andra parameter förutom medeltalet, nämligen konstanten k . För de obekanta svenska fördelningarna är endast medeltalet känt. Emellertid framgår av det förut förda resonemanget, att denna konstant för samma äktenskapsgrupp approximativt kan antagas vara proportionell mot kvadraten på medeltalet. Om vi från de norska fördelningarna beräkna medeltalet och denna konstant, som är skillnaden mellan andra momentet och mediet, kunna vi erhålla denna konstant för de motsvarande svenska fördelningarna genom att multiplicera det norska värdet med kvadraten på förhållandet mellan medierna.

Till följd av det förhållandet att fördelningarna i Norge äro kända vid tvenne tidpunkter är det möjligt att se, huru denna metod fungerar.

Utgår man från fördelningarna i Norge 1920 och medeltalen i Norge 1930, beräknar man på försök fördelningarna i Norge 1930 och jämför resultatet med de vid 1930 års folkräkning konstaterade fördelningarna.

Dessa kontrollberäkningar hava endast utförts på ett urval av förekommande grupper, nämligen levnadsåldrarna 30—35 år samt däri alla förekommande grupper efter durationstiden, samt för åldrarna 45—50 år och durationstiderna 5—10 år, 15—20 år, 25—30 år.

Resultaten enligt beräkningarna framgå av *tabell VI*, som upp-tager dels den verkliga fördelningen och dels den beräknade. (Beräkningarna hava utförts särskilt för varje ettårsklass beträffande durationstider, ehuru resultaten angivas sammanslagna till femårsklasser.)

Som synes av denna tabell är överensstämmelsen mellan de beräknade och de verkliga fördelningarna tämligen god. Dock förekomma vissa avvikelser, vilka framförallt göra sig gällande beträffande nollbarnsäktenskapen, vilka enligt beräkningarna äro genomgående underrepresenterade, och ettbarnsäktenskapen, vilka äro överrepresenterade.

Tabell VI. Jämförelse mellan de beräknade (b) och verkliga (v) fördelningarna efter barnantal i Norge. ¹/₁₂ 1930.

Hustruns ålder	Äktenskaps- duration		A n t a l b a r n											Summa av- vikelser				
			0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.					
30—35	0—5	b	38,5	38,9	17,4	4,6	0,6											
		v	38,3	40,2	17,4	3,5	0,6	0,01										2,6 %
	5—10	b	9,4	25,2	29,1	20,7	10,4	3,9	1,1	0,2								
		v	11,1	22,3	31,0	20,0	10,2	4,2	1,0	0,2	0,03							7,8 %
	10—15	b	3,5	12,5	21,0	22,9	18,2	11,5	6,0	2,6	1,0	0,4	0,2					
		v	4,5	11,0	22,7	22,3	16,7	11,5	6,8	3,0	1,1	0,3	0,1					7,8 %
45—50	5—10	b	43,1	32,0	15,3	6,3	2,1	0,8	0,1	0,05								
		v	47,9	25,9	14,3	7,4	2,9	1,0	0,4	0,1								14,3 %
	15—20	b	6,5	15,7	19,5	17,7	13,8	10,1	7,2	4,5	2,6	1,4	0,9					
		v	11,4	11,7	16,9	17,2	14,1	11,1	7,7	5,1	2,5	1,4	0,9					14,5 %
	25—30	b	0,7	3,7	7,8	11,9	13,6	13,1	11,5	9,8	8,2	6,7	12,9					
		v	3,8	4,7	7,6	10,2	10,6	11,4	10,3	9,4	8,5	7,9	15,7					16,2 %
Σ		b	12,1	20,6	20,9	16,7	11,3	7,0	4,2	2,5	1,6	1,2	1,9					
	v	13,9	19,1	21,6	15,9	10,5	6,9	4,3	2,6	1,7	1,3	2,2						6,4 %
Korrigerade värden		b	14,0	18,8	20,8	16,7	11,3	7,0	4,2	2,5	1,6	1,2	1,9					3,6 %

Detta har sin förklaringsgrund i den omständigheten, att det alltid förekommer ett visst procenttal sterila kvinnor. Hur än medeltalet barn må växa, kommer därför icke antalet nollbarnsäktenskap att minska under ett visst tal, vilket det däremot enligt den använda frekvensfunktionen måste göra. För att avlägsna dessa avvikelser kunna emellertid korrekationer lätt åstadkommas.

Om man från den bekanta fördelningen år 1920 beräknar nollbarnsäktenskapen enligt den motsvarande teoretiska formeln, erhåller man en viss procentuell differens mellan det verkliga och det teoretiska antalet. De beräknade fördelningarna för år 1930 hava med ledning härav korrigerats på följande vis. Nollbarnsfamiljerna hava ändrats med samma procenttal som nyssnämnda procentuella differens. Ändringen har tagits från ettbarnsäktenskapen eller, vid äktenskap av lång durationstid, även från tvåbarnsäktenskapen i den mån ettbarnsäktenskapen annars skulle bli färre än nollbarnsäktenskapen.

Verkningarna av en dylik korrektion framgå av *tabell VI* där den sista raden återger den på detta sätt erhållna totalfördelningen.

Det framgår härav, att den betydande avvikelsen för nollbarnsäkenskapen försvunnit. Vid en sådan korrektion som denna förrycker man emellertid fördelningen så, att dess medeltal inte överensstämmer med det givna medeltalet, men differensen rör sig endast omkring ett par hundradedelar och därför har denna omständighet ingen större betydelse.

Då det sålunda visade sig möjligt att på detta sätt beräkna fördelningen efter barnantal i Norge från en tidpunkt till en annan, användes samma metod för att med utgångspunkt från de beräknade medeltalen barn för olika grupper gifta kvinnor beräkna fördelningen efter barnantal i Sverige den $^{31}/_{12}$ 1932.

Parametern k , som jämsides med medeltalet barn bestämmer fördelningen, beräknades på det nyss angivna sättet från den motsvarande norska fördelningens värde på denna konstant. Emellertid framgick det vid ett närmare studium av de norska fördelningarna för år 1920 och 1930, att denna konstant endast approximativt varierade i förhållande till kvadraten på medeltalet. För fördelningarna tillhörande åldersklasserna under 35 år var överensstämmelsen tillräckligt god, men för de högre levnadsåldrarna och särskilt då för de längre durationstiderna erhöll man genomgående för låga värden. Detta framgår delvis även av *tabell VI*. De beräknade fördelningarna för åldern 45—50 år uppvisa en överrepresentation i de centrala delarna av fördelningarna samt en underrepresentation i de yttre delarna. Om konstanten k ökas, kommer detta att betyda en ökad spridning, vilket resulterar i att antalet i de yttre områdena av fördelningen ökas på bekostnad av mellanpartierna och överensstämmelsen mellan de beräknade och de verkliga fördelningarna skulle således bli bättre.

Till följd av denna omständighet skedde beräkningen av denna parameter k på följande sätt.

För en fördelning efter barnantal, avseende gifta kvinnor i en viss åldersklass och med en viss durationstid, beräknades värdet för denna parameter både för 1920 och 1930 års norska fördelningar. Från värdet av denna parameter 1920 beräknades med tillhjälp av kvadraten på förhållandet mellan medeltalen det så att säga teoretiska värdet på parametern för 1930 års motsvarande fördelning och differensen bildades mellan det verkliga funna värdet och det teo-

Tabell VII a: Procentisk fördelning efter barnantal i Sverige ^{31/12} 1932.

Ålders- klass	Durations- tid	A n t a l b a r n																		
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.								
15—20	0—5	47,5	48,7	3,7	0,1															
20—25	0—5	34,3	49,5	13,5	2,5	0,2														
	5—10	12,0	37,8	30,5	14,8	4,2	0,6	—												
25—30	0—5	30,0	46,7	18,2	4,6	0,5														
	5—10	11,4	34,0	30,4	16,8	5,9	1,3	0,1	0,1											
	10—	6,7	23,6	26,1	21,1	12,7	6,2	2,5	0,8	0,3	—	—								
30—35	0—5	37,0	42,0	16,4	4,0	0,6														
	5—10	14,4	29,4	28,2	17,2	7,5	2,5	0,6	0,1	—										
	10—18	7,7	19,7	25,2	21,4	13,6	7,2	3,2	1,3	0,5	0,1	0,1								
35—40	0—5	51,9	32,1	11,7	3,3	1,1														
	5—10	23,0	28,8	24,3	13,8	6,3	2,5	0,9	0,2	0,1										
	10—18	9,7	18,6	22,4	18,7	13,1	8,3	4,7	2,5	1,2	0,5	0,2								
	18—30	5,6	13,2	17,9	16,5	13,2	10,2	8,3	6,3	4,2	2,4	2,2								
40—45	0—5	65,9	24,1	7,1	2,2	0,7	—													
	5—10	33,4	29,8	19,2	10,3	4,7	1,9	0,6	0,2	—										
	10—18	15,3	20,3	20,9	15,7	11,1	7,6	4,7	2,5	1,2	0,5	0,2								
	18—30	7,6	13,0	18,1	15,6	11,8	9,5	8,0	6,4	4,5	2,7	2,7								
45—50	0—5	85,8	10,0	3,2	0,9	0,2														
	5—10	59,4	17,5	11,3	7,4	3,1	1,0	0,2	0,1											
	10—18	24,1	25,0	17,5	11,7	9,1	6,2	3,7	1,7	0,6	0,2	0,1								
	18—30	9,9	12,5	18,1	14,8	10,4	8,5	7,6	6,5	4,8	3,4	3,7								
	30—	3,6	3,9	12,4	14,3	13,5	10,0	8,2	7,3	7,2	6,7	12,8								
50—55	0—5	97,4	2,6																	
	5—10	83,7	8,6	4,8	2,2	0,6	0,1													
	10—18	44,3	22,0	12,8	9,5	6,3	3,2	1,3	0,4	0,2	—									
	18—30	12,3	12,7	18,0	14,8	11,4	9,1	7,3	5,7	3,8	2,4	2,3								
55—60	0—5	100,0																		
	5—10	96,2	3,8																	
	10—18	71,0	13,9	8,0	4,8	1,7	0,4	0,1	—											
	18—30	19,7	16,9	18,5	13,8	10,3	7,8	5,7	3,6	2,0	1,0	0,6								
	30—	5,6	5,7	14,1	15,4	13,6	11,1	9,4	7,7	6,5	4,6	6,3								

retiskt beräknade. Värdet å parametern k för 1930 års norska fördelning multiplicerades sedan med kvadraten på förhållandet mellan det svenska och det norska medeltalet och till detta värde lades så den nyss kalkylerade differensen.

Då fördelningarna för vissa åldersklasser och vissa durationsgrupper ej voro publicerade i redogörelsen för de norska folkräkningarna, beräknades parametern k för dessa fördelningar genom extrapolering.

Tabell VII b. Procentisk fördelning efter barnantal i Norge ¹/₁₂ 1930.

Ålders- klass	Duration- tid	A n t a l b a r n											
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.	
15—20	0—5	32,3	61,7	5,3	0,6								
20—25	0—5	31,0	50,3	15,6	2,9	0,2	—						
	5—10	4,2	25,4	35,0	23,7	9,1	2,3	0,2					
25—30	0—5	34,3	43,7	17,9	3,7	0,4	—						
	5—10	6,4	23,2	33,9	21,8	10,3	3,5	0,7	0,1	—			
	10—	3,1	12,6	24,7	21,9	17,6	11,8	6,2	1,6	0,4	0,1	0,1	
30—35	0—5	38,3	40,2	17,4	3,5	0,6	—						
	5—10	11,1	22,3	31,0	20,0	10,2	4,2	1,0	0,2	—			
	10—18	4,4	10,8	21,9	21,9	16,6	11,7	7,2	3,5	1,5	0,5	0,2	
35—40	0—5	45,2	34,3	15,8	4,1	0,6	—						
	5—10	17,0	22,2	27,1	18,4	9,6	4,1	1,2	0,2	—			
	10—18	6,5	10,4	19,4	19,3	15,5	11,4	8,1	4,9	2,5	1,2	0,7	0,7
	18—30	2,8	5,6	11,2	13,7	13,6	12,0	10,6	10,0	8,0	6,0	6,6	
40—45	0—5	59,3	27,8	10,2	2,3	0,4	—						
	5—10	25,4	24,3	23,2	15,2	8,0	2,9	0,9	0,1	—			
	10—18	10,5	12,0	18,6	18,2	14,6	10,3	7,3	4,0	2,6	1,1	0,7	0,7
	18—30	4,4	6,3	10,9	13,1	13,2	12,2	9,7	8,8	7,8	5,7	8,0	
45—50	0—5												
	5—10	47,9	25,9	14,3	7,4	3,0	1,0	0,4	0,1				
	10—18	17,9	16,7	19,3	16,8	12,3	8,0	4,8	2,5	1,1	0,5	0,2	0,2
	18—30	6,0	6,8	10,8	12,7	12,8	11,6	9,9	8,7	6,9	5,6	8,4	
50—55	0—5												
	5—10												
	10—18	36,1	20,6	18,3	12,9	6,3	3,3	1,6	0,6	0,2	0,1	—	
	18—30	8,5	7,9	12,3	13,4	13,0	11,9	9,7	8,2	6,2	4,1	4,9	
55—60	0—5												
	5—10												
	10—18												
	18—30	14,3	12,2	15,1	14,8	13,3	10,7	8,2	5,1	3,4	1,6	1,3	

Från medeltalet och den på detta sätt beräknade parametern *k* uppkonstruerades så de svenska fördelningarna. Därefter anbringades med ledning av fördelningarna i Norge 1920 och 1930 den erforderliga korrektionen mellan nollbarns- och ettbarnsäktenskapen.

Beräkningarna utfördes beträffande durationstiden för varje ettårsklass särskilt upp till en durationstid av 30 år och sedan för femårsklasser.

I tabell VII angivas de erhållna procentuella fördelningarna sammanslagna till större grupper för olika ålders- och äktenskapsdurationsgupper.

Tabell VIII. Beräknad fördelning efter barnantal i Sverige ^{31/12} 1932.

Ålder	Antal barn											
	Total- antal	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
15—20	2 800	1 300	1 400	100	4							
20—25	54 700	18 200	26 800	7 800	1 700	190	15	1				
25—30	125 700	29 000	52 600	28 500	11 500	3 300	690	120	30	10	2	
30—35	154 100	29 000	46 500	37 000	22 700	11 300	4 800	1 800	620	230	50	40
35—40	154 000	26 300	34 000	32 900	24 200	15 700	9 600	5 500	3 000	1 500	720	420
40—45	141 700	23 800	26 500	26 800	20 400	14 400	10 500	7 500	5 200	3 300	1 800	1 700
45—50	128 800	21 300	21 300	22 000	17 100	12 200	9 500	7 900	6 300	4 600	3 200	3 400
50—55	108 800	18 800	12 400	16 700	14 800	12 100	9 600	7 700	6 100	4 300	2 900	3 500
55—60	90 000	14 800	9 000	13 400	12 500	10 300	8 100	6 600	5 100	4 000	2 700	3 500
60—	176 200	29 000	17 600	26 100	24 400	20 200	15 900	13 000	10 000	7 800	5 300	6 900
Σ	1 136 800	211 700	248 200	211 500	149 200	99 800	68 600	50 100	36 300	25 700	16 600	19 300
%	100,0	18,6	21,8	18,6	13,1	8,8	6,0	4,4	3,2	2,3	1,5	1,7

Som jämförelse lämnas motsvarande fördelningar för Norge ^{1/12} 1930 i den mån de kunna erhållas ur redogörelsen för folkräkningen.

Absoluta fördelningen efter barnantal återgives i *tabell VIII* för de olika åldersklasserna utan avseende på durationstiden.

Då på grund av vissa omständigheter beräkningarna enligt ovan angivna metod endast omfattat hustrurna i åldrarna 15—60 år har för att få en komplett bild av den totala fördelningen beträffande de gifta kvinnorna i åldrarna över sextio år antagits att de hava samma fördelning efter barnantal som kvinnorna i åldersklassen 55—60 år.

Fullt riktigt är detta naturligtvis inte, då dessa tillhöra generationer, som haft högre fruktsamhetstal och därför högre barnantal än 55—60 års åldersklasser, men å andra sidan ingår även i dessa åldersklasser ett om än ringa antal, som gift sig över 60 års ålder.

Det bör framhållas beträffande denna tabell, att den endast avser barnantalet i det sista äktenskapet och ej beträffande omgifna kvinnor deras sammanlagda barnantal i deras olika äktenskap.

FÖRDELNINGEN EFTER ANTALET MINDERÅRIGA BARN.

Såsom ett komplement till de föregående beräkningarna har ävenledes ett försök till beräkning av fördelningen av de gifta kvinnorna efter antalet minderåriga barn företagits. Ett sådant försök måste anses vila på avsevärt lösare grunder än de föregående beräkningarna, enär den möjlighet man där hade att kontrollera metoden här så gott som fullständigt saknas.

Gränsen mellan vuxna och minderåriga barn har satts lika med 18 år. För äktenskap med en durationstid understigande 18 år hänföra sig de redan beräknade fördelningarna även till antalet minderåriga barn, men för äktenskap med längre durationstid kunna åtskilliga av barnen vara vuxna.

Beräkningarna ha företagits på följande sätt.

För äktenskap med mer än 18 års durationstid har först medeltalet barn den $^{31/12}$ 1914 beräknats (erhålles såsom skillnaden mellan de i *tabell II* och *tabell III* återgivna medeltalen). Från dessa värden har så på samma sätt som förut fördelningen efter barnantal den $^{31/12}$ 1914 uppkonstruerats. Dessa fördelningar betyda även fördelningarna efter antalet vuxna barn den $^{31/12}$ 1932, om man förutsätter, att de äktenskap, som upplösas, inte i fruktsambetsavseende avvika från de övriga. Fördelningarna efter å ena sidan antalet vuxna barn och å andra sidan totala barnantalet kunna sålunda sägas vara kända och från dessa två fördelningar skall fördelningen efter antalet barn, födda under åren 1915—1932 bestämmas.

Det använda förfaringssättet kan i korthet beskrivas på följande sätt. För varje grupp av äktenskap, efter såväl durationstid som hustruns levnadsålder, är medeltalet barn (M_1) den $^{31/12}$ 1914 känt och likaledes medeltalet barn (M_2), födda under åren 1915—1932.

Somliga av de gifta kvinnor, som den $^{31/12}$ 1914 haft n barn, hava begåvats med ytterligare ett barn, andra med två barn, tre barn, etc. efter någon viss fördelningslag, som antages vara den förut använda »Poissonska lagen» eller »de små talens lag».

$$e^{-m_n} \cdot \frac{m_n^x}{x!},$$

där m_n betyder det medeltal barn, som dessa kvinnor med n barn ytterligare erhållit.

Såsom säkert torde man kunna förutsätta, att ett visst samband råder mellan det den $^{31}/_{12}$ 1914 befintliga barnantalet n och medeltalet m_n . Det enklaste är att antaga, att ett lineärt samband råder mellan dessa storheter, så att

$$m_n - M_2 = a(n - M_1).$$

I ovanstående ekvation är emellertid endast M_1 och M_2 kända, medan koefficienten a är okänd. Denna koefficient bestämdes på följande sätt. Procenttalet äktenskap med noll barn den $^{31}/_{12}$ 1914 sattes lika med $p(0)$. Dessa erhålla ytterligare i medeltal m_0 barn. Om fördelningslagen är den »Poissonska lagen», kommer e^{-m_0} av dessa $p(0)$ äktenskap att inte erhålla flera barn och det slutliga antalet barnlösa äktenskap blir sålunda $e^{-m_0} p(0)$, men detta antal är å andra sidan känt. m_0 kan sålunda beräknas och koefficienten a bestämmas därefter lätt, varigenom även de olika m_n sålunda bestämmas. Sedan är det från dessa tal lätt att bestämma fördelningen efter minderåriga barn.

Ehuru detta förfaringssätt utan tvivel är tämligen godtyckligt och kanske inte med verkligheten överensstämmande torde det dock inte vara alltför felaktigt. Likaväl som man på detta sätt erhåller fördelningen efter minderåriga barn, kan man även beräkna fördelningen efter totala barnantalet på detta vis med utgångspunkt från fördelningen efter barn, födda innan den $^{31}/_{12}$ 1914, och kan jämföra den erhållna fördelningen med den direkt beräknade. Ehuru inte alltför fullgod är dock överensstämmelsen för detta ändamål fullt tillräcklig.

Såsom ett förtydligande av förfaringssättet och för att visa vilken grad av överensstämmelse, som erhålles, må följande exempel anföras. (*Tabell IX.*)

För att bringa den beräknade fördelningen efter totalantalet barn i bättre överensstämmelse med den verkliga, multiplicerades dessa i *tabell X* återgivna kvoter in i de diagonala raderna och från dessa korrigerade tal erhöles sedan fördelningarna efter antalet minderåriga barn.

Tabell IX.

Levnadsålder 50--55 år	Antal med 0 barn	3 456
Durationstid 20--25 år	Antal med 0 vuxna barn	4 354
Medeltal vuxna barn	Kvot = $0,794 = e^{-m_0}$; $m_0 = 0,23$	1,58
Medeltal minderåriga barn		1,35

Antal vuxna barn	0	1	2	3	4	5	6
Antal gifta kvinnor med ovanst. antal vuxna barn	4 354	7 635	6 670	3 347	1 121	274	25
Medeltal minderåriga barn	0,23	0,9	1,7	2,4	3,1	3,9	4,6
Antal minderåriga barn							
0	3 456	3 104	1 219	304	51	6	—
1	822	2 794	2 071	729	157	22	1
2	71	1 257	1 761	875	243	42	3
3	5	377	998	700	251	55	4
4		85	424	420	194	53	5
5		15	144	201	121	42	4
6		2	41	81	62	27	3
7			10	28	28	15	—
8			2	8	11	—	—
9				3	—	—	—

Summeras de i tabell IX återgivna talen längs diagonalraderna nedifrån vänster uppåt höger, erhålles en fördelning efter totalantalet barn, som ej alltför mycket skiljer sig från den direkt beräknade, enligt bifogade *tabell X*.

Tabell X.

Antal barn	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Direkt beräknat antal	3 456	3 815	4 518	3 375	2 614	2 077	1 578	1 021	549	265	105	34	18
Antal enl. Tab. IX	3 456	3 926	4 084	3 637	2 918	2 121	1 404	860	494	269	139	67	32
Kvot	1,000	0,972	1,106	0,928	0,896	0,979	1,124	1,187	1,111	0,985	0,755	0,507	0,563

En bättre överensstämmelse skulle möjligen ha kunnat erhållas genom att t. ex. antaga, att sambandet mellan m_n och n ej var lineärt utan krökt, eller genom att antaga, att fördelningsfunktionen

Tabell XI. Beräknad fördelning efter antalet minderåriga barn
i Sverige ^{31/12} 1932.

Ålder	Antal barn		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
	Total- antal												
15—20	2 800		1 300	1 400	100	4							
20—25	54 700		18 200	26 800	7 800	1 700	190	15	1				
25—30	125 700		29 000	52 600	28 500	11 500	3 300	690	120	30	10	2	
30—35	154 100		29 000	46 500	37 000	22 700	11 300	4 800	1 800	620	230	50	40
35—40	154 000		26 600	34 500	33 200	24 300	15 700	9 500	5 300	2 700	1 300	570	250
40—45	141 700		27 800	31 600	28 200	19 900	13 900	9 500	5 800	3 000	1 300	520	210
45—50	128 800		38 000	31 000	21 300	15 100	11 100	6 700	3 500	1 500	520	140	60
50—55	108 800		43 800	29 600	17 600	9 800	5 000	2 100	680	190	40	2	
55—60	90 000		53 300	23 900	9 000	3 000	690	140	20	1			
60—	176 200		176 200										
Σ	1 136 800		443 200	277 900	182 700	108 000	61 200	33 400	17 200	8 000	3 400	1 300	560
%	100,0		39,0	24,4	16,1	9,5	5,4	2,9	1,5	0,7	0,3	0,1	0,05

innehöll en ytterligare term. Emellertid skulle detta innebära nya konstanter att bestämma, för vars kalkylering nya hypoteser måste tillgripas, varför en dylik utvidgning inte ansågs vara lämplig. Dessutom är den erhållna fördelningen efter antalet minderåriga barn tämligen oberoende av sådana korrekationer, vilka endast åstadkomma smärre förskjutningar av de beräknade frekvenstalen.

De på detta sätt kalkylerade fördelningarna efter antalet minderåriga barn återgivas i *tabell XI* sammanslagna för de skilda åldersklasserna utan avseende på durationstiden.

Beträffande de äktenskap, där hustrun är över sextio år gammal, har det antagits, att dessa inte äga några minderåriga barn. Möjligen skulle det finnas ett eller några tusen av dessa äktenskap med ett eller flera minderåriga barn, men det har i detta sammanhang inte ansetts vara något större fel att underlåta beräkningarna för dessa åldersklasser.

Tabell XII. Fördelning efter antalet levande minderåriga barn i Sverige ^{31/12} 1932.

Ålder	Antal barn											
	Total-antal	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
15—20	2 800	1 400	1 300	90	3							
20—25	54 700	19 800	26 100	7 200	1 400	150	10	1				
25—30	125 700	32 400	52 900	27 000	10 100	2 700	510	80	20	4	1	
30—35	154 100	32 400	48 800	36 700	20 900	9 600	3 800	1 300	410	130	40	20
35—40	154 000	29 800	37 700	33 900	23 300	14 200	7 900	4 100	1 900	820	300	100
40—45	141 700	31 200	34 300	28 500	19 400	12 900	8 000	4 300	2 000	800	200	80
45—50	128 800	41 700	32 300	21 500	14 700	9 600	5 200	2 500	900	270	70	20
50—55	108 800	47 400	30 200	16 800	8 600	3 900	1 400	420	100	20	1	
55—60	90 000	56 200	23 000	7 900	2 300	480	90	10				
60—	176 200	176 200										
Σ	1 136 800	468 500	286 600	179 600	100 700	53 500	26 900	12 700	5 400	2 100	610	220
%	100,0	41,2	25,2	15,8	8,9	4,7	2,4	1,1	0,5	0,2	0,05	0,02

FÖRDELNINGEN EFTER ANTALET LEVANDE MINDER-ÅRIGA BARN.

De i tabell VIII återgivna fördelningarna avse antalet barn födda år 1915 och senare och avse inte enbart de kvarlevande barnen, men kunna emellertid lätt korrigeras till att endast avse den ^{31/12} 1932 kvarlevande barn.

Om dödsrisken för ett barn är q och överlevelsesannolikheten är p , erhåller man lätt fördelningen $F(x)$ efter endast levande barn från fördelningen $f(x)$ efter såväl levande som döda enligt följande formel.

$$F(x) = p^x \left[f(x) + \binom{x+1}{1} \cdot q f(x+1) + \binom{x+2}{2} q^2 f(x+2) \dots \right]$$

Denna formel grundas på följande resonemang. I familjer med x barn är sannolikheten för att alla barnen skola leva p^x . I familjer med $x+n$ barn är sannolikheten för att x barn skola leva och n vara döda $\binom{x+n}{n} p^x q^n$.

Denna formel förutsätter dock, att dödsriskerna för de olika barnen inom samma familj skola vara oberoende av varandra, d. v. s. att om ett av barnen har dött, dödsrisken för de övriga ändock är den normala. I någon mån torde man kunna antaga, att ett samband råder, så att ett dödsfall i en familj drar med sig flera, men någon hänsyn till ett sådant antagande har icke kunnat tagas. De olika dödsriskerna q hava bestämts med tillhjälp av antalet kvarlevande den $^{31}/_{12}$ 1932 av de olika årskullarna födda.

De slutliga resultaten, fördelningarna efter minderåriga levande barn, återgivas i *tabell XII*.

Beträffande de här återgivna resultaten av dessa beräkningar vill jag inte framföra några kommentarer. Dock bör det observeras, att räkningarna avse slutet av år 1932, det sista år, för vilket officiella statistiska siffror beträffande åldersfördelning och frukt-samhet föreligga.

Nedgången i nativiteten har under dessa år fortsatt och till följd därav har fördelningen av de bestående barnantalen förändrats så, att äktenskapen med större antal barn procentuellt avtagit.

Till slut vill jag endast framhålla, att dessa beräkningar inte avse något annat än att i brist på officiella statistiska siffror lämna en, om än ganska approximativ bild, av hur barnantalet i de bestående äktenskapen är fördelat. Den ännu betydelsefullare frågan om den sociala och ekonomiska ställningen hos de olika barnrika familjerna kan icke besvaras genom likartade beräkningar.

RÖSTPLIKT OCH VALDELTAGANDE

AV PROFESSOR HERBERT TINGSTEN, STOCKHOLM

Med röstplikt förstår man lagstadgad skyldighet att deltaga i val eller omröstningar. Av större betydelse kan en sådan plikt icke väntas bliva, med mindre lagen stadgar om viss påföljd eller visst straff för underlåtenheten att rösta; det har dock förekommit, att principiell skyldighet att rösta fastställts utan att något inskrifande vid utebliven röstning förutsatts. Någon gång har man skiljt mellan valplikt och röstplikt, varvid valplikten definierats som en plikt att materiellt taga ställning vid val eller omröstning, under det att röstplikten ansetts innefatta endast skyldighet till formellt deltagande. I praktiken kan under nutida förhållanden, då röstningen är hemlig, ej annat än röstplikt i egentlig mening ifrågakomma; väljaren fyller alltså sin plikt att rösta även då han avlämnar en blank röstsedel.

Röstplikt har införts endast i ett fåtal stater men institutet har propagerats och diskuterats även på andra håll. Inom den politiska vetenskapen ha starka sympatier för institutet framträtt; så t. ex. ha Herrfurth och Laband i Tyskland, Moreau och Barthélemy i Frankrike, Kjellén i Sverige sökt uppvisa röstpliktens principiella och praktiska värde.¹ I regel, men visst ej alltid, ha institutets anhängare utgått från en allmänt konservativ ståndpunkt, under det att motstånd rests från radikalt och särskilt från socialdemokratiskt håll. Vi skola ett ögonblick stanna vid de realpolitiska argument, som framförts i debatten; de skäl för och emot röstplikt, som bygga på

¹ Jfr Kjelléns motioner i ämnet (F.K. 1912 nr 94 och 1915 nr 74), Meyer, *Das parlamentarische Wahlrecht*, 1901, sid. 653 ff. jämte här och i motionerna anförd litteratur samt Ségot, *De l'abstention en matière electorale*, 1906, och Barthélemy's utlåtande till franska deputeradekammaren (doc. parl. sess. ord. 1922, annexe nr 4738) jämte hans uppsats »Le vote obligatoire» i *Revue du droit public* 1923. Kjelléns motioner avstyrktes nära nog enhälligt av konstitutionsutskottet (K.U. 1912 nr 28 och 1915 nr 11) och avslogos av hädage kamrarna.

skilda teorier om rösträttens natur; äro i detta sammanhang utan intresse.

En sammanfattning av de för införande av röstplikt anförda motiven återfinnes i den motion i ämnet, som Rudolf Kjellén väckte vid 1912 års riksdag. De icke röstande — valskolkarna eller valstrejkarna — indelas i vissa psykologiskt bestämda grupper: pessimisterna, som inte anse det lönt att rösta, optimisterna, som tro att allt går bra deras insats förutan, de räddhågade, som icke vilja stöta någon genom att ta politisk position, de principfasta, som icke helt kunna ansluta sig till något partis uppfattning och därför ställa sig utanför politiken, de finkänsliga som stötas bort av det politiska livets avigsidor, de likgiltiga av olika kategorier. Huvudsakligen äro valskolkarna, anser Kjellén, att söka inom de grupper, som på grund av sin sociala ställning och sin psykologiska inriktning äro predisponerade att rösta borgerligt. »Det ligger ju i sakens natur, liksom det överensstämmer med den allmänna erfarenheten, att en högre organisation garanterar en lägre strejkprocent; men intet parti opererar med så väldisciplinerade trupper som socialismen. Inom dess leder torde de ovannämnda psykiska faktorerna — pessimismens modlöshet så väl som optimismens säkerhet, den individuella självständigheten, finkänsligheten och likgiltigheten — utöva det minsta inflytandet gentemot den nästan religiöst färgade solidaritetskänsla, som bjuder partiets menige att göra sin plikt mot partiet.» Kjellén tror sig därför kunna påstå, att de borgerliga ha en väldig reserv bland valskolkarna och att det närvarande tillståndet — utan röstplikt — innebär »ett premium åt socialismen på övriga partiers bekostnad». Han förklarar vidare, att bristen på röstplikt gynnar parti väsendet som sådant, eftersom de icke röstande i stor utsträckning äro partilösa och kritiskt inställda mot partilivet; den gällande lagstiftningen »premierar partiviljan i stället för att renodla folkviljan». Röstplikten skulle alltså verka som en konservativ garanti och som en återhållande kraft i partistriderna. Den skulle också öka representationens auktoritet. Då en mängd väljare underlåte att rösta, fyllde icke riksdagen sin funktion att giva uttryck åt de olika opinionerna bland folket; hela det representativa systemet vore prekärt, då en stor del av valmanskåren bildade en okänd och oberäknelig politisk maktfaktor. Röstplikten skulle slutligen verka politiskt upp-

fostrande och begränsa partiernas agitation; då väljarna legalt tvingades att rösta, behövde partierna icke på samma sätt som eljest hetsa dem till valurnorna.

Det resonemang, som Kjellén, liksom många andra författare, utan stöd av någon praktisk undersökning, för rörande de icke röstandes psykologi, är högst tvivelaktigt. Att fundera ut skilda orsaker till underlåtenhet att rösta är lätt, men en sådan konstruktion är av ringa intresse, då intet försök göres att fastställa de olika momentens betydelse. Påtaglig är benägenheten att framställa de icke röstande i en gynnsam dager; det allmänna intrycket av karakteristiken är att man här har att göra med en politiskt överkultiverad, överkänslig folkgrupp. Hos andra anhängare av röstplikt framträder denna värderingstendens än tydligare. Enligt en fransk författare »frågar sig nationens intellektuella elit, om det är lönt att avgiva röster, som drunkna bland den stora massans valsedlar».¹ Laband ger i sin framställning av röstpliktens innebörd ampla erkännanden åt de icke röstande: »Den allmänna röstpliktens politiska värde ligger däri, att de folkgrupper tvingas deltaga i valet, som eljest på grund av valprogrammets måttlöshet och dårskap och av äckel inför valkampens tygellöshet skulle hållit sig borta från valet. Dessa grupper äro inte alls de politiskt ligkiltiga, utan tvärtom de besinningsfulla och moderata element, som resa ett passivt motstånd mot den hetstaktik, som tillämpas av de extrema partiernas talesmän, och som förtvivla om framgång för den måttfulla riktningen gentemot det inflytande, som nitiska demagoger utöva på massorna.»² I detta sätt att karakterisera de icke röstande, de utanför partierna stående, avspeglas en väsentlig del av den konservativa, konstitutionalistiska doktrin, som tjänade som vapen i striden mot parlamentariseringstendenserna; anhängarna av den bestående regimen ansågo sig i grunden stå utanför politiken och man såg i det konservativa partiet en organisation av den opolitiska riktningen, ett de partilösa parti. Denna inställning förklarar också, att Kjellén i röstplikten såg på en gång en tillgång för högern och ett värn mot partiväsendets utveckling; för den anti-

¹ Moreau, Le vote obligatoire, Revue politique et parlementaire. 1896, sid. 43.

² Laband, Die Reform des Wahlrechts in Belgien, Deutsche Juristen-Zeitung 1900, sid. 219.

parlamentariske högermannen sammanfölla i grunden dessa båda tankelinjer.¹

Även en annan oklarhet i Kjelléns tankegång — också den typisk för många av röstpliktens konservativa anhängare — faller i ögonen. Kjellén hade vid utarbetandet av sin motion tillgång till statistiken över 1911 års val, som bland annat visade ett jämförelsevis svagt valdeltagande inom arbetareklassen. Trots detta förklarar han, att de icke röstande främst äro att söka bland de folkgrupper, som äro predisponerade till konservativt ställningstagande. Denna slutsats möjliggöres dels genom att det starka valdeltagandet bland de lägre tjänstemännen — som förutsättas vara socialistiskt disponerade — understrykes, dels genom att de psykologiserande resonemangen i själva verket skjutas i förgrunden på det sociologiska erfarenhetsmaterialets bekostnad, dels och framför allt genom påståendet, att valdisciplinen är starkast bland socialisterna och att därför dessa kunna antas rösta särskilt flitigt. Denna sist berörda uppfattning om den starka disciplinen inom det socialistiska partiet kan utan tvivel stödjas av en del saksakal; flera statistiska undersökningar visa t. ex., att ändringar och strykningar av namn förekomma relativt sällan å de socialistiska partiernas valsedlar. Men slutsatsen, att socialisterna alltså skulle profitera av frånvaron av röstplikt bygger tydligen på ett rent tankefel. Man torde med säkerhet kunna utgå från, att valskolkarna äro mycket få bland de partiänslutna, vad beträffar de borgerliga partierna lika väl som de socialistiska; denna fråga är av ringa intresse, då de partiänslutna överallt utgöra en ringa del av väljarekåren. Det relevanta problemet är inom vilka folkgrupper de icke partiänslutna valskolkarna äro att finna och för lösningen av detta problem äro påpekanden om olika stark valdisciplin inom skilda partier utan värde.

De av Kjellén anförda motiven återfinnas i skilda varianter hos andra författare. Stundom har rösträttens värde som konservativ

¹ Man kan också fråga sig vad som menas med moderation, besinningsfullhet o. s. v. utom just en tendens att rösta konservativt. Och hur skulle de, som endast genom röstplikt tvingas till valurnorna och som alltså ej kunna antas utöva någon annan politisk verksamhet, kunna genom moderation o. dyl. verka välgörande på det politiska livet utom just genom att rösta konservativt? Uppenbarligen har man i dessa resonemang att göra med en glorifiering av den konservative såsom »personlighet».

garanti framställt som avgörande. Då olika möjligheter att genom grundlagsändring hindra socialdemokratiens frammarsch diskuterades i Tyskland på 1890-talet, gjordes exempelvis gällande, att röstplikt borde användas som konservativ garanti i stället för en begränsning av rösträtten;¹ liknande synpunkter anfördes vid röstpliktens införande i Belgien och Nederländerna.² Men man har också helt allmänt urgerat röstplikten som ett medel att göra representationen verkligt representativ och därmed öka dess auktoritet, att uppfostra väljarna till politiskt intresse, att trygga statslivets stabilitet. Barthélemy ser i röstplikten en bot mot demokratiens kris: moderationen skulle vinna på passionens bekostnad, de oppositionella partiernas kritik av de styrande skulle försvagas, då de senare kunde stödja sig på en majoritet av alla röstberättigade. Under debatterna om införande av röstplikt i Nederländerna gjordes från auktoritativt håll gällande, att röstplikt vore ett nödvändigt komplement till en parlamentarisk demokrati; om representationen icke avspeglade folkopinionen uppstode ett allt starkare krav på rätt för valmännen att direkt besluta i viktiga frågor och referendumdemokratien komme att träda i den parlamentariska demokratiens ställe.³

Röstpliktens motståndare ha framhållit, att, då röstplikt icke finnes, en naturlig gallring av de röstberättigade äger rum, i det att endast de, som äga intresse för och uppfattning om allmänna frågor, delta i valen.⁴ De icke röstades uppfattning anses irrelevant då det gäller att fastställa »folkviljan». I konstitutionsutskottets utlåtande rörande Kjelléns motion av år 1915 ifrågasattes det riktiga däri, »att bland dem, som skola giva uttryck åt denna folkvilja, inräkna jämväl sådana, som antingen alls icke äga någon vilja i politiska ting eller ock . . . medvetet föredraga att icke giva någon dylik vilja, tillkänna eller om icke fastmera de röstberättigades samfällda

¹ Herrfurth, Reichstags-Wahlrecht und Wahlpflicht, Deutsche Juristen-Zeitung 1896, sid. 5.

² Jfr redogörelsen hos Gargas, Die Wahlpflicht in den Niederlanden, Archiv des öffentlichen Rechts 1929.

³ Gargas, Die Wahlpflicht in den Niederlanden, sid. 224.

⁴ Jfr Triepel, Wahlrecht und Wahlpflicht, 1900, Kahl, Wahlpflicht, Deutsche Juristenzeitung 1923, Giraud, Le vote obligatoire etc., Revue du droit public 1931, debatterna i den svenska riksdagen (15 maj 1912 och 15 april 1915) samt Gargas' redogörelse.

vilja erhåller sitt tillförlitligaste uttryck just därigenom, att de, som själva önska med valedeln i hand uttala sin politiska mening, i största utsträckning erhålla tillfälle därtill».¹ I karakteristiken av röstskolkarna betonas företrädesvis andra moment än dem, som röstpliktens anhängare framhäva; likgiltighet och okunnighet anses vara de viktigaste orsakerna till underlåtenheten att rösta. Införandet av röstplikt befaras följaktligen komma att medföra ett kvalitativt försvagande av den aktiva väljarekåren. I regel synes man emellertid ha godtagit den av röstpliktens anhängare hävdade uppfattningen, att institutet skulle verka i konservativ riktning; med okunnighet och likgiltighet förenas lätt ett passivt accepterande av rådande förhållanden. Någon gång har dock antytts, att de likgiltiga, om de tvingades till röstning, av indignation över detta tvång skulle sälla sig till extrema oppositionspartier.

På åtskilliga punkter är det icke möjligt att bedöma räckvidden av de i debatten anförda skälen. Huruvida representationens auktoritet, det politiska livets stabilitet o. s. v. rönt inverkan av röstpliktsinstitutets införande kan blott bli föremål för lösa antaganden; de allmänna uttalanden i olika riktningar, som här liksom på andra områden äro vanliga — och som i regel innebära, att vederbörande funnit sin uppfattning bekräftad av erfarenheten — kunna givetvis icke tillerkännas något bevisvärde. En sak torde dock vara klar, nämligen att man i diskussionen icke sällan måttlöst överskattat institutets betydelse.

Vissa av de föreställningar rörande motiven till underlåtenhet att rösta och rörande de icke röstandes karaktär överhuvud, som spelat en viktig roll i diskussionen, kunna med säkerhet påstås vara oriktiga. Särskilt gäller detta uppfattningen, att röstskolkarna i det hela skulle utgöra en särskilt mogen, reflekterad, besinningsfull, intellektuellt högtstående del av valmänskåren. Statistikens vittnesbörd, enligt vilket valdeltagandet är minst i de yngre årsklasserna, bland de obildade, inom de nyinflyttade eller icke bofasta befolkningsgrupperna, pekar i helt annan riktning. Den nästan entusiastiska karaktär, som t. ex. Laband och Moreau givit av de icke röstande, förefaller absurd, då den konfronteras med gjorda erfarenheter.

¹ K.U. 1915 nr 11.

Icke heller kan man ur valstatistiken utläsa någon sannolikhet för att en effektiv röstplikt skulle verka i allmänt konserverande eller partipolitiskt konservativ riktning. De författare, som uttalat sig härom, ha utgått från förefintligheten av en viss politisk disposition hos olika sociala klasser. Man har antagit, att röstskolkarna i stort sett, om de tvingades att välja, skulle rösta på samma sätt som de »frivilligt» röstande inom samma socialklass; inom de mera besuttna klasserna skulle de rösta med borgerliga partier, inom arbetareklassen med socialistiska riktningar. Godtar man denna uppfattning och utgår från tillgängliga uppgifter om icke röstande, blir slutsatsen rakt motsatt den vanliga; i huvudsak växer valdeltagandet med den sociala standarden och röstplikten borde alltså utgöra en tillgång för radikalismen. Med säkerhet kan dock ej påstås, att de personer, som icke skulle rösta frivilligt, i »normal» utsträckning skulle följa den allmänna politiska tendensen hos sin klass, om de genom röstplikt tvingades att välja. Det hör i detta sammanhang också betonas, att i de stater, där röstplikt och kvinnlig rösträtt förenas, röstplikten möjligen kan antas accentuera den kvinnliga rösträttens verkan i konservativ riktning.

I diskussionen om röstplikt synes man tämligen allmänt ha utgått från, att antalet kroniska valskolkare skulle vara betydande; de psykologiska reflexionerna om de icke röstande vore eljest meningslösa. På denna punkt lämnar valstatistiken emellertid mycket få och ofullständiga upplysningar.

Ett studium av valstatistiken, i stater med röstplikt ger knappast någon ledning för besvarandet av frågan om institutets partipolitiska verkningar. I flertalet fall ha samtidigt med institutets införande betydelsefulla ändringar i bestämmelserna om valrätt och valsätt vidtagits; ett isolerat bedömande av röstpliktens verkningar är i dessa fall omöjligt. Härtill kommer, att de valstatistiska uppgifterna från ifrågavarande stater äro ytterst knapphändiga; så t. ex. finnas inga undersökningar rörande den sociala fördelningen inom den kategori av väljare, som trots röstplikten underlåtit att rösta. Även när det gäller att klargöra röstpliktens inverkan på det totala valdeltagandet inställa sig svårigheter framför allt på grund av att röstplikten i allmänhet kombinerats med andra valreformer. I det följande skola vi likväl söka att med stöd av tillgängliga uppgifter belysa denna fråga.

Röstplikt infördes i *Belgien* 1893 som ett led i en stor författningsreform.¹ Denna innebar främst, att rösträtten — som tidigare tillkommit blott de mera besuttna — blev allmän, men icke lika, ty tilläggsröster tillerkändes vissa kategorier, bland annat högre inkomsttagare; valrättsåldern blev vid val till representantkammaren 25 år, vid val till senaten 30 år. Bestämmelserna om röstplikt, som i allt väsentligt förblivit oförändrade, givas — bortsett från ett principstadgande i författningen — i vallagen (art. 207 ff. i nu gällande lydelse). Röstberättigade, som icke deltagit i val, äga hos fredsdomaren anmäla och styrka förfall. De, som ej anmält godkänd förfallsanledning, åtalas inför fredsdomaren, vars utslag är definitivt. Första gången en person uraktlåter att rösta straffas han med varning eller med böter från och med en till och med tre francs. Vid upprepade uraktlåtenhet inom sex år ådömas böter från och med tre till och med tjugofem francs; vid en andra upprepade uraktlåtenhet inom tio år skall därjämte vederbörandes namn anslås å en lista på kommunalhuset i hans hemort. Vid fjärde fallet av uraktlåtenhet att rösta under en tidrymd av femton år skall den skyldige utöver dessa straff dömas förlustig rösträtten under tio år och under denna tid kan han ej erhålla offentliga befattningar eller utmärkelser. Sedermera infördes med samma straffbestämmelser omgärdad kommunal röstplikt.

Under årtiondena närmast efter röstpliktens införande — vi tänka nu närmast på tiden före världskriget — uppvisade valdeltagande vid de belgiska valen en betydande stegring; under det att röstningsfrekvensen tidigare varierat mellan 70 och 85 procent, låg den vid valen till representantkammaren på 1890-talet och i början av 1900-talet vid omkring 95 procent. I regel skrives denna förändring helt på röstpliktens konto, en uppfattning, som torde innefatta en viss överdrift; såväl rösträttens utsträckning 1893 som det proportionella valsättets införande 1899 kunna tänkas ha varit ägnade att öka valdeltagandet. Med all sannolikhet har röstplikten dock varit ett väsentligt bidragande moment.

¹ Jfr här och för det närmast följande Barthélemy, *L'organisation du suffrage et l'expérience belge*, 1912, sid. 471 ff.; Reed, *Government and politics of Belgium*, 1924, sid. 56 ff.; Robson, *Compulsory voting*, *Political science quarterly*, 1923, sid. 574.

1919 infördes genom lag och 1921 genom författningsändring lika rösträtt vid val till representantkammaren för män vid 21 års ålder. Vissa kategorier av kvinnor — främst s. k. krigsänkor — blevo vidare röstberättigade; de ha dock utgjort endast omkring fyra procent av alla väljare. År 1921 stadgades om valrätt vid senatsval — i den mån dessa skulle förrättas direkt av folket — på samma villkor som vid val till representanthuset. Valdeltagandet under de nya bestämmelserna framgår av följande tabeller.¹

Valdeltagandet vid valen till belgiska representantkammaren 1919—1932.

Val	Röstande i procent av röstberättigade	Ogiltiga röster i procent av avgivna röster	Giltiga röster i procent av röstberättigade
1919	88,5	5,4	83,7
1921	91,1	4,6	86,9
1925	92,8	4,5	88,6
1929	93,9	4,9	89,3
1932	94,2	3,1	91,3

Valdeltagandet vid valen till belgiska senaten 1921—1932.

Val	Röstande i procent av röstberättigade	Ogiltiga röster i procent av avgivna röster	Giltiga röster i procent av röstberättigade
1921	91,0	8,1	83,6
1925	92,7	6,8	86,4
1929	94,0	7,2	87,2
1932	94,3	4,9	89,7

Vad som främst faller i ögonen är det utomordentligt höga antalet röstande i förhållande till antalet valberättigade. Vid alla val utom ett har valdeltagandet överstigit 90 procent och det har flera gånger närmast sig 95 procent. Det jämförelsevis ringa deltagandet

¹ Antalet röstberättigade, röstande osv. anges i *Annuaire statistique de la Belgique et du Congo Belge*; jfr särskilt vol. XLIX, sid. 82, 84, 89, vol. LIII, sid. 66 f., vol. LVI, sid. 65 f. I statistiken anges i procent blott antalet röstande av antalet röstberättigade, och endast denna siffra brukar därför åberopas i arbeten om valplikt. — Uppgifterna om åtal och straff för uraktlåten röstning 1921—1933 ha erhållits genom svenska legationen i Brüssel.

vid 1919 års val berodde delvis på att vid denna tid — kort efter krigets och den tyska ockupationens slut — ett stort antal väljare vistades utanför sin hemort. Den höga röstningsfrekvensen kan emellertid icke i och för sig — såsom ofta sker — tillerkännas avgörande betydelse vid bedömandet av röstpliktens verkningssätt. Om icke vad man kan kalla det effektiva eller aktiva valdeltagandet — d. v. s. antalet giltigt röstande i förhållande till antalet röstberättigade — röner inverkan, har tydligen institutet förfelat sitt syfte. I detta hänseende bör understrykas, att de ogiltigförklarade rösterna — på blanka röster och andra gör statistiken ingen skillnad — äro utomordentligt talrika. De uppgå i genomsnitt till mer än fem procent, under det att motsvarande siffra i länder utan röstplikt ej överstiger en à två procent, och ofta sjunker under en halv procent; det kan därför antagas att bortåt en tjugonedel av väljarna avsiktligt avlämna ogiltiga röstsedlar. Även om hänsyn toges till detta förhållande och man sålunda utgår från det effektiva valdeltagandet, måste förutsättas, att röstplikten är av icke ringa betydelse, d. v. s. att ett visst antal väljare, som eljest icke skulle deltaga i valen, avlämna giltiga röstsedlar på grund av att de med röstplikten förenade straffbestämmelserna förmå dem att inställa sig vid valet. I genomsnitt är det effektiva valdeltagandet omkring fem procent högre än i de länder, som närmast ifrågakomma vid en jämförelse, såsom Tyskland och Frankrike; det bör dock ihågkommas, att Belgien har ovanligt tät bebyggelse och att man alltså under i övrigt lika förhållanden borde kunna räkna på ett starkt valdeltagande i detta land. Det bör slutligen erinras, att valdeltagandet under tiden efter 1919—1921 års reformer i stort sett visat en stigande tendens — vilket visserligen varit fallet i många stater — samt att senatsvalen förete något mindre såväl passivt som aktivt valdeltagande än valen till deputeradekammaren. Vad de kommunala valen beträffar, uppvisa de, av tillgängliga uppgifter att döma, ungefär samma resultat som de politiska; att kvinnorna äga rösträtt vid de kommunala valen synes ej medföra någon skillnad.

Av de 100,000—200,000 röstberättigade, som vid varje val underlåta att rösta, blir endast ett jämförelsevis litet antal föremål för lagliga åtgärder; det stora flertalet anmäler tydligen förfallsanledning, som av fredsdomaren godtas. Under perioden 1899—1907 anställdes

sammanlagt 11,909 åtal för underlåtenhet att rösta vid de politiska valen; av de åtalade frikändes 3,710, 3,575 erhöilo varning och 4,624 ådömdes böter. Motsvarande siffror voro 1910 313, 326 och 428, 1912 313, 326 och 428, 1920 (efter 1919 års val) 1,426, 1,004 och 1,376. I fråga om antalet åtal och resultaten av dessa under åren 1921—1933 (valen 1921, 1925, 1929 och 1932) lämnar följande sammanställning upplysning:

År	Antal åtal	Frikända	Varnade	Med böter straffade
1921	590	245	192	153
1922	1 383	305	376	702
1925	1 310	363	308	639
1926	167	50	14	103
1929	962	246	293	423
1930	4	1	2	1
1932	11	0	1	10
1933	687	151	201	335

Någon annan straffåtgärd än varning eller böter har av den officiella statistiken att döma icke tillgripits.

Även i *Nederländerna* infördes röstplikt samtidigt med att röst-rätten förallmänligades; detta skedde 1917, då män vid 25 års ålder tillerkändes rösträtt; samtidigt infördes proportionellt valsätt. 1919 fingo även kvinnorna valrätt. Röstplikten gäller vid val såväl till andra kammaren som till provinsialstaterna (landstingen) — av vilka första kammaren väljes — och kommunalråden. Ursprungligen stad-gades om röstplikt i författningen, men sedan 1922 äro samtliga hithörande bestämmelser införda i vallagen (art. 72,149 f.). Enligt dessa bestämmelser, som icke undergått väsentlig förändring, skall varje röstberättigad, som underlåtit att rösta, »om så är möjligt av borgmästaren i hemkommunen inom en månad efter valdagen an-manas att avgiva muntlig eller skriftlig förklaring». Finner borg-mästaren, att giltigt förfalloskäl anförts för underlåtenheten att rösta, får saken bero. I annat fall anhängiggöres åtal vid ortens kanton-domstol. Om väljaren icke inför denna visar sig ha haft giltigt för-falloskäl, dömes han att böta ett belopp av högst tre gulden; om

han tidigare inom kortare tid än två år dömts för samma förseelse, kan dock bötesbeloppet höjas till tio gulden. Intill 1925 kunde i stället för bötesstraff varning utdelas.

Redan innan röstplikt infördes var valdeltagandet i Nederländerna starkt; detta framgår av nedanstående uppgifter rörande valen 1905—1913.¹

**Valdeltagandet vid valen till Nederländernas andra kammare
1905—1913.**

Val	Röstande i procent av röstberättigade	Ogiltiga röster i procent av avgivna röster	Giltiga röster i procent av röstberättigade
1905	83,0	1,3	81,9
1909	78,8	1,4	77,6
1913	84,5	1,5	83,3

Efter de berörda författningsreformerna har valdeltagandet ytterligare stigit. Vi meddela nedan uppgifter från valen 1925—1933. Från övriga val efter röstpliktens införande finnas ej fullständiga uppgifter, men de uppgifter som finnas tyda på ett starkt deltagande även vid dessa val.²

**Valdeltagandet vid valen till Nederländernas andra kammare
1925—1933.**

Val	Röstande i procent av röstberättigade	Ogiltiga röster i procent av avgivna röster	Giltiga röster i procent av röstberättigade
1925	91,4	4,7	87,1
1929	92,7	4,6	88,4
1933	94,5	4,5	90,2

Vid övriga val har deltagandet varit ungefär detsamma. Så var det effektiva deltagandet vid valen av kommunalråd 1931 88 procent och vid valen till landstingen 1933 86,8 procent. I de större städerna ha genomgående ett större antal ogiltiga röstsedlar avgivits än på

¹ Jfr här och för det följande *Statistiek der Gemeenten*, serie A, nr 2 (1935).

² Så Gargas, *Die Wahlpflicht in den Niederlanden*, sid. 225 ff. Gargas påstår att röstplikten »till en början icke haft stora praktiska verkningar», men de uppgifter han lämnar tyda på mycket starkt valdeltagande.

andra håll; detta antal röstsedlar var i procent av alla avgivna röster i städer över 100,000 invånare 6,4 vid andrakammarvalet 1933, 7,1 vid kommunalrådsvalen 1931 och 9,3 vid landstingsvalet 1931.

I huvudsak äro de kommentarer, som gjorts till de belgiska valresultaten, tillämpliga även i fråga om Nederländerna. Tilläggas bör, att en stark principiell opposition mot valplikten framträtt, särskilt inom det kalvinistiska antirevolutionära partiet. Inom detta läger anses kvinnorrösträtten ur religiös synpunkt förkastlig och kvinnorna ha därför i vissa fall vägrat att rösta; i vilken utsträckning detta skett kan icke ur statistiken utläsas.¹ Förhållandet har haft till följd att regeringen anbefallt borgmästarna i kommunerna att godtaga samvetsbetänkligheter som giltig förfallogrund (1928).

Enligt samstämmiga uppgifter har man i stor utsträckning, särskilt i de större städerna, underlåtit att anställa åtal mot icke rösttande, även då detta enligt lagens ordalydelse borde ha skett. Praxis synes från början ha växlat i olika orter och vid skilda val. 1922 dömdes 1,084 personer (varav 740 kvinnor) för underlåtenhet att rösta; motsvarande antal var 1925 10,545 (5,715 kvinnor) och 1927 6,392 (3,863 kvinnor). Enligt staden Amsterdams statistik kostade enbart förundersökningarna, innan åtal anställdes 45,000 gulden vid 1925 års val.²

I den *schweiziska förbundsstaten* finnas inga bestämmelser om röstplikt, men kantonerna äga i detta hänseende — liksom i åtskilliga andra frågor rörande valen — fri beslutanderätt. Denna möjlighet ha flera av kantonerna begagnat.³ Redan 1835 stadgades röstplikt i *St. Gallen* och senare infördes bestämmelser härom i kantonerna *Solothurn* (1856), *Thurgau* (1870), *Aargau* (1871) och

¹ Jfr här och för det följande G a r g a s, Die Wahlpflicht in den Niederlanden, sid. 231 ff. och H u a r t, Die Entwicklung des öffentlichen Rechts in den Niederlanden seit 1923, Jahrbuch des öffentlichen Rechts 1930, sid. 286 f. I den vetenskapliga litteraturen kritiseras ofta röstplikten, så även av den bekante statsrättsläraren K r a n e n b u r g.

² *Statistische Mededeelingen uitgegeven door Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam*, nr 78, sid. VI.

³ Rörande bestämmelserna jfr L a m b e l e t i Zeitschrift für schweizerische Statistik 1893; D e p l o i g e, Le vote obligatoire en Suisse, 1893; B r a u n i a s, Das parlamentarische Wahlrecht, II. Band, 1932, sid. 39 ff. samt den i det följande återopade valstatistiska undersökningen.

Schaffhausen. Sedan röstplikten avskaffats i Solothurn 1887 äga fyra kantoner röstplikt i egentlig mening; böter på belopp av 1—2 francs stadgas för underlåtenhet att rösta, då giltigt förfall ej föreligger. I ett par av dessa kantoner finnas bestämmelser rörande förfallsanledningar (sjukdom, hög ålder o. s. v.). I *Zürich* finnas sedan 1890 bestämmelser, som jämväl torde kunna anses konstituera ett slags röstplikt. Varje röstberättigad erhåller före valet ett valkort, som vid röstningen företes som legitimationsbevis. Den som ej vid valet avlämnar kortet och ej heller därefter inom två dagar återsänder detsamma skall betala en avgift av intill en francs, då valmyndigheterna låta avhämta kortet. I Vaud infördes röstplikt vid federala folkomröstningar 1924 och detta förhållande synes, som strax skall belysas, ha påverkat röstningsfrekvensen även vid valen. I flera kantoner finnas allmänna bestämmelser om röstplikt utan att straff fastställs för underlåtenhet att rösta; hithörande regler sakna i detta sammanhang intresse.

För tiden före det proportionella valsystèmes införande (1919) är den tillgängliga schweiziska valstatistiken bristfällig och det är därför icke möjligt att i detalj göra den jämförelse, som här närmast kommer i fråga, nämligen mellan valdeltagandet i kantoner med röstplikt och i andra kantoner. Det kan dock fastställas, att röstpliktskantonerna uppvisade ett väsentligt högre valdeltagande än det genomsnittliga. Valdeltagandet vid nationalrådsvalen 1902—1917 var för Schweiz i dess helhet mycket lågt, i genomsnitt under 55 procent och vid intet val mer än 60 procent.¹ Motsvarande siffra i kantoner med röstplikt varierar däremot mellan 70 och 85 procent; i *Zürich* har den vid vissa val varit avsevärt lägre. Med säkerhet kan dock ej denna betydande skillnad påstås vara beroende enbart av röstplikten. Valdeltagandet skiftade i hög grad på grund av andra omständigheter, särskilt valkampens häftighet; i vissa kantoner, där

¹ *Statistisches Jahrbuch der Schweiz* 1908, sid. 347, 358, 1911, sid. 303, 1918, sid. 289, 299. Här uppgives endast antalet blanka, icke hela antalet ogiltiga valsedlar. Frånräknas vid fastställandet av det effektiva valdeltagandet även andra ogiltiga röstsedlar, blir resultatet icke avsevärt olika; dock synas i röstpliktskantonerna en del ogiltiga men ej blanka röster avgivas avsiktligt. Detta har konstaterats vid genomgång av de i regel otryckta rapporter rörande nationalrådsvalen, som kantonerna efter varje val insända till förbundet; dessa rapporter förvaras i förbundsarkivet.

utgången, vad beträffar hela kantonen eller flertalet valkretsar, på förhand var given, kunde röstningsfrekvensen sjunka till 25—30 procent, under det att den i andra kantoner utan röstplikt, men med starkt omstridda val, steg till 60—70 procent. Det står dock utom varje tvivel, att röstplikten under denna tid väsenligt påverkade valdeltagandet.

Delvis gällde dock denna påverkan endast vad vi kallat det passiva, icke det effektiva valdeltagandet. Nästan genomgående avgavs nämligen ett utomordentligt stort antal blanka röstsedlar i kantonerna med röstplikt. Nedan meddelas uppgifter i detta hänseende för röstpliktskantonerna i fråga om nationalrådsvalen 1905—1917.

Valdeltagandet i Schweiz, respektive i kantonerna med röstplikt,
1905—1917.

Val	Röstande i procent av röstberättigade	Icke blanka röst- sedlar i procent av röstberättigade
1905. Schweiz	56,2	53,0
Aargau	83,0	75,3
Schaffhausen	85,1	68,1
St. Gallen	83,8	78,8
Thurgau	76,7	67,8
Zürich	72,6	65,0
1908. Schweiz	52,5	49,3
Aargau	83,1	76,7
Schaffhausen	80,1	58,1
St. Gallen	72,0	68,6
Thurgau	82,6	74,9
Zürich	74,8	68,1
1911. Schweiz	52,8	48,4
Aargau	83,1	74,7
Schaffhausen	82,7	67,7
St. Gallen	75,7	58,6
Thurgau	82,9	75,1
Zürich	65,6	55,4

Val	Röstande i procent av röstberättigade	Icke blanka röst- sedlar i procent av röstberättigade
1914. Schweiz	46,6	40,3
Aargau	85,9	66,2
Schaffhausen	78,7	53,0
St. Gallen	71,1	55,2
Thurgau	78,8	69,7
Zürich	51,2	35,3
1917. Schweiz	60,0	56,7
Aargau	81,9	69,4
Schaffhausen	86,8	74,2
St. Gallen	77,3	69,6
Thurgau	78,4	66,9
Zürich	70,9	65,2

I genomsnitt voro alltså i röstpliktskantonerna omkring 12 procent av de vid ett val avgivna röstsedlarna blanka; att det här är fråga om avsiktligt saboterande av röstplikten är uppenbart. Trots detta ligger det effektiva valdeltagandet över det för Schweiz genomsnittliga, men skillnaden blir långt mindre betydande än de nakna röstsiffrorna giva vid handen. Det bör understrykas, att antalet blanka röstsedlar är i hög grad skiftande, tydligen beroende på det intresse, vederbörande val uppväcka. — Vid folkomröstningar ha i huvudsak samma tendenser i fråga om passivt och aktivt valdeltagande framträtt som vid nationalrådsvalen.¹

Efter proportionalismens införande har valdeltagandet i Schweiz ökat i utomordentlig grad och i samband därmed har förhållandet mellan röstningsfrekvensen i röstpliktskantoner och andra kantoner väsentligt förändrats. I följande tabell belyses detta förhållande vid valen 1919—1931.² Under rubriken »kantonen utan röstplikt» upp- tagas härvid endast de kantoner, som välja flera än en representant; i de fyra kantoner, där majoritetsval fortfarande äger rum, är valdeltagandet ojämförligt lägre än på andra håll.

¹ Brusewitz, Folkomröstningsinstitutet i den schweiziska demokratin, 1923, sid. 218.

² *Statistische Quellenwerke der Schweiz*, Heft 23, sid. 8* f.

Valdeltagandet vid nationalrådsvalen i Schweiz 1919—1931 i kantoner med och utan röstplikt.

	1919	1922	1925	1928	1931
Aargau	90,7	88,3	88,7	89,5	90,5
Schaffhausen	91,1	90,3	92,3	92,5	93,0
St. Gallen	91,1	86,9	87,0	87,8	89,1
Thurgau	84,5	84,6	82,6	84,8	85,3
Zürich	84,9	79,0	77,1	78,6	76,8
<i>Kantoner med röstplikt</i>	87,6	83,5	82,5	83,6	83,1
<i>Kantoner utan röstplikt</i>	77,8	73,7	74,8	77,4	77,7
(exklusive kantoner med blott ett mandat)					

Röstpliktskantonerna uppvisa sålunda alltfjämt ett relativt högt valdeltagande. Skillnaden mellan dessa kantoner och andra är dock avgjort mindre än tidigare, i genomsnitt mellan sju och åtta procent, och denna skillnad har stadigt minskats — från 9,8 procent 1919 till 5,4 procent 1931. Något större blir skillnaden, om man, som möjligt är, räknar Zürich till kantonerna utan röstplikt, ty denna kanton företer avsevärt lägre röstningsfrekvens än de egentliga röstpliktskantonerna. Härtill kommer, att den i Vaud sedan år 1924 vid folkomröstningar stadgade röstplikten återverkade på valdeltagandet även vid nationalrådsvalen; 1919 och 1922 var röstningsfrekvensen här 71,3, respektive 66,9 procent; motsvarande tal för de tre senaste valen äro 87,1, 82,6 och 77,6.

Även beträffande antalet blanka eller eljest ogiltiga röstsedlar kan en avsevärd förändring konstateras. Antalet giltiga röstsedlar i procent av hela antalet avgivna röstsedlar dels i genomsnitt i Schweiz, dels i de fyra kantonerna med klart fixerad röstplikt framgår av följande sammanställning.¹

	1919	1922	1925	1928	1931
Hela landet	98,6	98,2	97,7	98,2	98,3
Aargau	98,6	97,9	97,4	97,3	97,8
Schaffhausen	95,5	92,3	89,0	95,0	91,5
St. Gallen	96,9	94,8	94,8	95,9	96,4
Thurgau	98,4	97,4	97,0	97,9	98,2

¹ Jfr *Statistische Quellenwerke der Schweiz*, Heft 23, sid. 10* och tabellen

Antalet ogiltiga röstsedlar är, liksom tidigare, störst i röstpliktskantonerna; särskilt avges i dessa, vilket ej framgår av tabellen, ett jämförelsevis stort antal blanka röstsedlar. Skillnaden mellan röstpliktskantoner och andra har emellertid även på denna punkt i hög grad förminskats; i jämförelse med tidigare förhållanden är det ett mycket ringa antal väljare, som själva röstplikten driver att avgiva ogiltiga röstsedlar. Vad beträffar Schaffhausen, som uppvisar den största frekvensen av ogiltiga röstsedlar, är att märka, att vissa minoritetspartier vid skilda tillfällen systematiskt verkat för »blank» röstning.

I varje fall är skillnaden mellan kantoner med och utan röstplikt än mindre i fråga om effektivt än i fråga om passivt valdeltagande. Och vare sig man utgår från det ena eller det andra beräkningssättet har denna skillnad icke längre någon absolut karaktär; flera kantoner utan röstplikt, såsom Luzern, Solothurn, Wallis och Freiburg ha uppvisat ett högre genomsnittligt valdeltagande än vissa röstpliktskantoner. Vid 1931 års val intogs visserligen i fråga om effektivt valdeltagande första platsen av röstpliktskantonen Aargau, men de övriga kantonerna med röstplikt kommo i respektive femte, sjätte och sjunde rummen. Det bör slutligen erinras, att åtminstone vissa av röstpliktskantonerna utmärka sig för livliga partistrider och att alltså ett starkt valdeltagande i desamma kunde förväntas oberoende av den legala plikten att rösta.

I samband med rösträttsreformen 1907, enligt vilken allmän rösträtt för män över 24 års ålder genomfördes vid val till riksrådets deputeradekammare, stadgades i den *österrikiska* vallagen om rätt för de särskilda länderna att införa röstplikt. Före 1907 års val begagnade sig sex länder av denna rätt: övre Österrike, nedre Österrike, Salzburg, Mähren, Vorarlberg och Schlesien. Vid 1911 års val, det andra och sista enligt 1907 års vallag, förelåg röstplikt i ytterligare två av de sjutton länderna, Krain och Bukowina. Straffet för uraktlåtenhet att rösta utan laga förfall — förfallsanled-

å sid. 5 samt, beträffande 1922 års val, *Schweizerische statistische Mitteilungen*, XI. Jahrgang. 1. Heft, tabellen å sid. 3, och *Zeitschrift für schweizerische Statistik* 1923, sid. 37 ff.

ningar voro sjukdom, ämbetsplikter, resa m. m. — var böter från en till femtio österrikiska kronor. Nedan angives valdeltagandet vid 1907 och 1911 års val dels för röstpliktsländerna, dels för Österrike i dess helhet och länderna utan röstplikt.¹

Valdeltagandet vid riksrådsvälen i Österrike 1907 och 1911.

	1907	1911
Österrike	84,6	80,2
Länder utan röstplikt	74,2	67,3
Nedre Österrike	93,0	92,6
Övre Österrike	93,3	93,3
Salzburg	93,5	91,8
Vorarlberg	93,8	91,4
Mähren	92,3	91,7
Schlesien	95,3	94,1
Krain (ej röstplikt 1907)	70,8	87,3
Bukowina (» » »)	74,1	78,2

I länderna med röstplikt var alltså valdeltagandet 20—25 procent högre än i övriga länder. Vid 1907 års val var röstningsfrekvensen i alla länder med röstplikt över 92 procent, under det att motsvarande siffra i de länder utan röstplikt, där valdeltagandet var starkast, var 84,8 procent (Böhmen och Galizien). 1911 var valdeltagandet i röstpliktsländerna (utom Bukowina) mellan 87 och 94 procent; närmast i ordningen kom Böhmen med 79,4 procent. I Bukowina synes av obekanta anledningar röstplikten ha varit föga verksam.

I fråga om antalet blanka röstsedlar finnas uppgifter endast för 1907 års val. Dessa uppgifter visa, att dylika sedlar förekommo i större utsträckning i röstpliktsländerna på andra håll, men skillnaden var icke synnerligen betydande. Antalet blanka sedlar i procent

¹ Jfr för det följande *Österreichische Statistik, Die Ergebnisse der Reichsratswahlen . . . im Jahre 1907*, sid. VIII, och *Die Ergebnisse der Reichsratswahlen . . . im Jahre 1911*, sid. 5, samt Berlin, Om Valg- eller Stemmepligt, 1910, sid. 25 ff. Berlins uppgifter om valdeltagandet i Österrike äro på ett par punkter ofullständiga. Beträffande diskussionen om röstplikt i Österrike se Wallengren, Valrättsproblem, 1915.

av avgivna röster var i genomsnitt 0,35 i länder utan röstplikt, 1,1 i länder med röstplikt. Det aktiva valdeltagandet var alltså i röstpliktsländerna nära nog lika högt som det passiva.

Även i den österrikiska republiken överläts det åt länderna att bestämma om valplikt.¹ Stadganden om denna ländernas rätt, vad val till nationalförsamling och nationalråd beträffar, gåvos i 1919 och 1920 års vallagar; i 1923 års vallag bestämdes, att, då länderna stadgade röstplikt vid lantdagsvalen, vederbörande bestämmelser skulle gälla även nationalrådsvalen. Röstplikt infördes emellertid endast i två länder, Tyrolen och Vorarlberg; straffet för uraktlåtenhet att rösta utgjorde i Tyrolen böter från 3 till 50 schillings, i Vorarlberg böter från 10 till 100 schillings eller fängelse under högst tre dagar.

Särskilt vid de tre första valen under republiken var valdeltagandet i de båda röstpliktsländerna icke oväsentligt högre än i andra länder. Detta framgår av nedanstående sammanställning.

Valdeltagandet i Österrike, Tyrolen och Vorarlberg vid valet av nationalförsamling 1919 och valen av nationalråd 1920 och 1923.

	1919		1920		1923	
	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.
Österrike	87,0	82,1	83,8	77,7	88,9	85,2
Tyrolen	92,6	92,9	88,3	86,8	92,9	91,5
Vorarlberg	87,6	93,3	90,0	90,0	94,4	93,8

Anmärkningsvärt är, att röstplikten varit särskilt effektiv för kvinnornas vidkommande; dessa ha i länderna med röstplikt röstat ungefär lika flitigt som, 1919 till och med flitigare än männen. Männens valdeltagande har i röstpliktsländerna i medeltal varit 4,4 procent över det genomsnittliga; motsvarande siffra för kvinnorna är nära 10 procent. I vad mån ogiltiga och blanka röstsedlar avgivits framgår ej av redogörelserna för dessa val.

¹ Jfr här och för det följande Braunias, *Das parlamentarische Wahlrecht*, II. Band, sid. 43; *Statistisches Handbuch für die Republik Österreich*, I, sid. 2, II, sid. 3 f., IV, sid. 140, samt *Statistische Nachrichten, Nationalratswahlen vom 24. April 1927*, sid. 7 f., och *Die Nationalratswahlen vom 9. November 1930*, sid. 4 ff.

Vid 1927 och 1930 års nationalrådsval var valdeltagandet överhuvud så högt, att verkningarna av röstplikten voro föga framträdande. Beträffande dessa val finnas uppgifter om antalet ogiltiga och blanka röstsedlar. Nedanstående tabell klarlägger det aktiva och passiva valdeltagandet.

Valdeltagande och antal ogiltiga röstsedlar i procent av avgivna röster i Österrike, Tyrolen och Vorarlberg 1927 och 1930.

	1927			1930		
	Österrike	Tyrolen	Vorarlberg	Österrike	Tyrolen	Vorarlberg
Valdeltagande ..	89,2	92,5	93,7	90,0	92,9	93,1
Män	90,8	93,9	93,8	91,2	93,6	92,1
Kvinnor	87,5	91,2	93,7	88,8	92,3	94,1
Ogiltiga röster..	0,9	2,6	3,1	0,8	1,9	2,6
Män	1	3,5	3,4	0,9	2,7	3,3
Kvinnor	0,8	1,7	2,8	0,7	1,1	2,0
Aktivt						
valdeltagande	88,3	89,9	90,6	89,2	91,0	90,5
Män	89,8	90,4	90,4	90,3	90,9	88,8
Kvinnor	86,7	89,5	90,9	88,1	91,2	92,1

Såsom synes är antalet ogiltiga och blanka röstsedlar i röstpliktsländerna betydligt större än på andra håll, särskilt gäller detta männen; bland de av dem avgivna rösterna ha i genomsnitt i Tyrolen och Vorarlberg över tre procent varit ogiltiga. Männens aktiva valdeltagande översteg 1927 i röstpliktskommunerna endast med 0,6 procent det genomsnittliga; 1930 avgåvo männen något större procent giltiga röstsedlar i Tyrolen än i landet i dess helhet, under det att i Vorarlberg förhållandet var det motsatta. Kvinnornas aktiva valdeltagande var i röstpliktskommunerna genomgående 3—4 procent högre än det genomsnittliga.

I Tjeckoslovakien infördes röstplikt vid val till såväl senaten som deputeradekammaren år 1920; de då beslutade bestämmelserna

upptogs oförändrade i den nya vallagen av år 1927.¹ Rösträttsåldern är vid valet till deputeradekammaren 21 år, vid valet till senaten 26 år; både män och kvinnor äro röstberättigade. Personer, som utan giltig anledning underlåta att rösta, dömas till böter å 20—5.000 tjeckiska kronor eller till fängelse från 24 timmar till en månad; såsom laga förfall angivas ålder över 70 år, sjukdom, tjänsteplikter, lång väg till vallokalen samt trafikhinder.

Den officiella statistiken ger endast i fråga om 1920 års val fullständiga uppgifter rörande valdeltagandet.² Röstningsfrekvensen var då vid valet till deputeradekammaren 88,8 procent bland männen och 90,9 procent bland kvinnorna; motsvarande siffror vid senatsvalet voro 90,6 och 90,2 procent. Att vid det förstnämnda valet männens valdeltagande var lägre än kvinnornas, kan tänkas bero på att vid denna tid (april 1920) en del av de yngre männen ännu stodo i krigstjänst och att röstlängderna i fråga om de yngre männen överhuvud icke voro alldeles tillförlitliga. Anmärkningsvärt är det obetydliga antalet blanka och ogiltiga röstsedlar, 0,3 procent vid deputeradevalet och 0,4 procent vid senatsvalet. I redogörelserna för 1925 och 1929 års val uppgives röstningsfrekvensen endast i fråga om valet till deputeradekammaren.³ Av de röstberättigade männen deltog 91,8 procent, av de röstberättigade kvinnorna 90,9 procent; nära en procent av de avgivna röstsedlarna voro blanka eller ogiltiga. 1929 röstade 91,8 procent av männen, 91,4 procent av kvinnorna; ungefär 1,5 procent blanka eller ogiltiga röstsedlar avgavos. För 1935 års val föreligga enligt officiellt meddelande ännu ej närmare uppgifter; enligt ett kort efter valet utgivet arbete skulle valdeltagandet ha varit 91 procent.⁴

¹ *Sammlung der Gesetze und Verordnungen des Čechoslowakischen Staates*, Jahrgang 1920, nr 123 §§ 6 och 58, nr 124 § 2 samt J a n k a, Wahlordnung für die Nationalversammlung (Prager Archiv für Gesetzgebung und Rechtssprechung 1931), sid. 11, 40, 42.

² *La statistique tchécoslovaque, Les élections à l'Assemblée nationale en avril 1920* etc., sid. 19*, 13, 81.

³ *La Statistique tchécoslovaque, Les élections à l'Assemblée nationale en novembre 1925*, sid. IX, *Elections à la chambre des députés faits en octobre 1929*, sid. VI.

⁴ R a u c h b e r g, Bürgerkunde der Tschechoslovakischen Republik, 1935, sid. 99.

I *Bulgarien*, där rösträtt sedan gammalt tillkommer män vid fyllda 21 års ålder, infördes röstplikt 1919; för underlåtenhet att rösta kunna böter ådömas till ett belopp mellan 20 och 500 leva. Den betydande ökningen av valdeltagandet efter reformen framgår av följande sammanställning, i vilken, i anslutning till den bulgariska statistiken, städer och landsbygd upptagas var för sig; röstningsfrekvensen är i *Bulgarien* genomgående högre på landsbygden än i städerna. Rörande antalet ogiltiga röstsedlar ger statistiken inga uppgifter.¹

Valdeltagandet i *Bulgarien* 1913—1931.

Val	Hela landet	Städer	Landsbygd
1913	55,0	47,9	57,0
1914	67,1	52,8	71,3
1919	54,4	45,3	57,6
1920 (röstplikt) . .	77,1	61,8	82,0
1923 ^I	86,5	77,6	89,2
1923 ^{II}	86,2	74,1	90,0
1927	84,3	72,7	87,8
1931	85,2	78,1	87,4

I *Rumänien* infördes röstplikt i författningen 1923 (böter 50 lei). Valdeltagandet har vid valen 1927, 1928 och 1931 varit 77, 77,4 och 72,5 procent.² Den i *Grekland* 1929 stadgade röstplikten (böter 25—2.000 drachmer) synes ej ha varit effektiv; 1932 röstade 19 procent av befolkningen (röstberättigade uppges ej) mot 16,5 respektive 26,1 procent 1928 och 1926.³ Vidare finnes röstplikt i *Lichtenstein* (1878), *Luxemburg* (1924) och *Ungern* (1925); uppgifter rörande institutets verkningar äro ej tillgängliga.

¹ *Annuaire statistique* 1933, sid. 375 och de särskilda *Statistique des élections des députés pour la . . . Association nationale ordinaire*, särskilt den 1928 utkomna, sid. IX, och, beträffande valen före kriget, den 1915 utkomna, sid. XII.

² *Annuaire Statistique de la Roumanie* 1930, sid. 9, *Statistique des élections des députés du 7 novembre 1926* (1928) . . . *du 19 aout 1928* (1931) . . . *du 25 septembre 1932* (1933).

³ *Statistique des élections des députés du 7 novembre 1926, . . . du 19 aout 1928, . . . du 25 septembre 1932.*

I den *australiska* förbundsstaten infördes röstplikt genom en lag av den 31 juli 1924.¹ Till varje röstberättigad, som underlåtit att rösta, sänder vederbörande valtjänsteman en uppmaning att angiva »a valid truthful and sufficient reason» härför. Personer som icke efterkomma denna uppmaning eller icke uppgiva bärande skäl för sin uraktlåtenhet eller styrkas ha uppgivit falska skäl härför dömas efter av den högste valtjänstemannen (chief electoral officer) eller på dennes uppdrag anhängiggjort åtal till två punds böter. Bötesbeloppet är sålunda avsevärt högre i Australien än i någon av de förut behandlade staterna.

Valdeltagandet vid valen till senat och representanthus före och efter införande av röstplikt åskådliggöres genom nedanstående sammanställning, som visar det genomsnittliga valdeltagandet vid de fem valen till senat och representanthus närmast före röstpliktens införande samt vid de fem (beträffande senaten fyra) valen sedan röstplikt stadgats.²

	<i>Senaten.</i>		<i>Representanthuset.</i>	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
1913—1922	75,4	65,5	75,9	66,4
1925—1934	93,9	93,5	94,2	93,7

Valdeltagandet har alltså stigit högst väsentligt. Särskilt är skillnaden stor i kvinnornas röstningsfrekvens; denna låg tidigare omkring tio procent under männens, men är nu praktiskt taget densamma. I vad mån det effektiva valdeltagandet stegrats, kan ej fastställas, då statistiken ej ger någon uppgift om antalet ogiltiga röster.

¹ *The Acts of the parliament of the commonwealth of Australia 1924*, sid. 26 ff.

² Jfr här och för det följande *Official Yearbook of the commonwealth of Australia*, nr 14, sid. 856 ff., nr 27, sid. 65 ff. samt *Commonwealth of Australia. Statistical returns in relation to the senate elections, 1934 . . . together with summaries of elections and referendums 1903—1934* (1935). Beträffande delstaterna se *Queensland*, The election acts, 1915 to 1930, sid. 27 f.; *Victoria*, Compulsory voting act 1926; *Tasmania* Electoral act 1928; *New South Wales*, Act no 55, 1928, sid. 54 ff. Icke omstridda val medräknas ej, ett förhållande, som dock ej avsevärt påverkar procentsiffrorna.

Även i flera av de australiska delstaterna har röstplikt under senare tid införts, nämligen i Queensland (1915), Victoria (1926), Tasmania (1928, endast i fråga om andra kammaren) och New South Wales (1928). Straffet för uraktlåtenhet att rösta utgöres i alla delstaterna av böter på högst ett pund; i Tasmania stadgas ett minimum av 5 shillings och i New South Wales av 10 shillings. Röstplikten har lett till en väldig ökning av valdeltagandet, framför allt vad angår kvinnorna; dessas röstningsfrekvens har stigit till jämnhöjd med männens. Uppgifter om det effektiva deltagandet saknas. Följande sammanställning visar det genomsnittliga deltagandet vid valen till representationen, respektive vid tvåkammerssystemen kammare, som har underhuskaraktär, före och efter röstpliktens införande.

	Män	Kvinnor
<i>Queensland.</i>		
1907—1912	72,2	70,5
1915—1932	84,8	88,0
<i>Victoria.</i>		
1920—1924	63,5	56,9
1927—1932	93,6	92,9
<i>Tasmania.</i>		
1912—1928	75,4	66,0
1931—1934	95,5	94,0
<i>New South Wales.</i>		
1904—1927	71,5	64,8
1930—1932	95,7	95,6

I diskussionen om röstplikt ha, såsom inledningsvis antydde, mycket skilda uppfattningar framträtt om institutets effektivitet. Icke sällan har en rent negativ åsikt urgerats. Den tankegång, som härvid varit bestämmande, återfinnes i koncentrerad form i ett uttalande av en tysk statsvetenskapsman: »Die geheime Stimmabgabe schliesst eine Gewähr dagegen aus, dass der zur Wahlurne Gezwungene einfach einen leeren Stimmzettel abgibt oder seine Stimmabgabe nicht in einem ernstlichen Sinn vornimmt. Weiter die denkbaren Rechtsfolgen der Wahlversäumnis. Mit geringfügigen Geldstrafen wird nichts erreicht, hohe Geldbussen oder gar Freiheits-

strafen stehen ausser Verhältnis zu der Strafwürdigkeit.' Im ganzen lässt sich also mit dem Wahlzwang nicht sehr viel erreichen.»¹

Av vår redogörelse framgår, att denna uppfattning om röstpliktsinstitutets ineffektivitet icke är riktig. I flera fall är det visserligen svårt att fastställa betydelsen av institutets införande, särskilt då det kombinerats med andra valreformer. Det står dock fast, att valdeltagandet i länder med röstplikt genomgående är högt, att en anmärkningsvärd stegring av röstningsfrekvensen genomgående inträtt efter införandet av röstplikt samt att i stater, där röstplikt finnes i vissa områden, men icke i andra, områdena med röstplikt förete jämförelsevis högt valdeltagande (Schweiz, Österrike). Även då straffet för uraktlåtenhet att rösta varit mycket lågt och enligt lag eller praxis milda grundsatser tillämpats beträffande förfallsanledningar, har institutets förmåga att höja valdeltagandet varit påtagligt. Antalet blanka och ogiltiga valsedlar har visserligen proportionsvis ofta varit högt i stater med röstplikt, men vad nu sagts om institutets verkningar gäller dock i stort sett det aktiva, icke blott det passiva valdeltagandet.

Det är kanske onödigt att betona, att detta konstaterande icke innebär något ställningstagande till frågan om lämpligheten av institutets införande. På denna fråga skola vi icke ingå; det är knappast vara möjligt att ta ställning till densamma utan att dels anlägga vissa politiska värdesynpunkter, dels godtaga overifierbara föreställningar om institutets allmänpolitiska verkningar. Två erinringar skola likväl tillfogas. I ett flertal stater har röstpliktsfrågans aktualitet under senare tid minskats på grund av att röstningsfrekvensen i hög grad ökats utan att detta speciella medel anlitas; då valdeltagandet blir så högt att röstplikten icke kan antas höja densamma med mer än något tiotal procent, framstår frågan såsom jämförelsevis föga betydande. Vidare ter sig den tidigare på demokratiskt håll allmänt omfattade föreställningen, att ett maximalt deltagande vid val av representationen är önskvärt, icke längre som självklart riktigt. Ett mycket högt valdeltagande kan, såsom Tysklands och Österrikes exempel visa, vara ett symptom på kris i det demokratiska systemet och tillika försvåra funktioneringen av detta

¹ N a w i a s k y, Betrachtungen zur Reform des deutschen Reichstagswahlrechts, Zeitschrift für Politik, Band 16, sid. 550.

---

system. Då valdeltagandet når en viss höjd, måste nämligen partierna inrikta sin agitation väsentligen på att vinna väljargrupper, som redan äro anslutna till andra partier, de kunna icke längre nöja sig med att i första hand nå de politiskt indifferentia grupperna.¹

¹ Jfr Danneberg i *Der Kampf* 1923, sid. 155.

ÖVERSIKTER OCH MEDDELANDEN

Konstitutionella och kommunala Ett osedvanligt stort antal konstitutionella frågor vid 1936 års riksdag. Ett stort antal konstitutionella frågor har varit föremål för riksdagens prövning detta år.

Föreskriften i § 60 regeringsformen, att Konungen ej får fastställa några *monopol* till vinning för sig och kronan eller enskilda personer och korporationer, har ej utgjort hinder för tillkomsten i vinstsyfte av monopol genom beslut av Konung och riksdag. I motioner vid årets riksdag ifrågasattes, att monopolbeslut icke skulle kunna åvägabringas annat än i de former, som gälla för grundlagsstiftning. Konstitutionsutskottet fann sig icke böra tillstyrka förslaget oförändrat såväl med hänsyn till svårigheten att finna en varaktigt bindande definition på monopolbegreppet som därtill, att ett sådant läge kunde uppstå, där ett skyndsamt beslut i en monopolfråga kunde bli oundgängligen nödvändigt och då icke heller av grundlagen torde kunna komma att förhindras. Frågan om fortsatt användande av monopol såsom medel att förskaffa staten ökade inkomster ansågs emellertid vara av den vikt och betydelse för landets hushållning och för det enskilda näringslivet, att avgörandet borde träffas under de mera betryggande former, som gälla för civillagstiftning och icke för bevillning, d. v. s. efter lagrådets hörande och genom båda kamrarnas samstämmiga beslut, men ej genom gemensam votering. Riksdagen har därför såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit förslag till sådan ändrad lydelse av § 60, sista punkten, regeringsformen.

I dechargebetänkandet till riksdagen anmärkte konstitutionsutskottet i två grupper av ärenden på att *gränserna för Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt* överskridits (memorial nr 34, punkten 4). I det ena fallet anmärkte utskottet på innehållet i 1936 års administrativa förordning om partiell folkräkning, där den enskilde bl. a. ålagts att vid vite lämna folkräknare vid husbesök begärda upplysningar. Enligt utskottets mening hade ett sådant tvång endast bort åläggas i lag, stiftad av Konung och riksdag gemensamt. I det andra fallet anmärkte utskottet på innehållet i vissa kungörelser om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till en del främmande länder, i vilka utan riksdagens hörande intagits bestämmelser, genom vilka den enskilde näringsidkaren vid vite eller straffansvar, ålagts skyldighet att för clearingnämnden respektive clearingkontoret eller deras ombud tillhandahålla sina handels-

böcker jämte därtill hörande handlingar. Utskottet anförde härom bl. a., att inom den gemensamma lagstiftningens område fölle konstitutionellt ett till sin innebörd så allvarligt åläggande för den enskilde som att för myndighets granskning vare sig i tvist med annan eller eljest förete sina handelsböcker, en uppfattning som jämväl bestryktes av konstitutionell praxis. — I en annan punkt (nr 5) i samma memorial anmärkte konstitutionsutskottet på att en sådan institution som teaterrådet, med uppgift att vara en stadigvarande rådgivande myndighet åt Kungl. Maj:t, inrättats utan att riksdagen beretts tillfälle att pröva anslagsfrågan. Medel för bestridande av teaterrådets verksamhet hade utanordnats ur åttonde huvudtitelns *reservationsanslag till extra utgifter*. Användandet av dylikt anslag för inrättande av en sådan statsinstitution som den ifrågavarande ansåg utskottet innebära ett åsidosättande av riksdagens konstitutionella rätt i anslagsfrågor.

Gällande bestämmelser i fråga om rösträttsåldern vid politiska och kommunala val tillkommo såsom ett led i författningsreformen åren 1918—1921. Rösträttsåldern var dessförinnan fyllda 21 år för kommunala val men fyllda 24 år för val till andra kammaren. I och med att ett väsentligt närmande genom författningsreformen åstadkoms mellan grunderna för kommunal och politisk rösträtt befanns enhetligheten böra utsträckas att gälla jämväl dessa åldersbestämmelser, vilka härvid jämkades till fyllda 23 år för båda fallen. Då det likvisst gjordes gällande, att denna ålder vore alltför låg för att vid tillämpning av principen om allmän rösträtt böra stadgas i fråga om val av de korporationer, som utsågo ledamöter i första kammaren, tillmötesgick man i viss mån denna uppfattning genom införandet av bestämmelser om att valrätt och valbarhet till dessa korporationer skulle inträda först vid fyllda 27 år. En följd härav blev dock, att i de större städer, som icke deltaga i landsting, utövan det av valrätt till första kammaren frantogs stadsfullmäktige och överlämnades till särskilt utsedda elektor. — *Riksdagen har nu uttalat sig för en enhetlig politisk och kommunal rösträttsålder på fyllda 23 år*. Den högre rösträttsåldern för urväljarna till första kammaren har nämligen ansetts icke motsvara sitt syfte att tjäna såsom garanti och att bidra till artskillnad mellan riksdagens första och andra kammare. Denna artskillnad vinnes väsentligen genom andra stadganden. Upphävandet av bestämmelserna om en förhöjd rösträttsålder vid landstingsmannavalen föranleder elektorsinstitutionens avskaffande. Förslag till grundlagsändring härom framlades av konstitutionsutskottet och har antagits såsom vilande av riksdagen. I övriga hänseenden har riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt framläggandet för riksdagen av de förslag till ändringar i kommunallag och vallag, som erfordras för den åsyftade reformens genomförande. I samband härmed har ett förslag till grundlagsändring antagits, innebärande att valbarhetsåldern till andra kammaren höjes till fyllda 25 år liksom för valbarhet till kommunal- och stadsfullmäktige m. m.

Riksdagen har antagit i en kungl. proposition framlagda förslag till ändringar i strafflagen m. fl. lagar innebärande bl. a. *avskaffande av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen* samt påföljderna ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdig att vidare föra andras talan inför rätta. Enligt en övergångsbestämmelse till lagändringarna i strafflagen skall vad i lag (t. ex. kommunallagarna) eller annan författning är stadgat om verkan däruv att någon dömts till förstnämnda påföljder upphöra att gälla från viss dag. För reformens genomförande krävdes emellertid jämväl ändring i vissa paragrafer i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, varest frihet från dessa påföljder uppställes såsom villkor för att vara elektor eller riksdagsman m. m. Förslag till ändring av dessa grundlagsstadganden har antagits såsom vilande.

Sedan det s. k. hemliga utskottet genom 1921 års grundlagsändringar utvecklats till en fast institution genom sin ombildning till en utrikesnämnd för rådpläging, även mellan riksdagarna, med Konungen om ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter, hava vid upprepade tillfällen förslag väckts om *inrättande av ett fristående utrikesutskott*, med eller utan slopande av utrikesnämnden. Ett förslag i ämnet framfördes av 1930 års parlamentariska kommitté för reformering av riksdagens arbetsformer och framlades sedan i proposition till 1932 års riksdags prövning. Förslaget, som ej åsyftade någon rubbning i utrikesnämndens ställning, tillstyrktes med vissa modifikationer av konstitutionsutskottet men förkastades av riksdagen. Riksdagen har emellertid nu såsom vilande antagit ett inom konstitutionsutskottet utarbetat, i förhållande till tidigare förslag i ämnet delvis självständigt förslag till grundlagsändringar, avseende inrättandet av ett fristående utrikesutskott. Utskottets kompetens har bestämts så, att det skall meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som angå rikets förhållande till främmande makter och ej tillhöra annat utskotts behandling. Formuleringen kan synas något vag, men det är — alldeles frånsatt att det varit politiskt omöjligt att få ett grundlagsförslag antaget, som på annat sätt angivit det tilltänkta utskottets kompetensområde — med hänsyn till utrikesärendenas heterogena natur icke möjligt att fullt otvetydigt angiva utrikesutskottets arbetsområde, därest inom detta icke anses böra falla alla utrikesfrågor. Detta har emellertid icke från något håll satts i fråga såsom lämpligt. Sålunda anses allmänt, att sådana konventioner, som äro av natur att väsentligen utgöra grundval eller utgångspunkt för inre lagstiftning, såsom överenskommelser på den internationella privaträttens område och den internationella arbetsorganisationens s. k. konventioner, alltjämt böra behandlas av lagutskott samt sådana avtal, som till övervägande del äro av bevillningsnatur, handläggas av bevillningsutskottet. Däremot böra alla sådana utrikesärenden, som helt eller till övervägande del äro av utrikespolitisk natur, hänvisas till utrikesutskottet. Efter den uppmjukning av remissreglerna, som ägde rum ge-

nom 1933 års grundlagsändringar, lär det icke heller möta större svårigheter att åstadkomma en lämplig fördelning av utrikesfrågorna mellan utrikesutskottet och övriga ständiga utskott, vilka för övrigt i de till dem hänvisade utrikesfrågorna på flera sätt kunna tillgodogöra sig utrikesutskottets speciella sakkunskap i dessa frågor. Utrikesutskottet skall enligt det vilande grundlagsförslaget icke, såsom man möjligen kunnat vänta och som kanhända också i och för sig varit lämpligt, handlägga anslagsfrågor under tredje huvudtiteln. Hade konstitutionsutskottet framlagt förslag härom, hade säkerligen frågan om inrättandet av ett fristående utrikesutskott ännu länge fått vänta på sin lösning. Utrikesutskottets medlemmar skola kunna åläggas tystnadsplikt. Utskottet skall nämligen få del av alla tillgängliga handlingar, då en kungl. proposition förekommer till behandling i utskottet. Ministern för utrikes ärendena skall äga rätt till tillträde till utskottet för upplysningars meddelande. Konstitutionsutskottet fäste så stor vikt vid införandet av en bestämmelse härom, att det t. o. m. uttalade, att utrikesutskottet skulle förfela sitt syfte, om ministern för utrikes ärendena icke bereddes denna rätt. Mot tidigare förslag om inrättandet av ett utrikesutskott med utrikesnämndens bibehållande har riktats den erinringen, att de icke sökt lösa frågan om förhållandet mellan dessa organ. Dualismen dem emellan har konstitutionsutskottet löst på så sätt, att valen till utrikesutskottet även skola gälla såsom val till utrikesnämnden. Någon annan ändring i utrikesnämndens organisation har icke föreslagits. Lösningen har visserligen betecknats såsom en skönhetsfläck på förslaget, men torde i själva verket utgöra dess största förtjänst, som trots all kritik lett till att det antagits såsom vilande. Genom denna lösning komma nämnd och utskott att ömsesidigt kunna tillgodogöra sig den sakkunskap i utrikespolitiska frågor, som deras medlemmar förvärvat i den ena eller andra egenskapen. Utrikesutskottet skall, liksom med nämnden redan för närvarande är fallet, bestå av sexton ledamöter och av lika många suppleanter. En förstärkning av detta utskott skall, med hänsyn till dess förhållande till utrikesnämnden, icke kunna äga rum.

Enligt § 8 i *reglementariska föreskrifter för riksdagen* skall, därest, innan beslut om tillsättande av särskilt utskott fattats, ärende av enahanda eller likartad beskaffenhet blivit till ständigt utskott hänvisat, sådant utskott inom åtta dagar efter underrättelse om det särskilda utskottets tillsättande hos kamrarna göra framställning om dylikt ärendes överlämnande till det särskilda utskottet. Enligt § 7 skall vidare ständigt utskott, som finner ett dit hänvisat ärende ej böra av utskottet handläggas, därom senast inom åtta dagar, efter det målet till utskottet inkom, avgiva utlåtande till kamrarna, vilka hava att skyndsamt besluta, om frågan skall av samma utskott behandlas eller till annat utskott överlämnas. Tvekan har uppstått, huruvida motion, som hänvisats till visst utskott, fortfarande måste av detta behandlas, även om senare avlämnats proposition i samma ämne, vilken hänvisats till annat utskott. Denna fråga är i § 8 i de regle-

mentariska föreskrifterna uttryckligen löst med hänsyn till de fall, då detta andra utskott är ett särskilt utskott, men icke för övriga fall. Då en motsvarande, uttrycklig reglering här ansetts önskelig, har en sådan beslutats genom ett tillägg till sistnämnda paragraf.

I sammanhang med frågor berörande riksdagens arbetsformer torde även böra omnämnas att ärenden angående 1934 års lag om vägdistrikt, vilka föregående år remitterades till jordbruksutskottet, i år hänvisats till konstitutionsutskottet. Detta utskott har också behållit dem och därmed uttalat, att dessa frågor äro av kommunal-lags natur.

Riksdagen har såsom vilande antagit ett i proposition framlagt förslag om sådan ändring i *successionsordningen*, att prins, som ingår äktenskap med enskild utländsk mans dotter, ej längre däri-genom förverkar arvsrätten till riket. Denna skall däremot fortfarande förverkas vid giftermål med enskild svensk mans dotter.

Två viktiga propositioner berörande tryckfrihetsförordningen hava varit föremål för riksdagens prövning och med vissa modifikationer av denna antagits såsom vilande. Det ena förslaget avser allmänna handlingars offentlighet, det andra tryckfrihetsprocessen. — En allmän revision av bestämmelserna om *allmänna handlingars offentlighet* har sedan länge varit ifrågasatt. Reformkraven hava föränletts av den oklarhet och inkonsekvens, som i flera hänseenden ansetts vidlåda bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen. Bland annat har ovisshet rått i frågan, huruvida dessa bestämmelser avsåge icke blott statliga utan även kommunala handlingar. Vidare hava sekretessbestämmelserna befunnits heterogena och ofullständiga. Det nu såsom vilande antagna grundlagsförslaget fasthåller vid den gällande principen om allmänna handlingars offentlighet. Allmänna handlingar karakteriseras såsom sådana, vilka inkommit till eller upprättats hos stats- eller kommunalmyndighet. Bestämmelsen att handlingarna skola röra allmänna ärenden har såsom överflödig eller vilseledande icke ansetts böra upptagas. Gällande tryckfrihetsförordnings uppräknings av de myndigheter vilkas handlingar skola vara offentliga har i propositionen ersatts med begreppen stats- och kommunalmyndigheter, varjämte en särskild definition på dessa givits. Grundlagsförslaget bygger alltså på uppfattningen, att offentlighetsregeln för kommunala handlingar i princip bör upprätthållas i samma utsträckning som för statliga. Sekretessreglerna skola enligt förslaget utbrytas till en särskild av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag, som skall tillhöra konstitutionsutskottets verksamhetsområde. I förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen upptages en bestämmelse därom, att i rätten att utbekomma allmänna handlingar skola allenast gälla de inskränkningar, som påkallas av vissa mera allmänt angivna intressen; och skola i den särskilda lagen noga angivas de fall, då handlingar enligt de i tryckfrihetsförordningen stadgade grunderna skola hemlighållas. Den särskilda lagen, vilken icke i år förelagts riksdagen till prövning, är avsedd att upptaga förbud endast mot handlingars utlämnande från statligt eller

kommunalt organ, ej förbud mot deras utgivande i tryck, vilket skall givas i själva tryckfrihetsförordningen. Där förbud gäller mot utlämnande av allmän handling, skall densamma nämligen enligt ett föreslaget stadgande i tryckfrihetsförordningen ej heller få utgivas i tryck. Den särskilda lagen är avsedd att komma att grunda sig på en välbehövlig, allmän revision av gällande sekretessregler. I fråga om formerna för handlingars utlämnande ansluter sig förslaget med vissa jämkningar till gällande rätt. Framställning om handlingens utbekommande skall i allmänhet prövas av den myndighet hos vilken handlingen finnes. Härutöver upptages förslag om införande av en administrativ besvärsmått vid vägran att utlämna handling. För närvarande torde icke finnas annan möjlighet att erhålla rättelse, då handlingens utlämnande vägrats, än att beivra detta som tjänstefel eller möjligen att i process mot vederbörande yrka åläggande att utgiva handlingen. Det är emellertid besvärande för allmänheten att icke i annan ordning kunna erhålla rättelse, och det är obilligt mot ämbets- och tjänstemän att frågan om riktigheten av deras åtgärder ovillkorligen skall taga formen av en straffrättslig talan. Införande av den föreslagna besvärsmåttens uteslut icke ansvarstalan mot tjänsteman, som obehörigen vägrat utlämna handling, därest denna vägran anses vara av beskaffenhet att förtjäna straff. Vad angår utformningen av besvärsmåttens mått framhållas, att i den mån talan fullföljes från underordnade administrativa myndigheter hos Konungen i statsdepartementen, besvärsmåttens skola avgöras av regeringsrätten.

Den enligt tryckfrihetsförordningen gällande rättegångsordningen, vilken som bekant i flera avseenden avviker från de för brottmål i allmänhet gällande reglerna; har sedan länge varit utsatt för kritik ur skilda synpunkter. Tid efter annan hava också framlagts förslag till avhjälpan av de brister, som befunnits vidlåda densamma. I främsta rummet har härvid varit fråga om de egentliga tryckfrihetsmåttens processuella behandling. Så är också fallet med det nu såsom vilande antagna grundlagsändringsförslaget. Förslaget innefattar till väsentlig del ändrade föreskrifter rörande juryn i tryckfrihetsmål, dess bildande och sammansättning m. m. I stort sett hava alla stadganden om forum och om domstolsförfarande i egentliga tryckfrihetsmål utbrutits ur grundlagstexten. De skola sammanföras i en särskild lagstiftning (lag om rättegång i vissa tryckfrihetsmål). Ett utkast till en sådan har bifogats den kungl. propositionen men ej underställts riksdagen till antagande. I tryckfrihetsförordningen bibehålles bestämmelsen, att frågan om tryckt skrifts brottslighet skall prövas av en jury om nio medlemmar och att för den tilltalades fällande fordras minst två tredjedelar av rösterna; dock skola båda parterna, om de äro därom ense, kunna hänskjuta målet till rättens avgörande utan prövning av jury. Tryckfrihetsjuryn skall alltså i princip bibehållas. Man har nämligen ansett, att juryn — trots brister av skilda slag — varit till stort gagn såsom skydd för tryckfriheten och under lång tid främjat

det fria ordet. Förslaget innefattar dock vissa nog så betydelsefulla ändringar i juryns nuvarande sammansättning. Antalet jurymän valda av parterna minskas från tre till två för vardera sidan under det att rättens jurymän ökas från tre till fem. Dessa senare skola icke längre utses av domstolen för varje särskilt mål utan utlottas från en jurymannalista. Denna skall i Stockholm bestå av åttio, i Göteborg av sextio och i annan ifrågakommande stad av fyrtio personer, vilka utses av domstolen för en tid av tre år. Endast för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet kända svenska medborgare kunna uppföras på jurymannalistan. Den för närvarande gällande regeln, att domstolen vid juryfrågans framställande är bunden av åklagarens eller målsägandens brottsmotivering har ej upptagits i förslaget. Vidare har föreskriften om att tryckfrihetsmålen skola underställas hovrättens prövning uteslutits i det vilande grundlagsförslaget. Till stöd härför har anförts, att målens vikt icke berättigar till en dylik undantagsföreskrift samt att parts intresse av att de för tryckfrihetsmålen behandling föreskrivna formaliteterna noggrant iakttagas blir tillräckligt tillgodosett genom de vanliga rättsmedlen. Sambandet mellan de processuella stadgandena och kvarstadsreglerna har jämväl påkallat en revision av dessa senare. I förslaget har en förkortning genomgående företagits av de gällande tidsfristerna för prövning av befogenheten av lagd kvarstad och för åtals anhängiggörande efter kvarstadsbeslut samt dessutom en betydlig förenkling ägt rum av de nuvarande bestämmelserna.

*

Den betydelsefullaste av de kommunala frågor, som avgjorts vid årets riksdag, angår den *kommunala fondbildningen*. I *hittills gällande kommunallagar* hava uttryckliga bestämmelser saknats om rätt för kommun att upplägga fonder. Ledning för bedömning av frågan om tillåtligheten eller otillåtligheten av dylik fondbildning har företrädesvis erhållits i kommunallagarnas budgetbestämmelser, vilka i sin äldre lydelse innehöllo föreskrift, bland annat, att utgiftsstaten skulle upptaga utgifter, vilka kunde »av kommunens behov för det nästföljande året påkallas», och i sin år 1930 erhållna lydelse i huvudsak begränsa utgifterna till anslag för nästföljande år. Ur dessa bestämmelser har plägat utläsas ett förbud att i allmänhet anslå medel för utgifter avseende ett senare år än det nästföljande. Fondbildning har emellertid enligt vedertagen uppfattning i vissa fall varit tillåten; i några fall har fondbildning t. o. m. varit påbjuden enligt speciallagstiftning. Förutom den kommun tillkommande rätten och i vissa fall även skyldigheten till fondering av vissa särskilda inkomster, såsom skogsaccismedel, hamnavgifter ävensom nöjesskattemedel och hundskattemedel, har kommun ägt att i vissa fall för ett bestämt förhandenvarande behov i staten anslå medel, som helt eller delvis icke väntats komma att

tagas i anspråk under det nästföljande året. På grund härav har kommun ägt avsätta medel exempelvis till försäkringsfond, kassaför-lagsfond m. m., då dylik fondbildning varit avsedd för visst angivet kommunalt ändamål, vilket åtminstone latent varit för handen under budgetåret. Hade en kommun tillförsäkrat sina tjänstemän egen pension eller deras efterlevande familjepension och avsåg kommunen att själv direkt svara för pensionernas utgivande, kunde kommunen sålunda göra därför erforderliga årliga avsättningar till fond. Däremot torde det icke varit tillåtet göra en engångsavsättning, då detta skulle ha medfört ett oskäligt betungande av de för året skatteskyldiga. I överensstämmelse med dessa principer har kommun även å »nästföljande» årets stat kunnat uppföra anslag för visst ändamål, vilka beräknats icke komma att helt förbrukas utan reserveras för ändamålet till kommande budgetår (s. k. reservationsanslag). I vad mån fondbildning varit tillåten har varit föremål för regeringsrättens avgöranden i en del, ehuru jämförelsevis fåtaliga, fall. Har kommun redan fattat beslut om inköp av viss egendom eller upprättande av, viss anstalt, har fondbildning i vissa fall fått ske. Likaså föreligga utslag av regeringsrätten, enligt vilka fondbildning medgivits för behov, som ansetts vara för handen under det nästkommande budgetåret, ehuru beslut om dess tillgodoseende på bestämt sätt ännu ej fattats. Allmän fondbildning utan närmare angivande av ändamålet har icke medgivits, ej heller avsättning av medel under goda år i syfte att under dåliga år undgå eller åtminstone minska en eljest nödvändig höjning av skatten. Slutligen bör anmärkas, att en viss dold fondbildning emellanåt förekommit inom kommun. Det har sålunda emellanåt inträffat, att anslag för speciella ändamål tilltagits i övertakt, att kommuns inkomster beräknats för lågt, att skatterestantier beräknats onödigt högt eller att anslag för oförutsedda behov satts högre än vad i och för sig bort ske. Härigenom hava betydande överskott kunnat uppkomma. Då emellertid överskottet skolat upptagas såsom inkomst senast i budgeten för andra året därefter, har dylik fondering blivit till tiden begränsad. — *Den nya lag om kommunal fondbildning*, som nu antagits, upptager föreskrifter om de olika slags fonder kommun skall äga upplägga, nämligen dels särskilda fonder, dels allmänna fonder och dels tillfälliga fonder. De särskilda fonder kommun äger upplägga äro pensionsfond, försäkringsfond, förnyelsefond, kassaför-lagsfond samt fond till bestridande av kostnaderna för förvärvande av viss ägodel, genomförande av visst företag eller upprättande av viss anstalt, där kommunen fattat beslut om ägodelens förvärvande, företagets genomförande eller anstaltens upprättande. Vill kommun avsätta medel för tillgodoseende av annat särskilt, uttryckligen angivet kommunalt behov, erfordras för beslut härom kvalificerad majoritet ävensom medgivande av Konungen. Samma regel gäller för det fall att kommun vill taga särskild fond i anspråk för annat ändamål än som bestämts vid avsättningen. Den allmänna fond kommun enligt lagen

äger upplägga avser att tillgodose behovet av medel för utjämning av skattetrycket mellan olika år. Bestämmelserna om allmän fond innebära, att utan underställning avsättning till sådan fond må ske, därest den utdebitering, som utan avsättning till allmän fond erfordras för nästföljande år, understiger medeltalet av vad som under de fem närmast föregående åren uttagits för varje skattekrone. Genom avsättningen må utdebiteringen av allmän kommunalskatt ökas med högst hälften av vad som skulle hava erfordrats för att uppbringa utdebiteringen till nämnda medeltal. Till förhindrande av att allmän fond blir större än förhållandena kräva föreskrives, att fonden icke får genom underställningsfri avsättning ökas utöver ett belopp motsvarande hälften av vad som närmast föregående år skolat täckas av kommunal progressivskatt och allmän kommunalskatt. Förbrukning av allmän fond utan underställning skall få ske, därest den utdebitering av allmän kommunalskatt för varje skattekrone, som utan användning av fondens medel erfordras för det nästföljande året, överstiger medeltalet av vad som under de närmast föregående fem åren utdebiterats för varje skattekrone. Genom förbrukningen av fondens medel må utdebiteringen av allmän kommunalskatt minskas med högst hälften av vad som skulle hava erfordrats för att nedbringa utdebiteringen till nämnda medeltal. Till hindrande av att hela fonden förbrukas redan under det första eller andra året av en nedgångsperiod bestämmes, att ur fonden under ett år icke får tagas i anspråk mer än en tredjedel av det högsta belopp, vartill fonden uppgått vid slutet av något av de tre närmast föregående kalenderåren före beslutet. Med Konungens tillstånd må avsättning till sådan fond ske härutöver ävensom medel därifrån tagas i anspråk i större utsträckning. Lagen innehåller vidare bestämmelser om rätt och skyldighet för kommun att upplägga tillfälliga fonder, vilka avses bildas av medel som influtit vid avyttring av tillgång för stadigvarande bruk eller såsom ersättning på grund av försäkring av dylik tillgång. Dyliga medel, som ej finna omedelbar användning, skola avsättas till tillfällig fond. Slutligen upptager lagen bestämmelser om fondmedlens placering och disposition av fonds avkastning ävensom redovisning m. m.

I den år 1935 antagna nya kommunalförfattningen för Stockholm infördes på riksdagens initiativ en bestämmelse om sådan *skärpning av det kommunala utskyldsstrecket som valbarhetsvillkor*, att den ej kan vara stadsfullmäktig, vilken häftar för honom påförda utskylder till staden, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren. Riksdagen har i anslutning härtill nu beslutat sådana ändringar i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, lagarna om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm, lagen om skolstyrelse i vissa kommuner samt lagen om landsting, att det föregående år i den nya kommunalförfattningen för Stockholm införda skärpta valbarhets- och behörighetsvillkoret göres tillämpligt å ordförande och vice ordförande i kommunalstämma och kyrkostämma, å kommunal-, stads-

och kyrkofullmäktige, å medlemmar av kommunalnämnd, drätselkammare, kyrko- och skolråd, folk- och fortsättningsskolestyrelse samt biblioteksstyrelse ävensom å landstingsmän och medlemmar av landstingens förvaltningsutskott. Beträffande de två sistnämnda kategorierna kommunala förtroendemän har uppställts kravet på att de ej få häfta för utskylder till landstinget eller kommun inom landstingsområdet, vilka förfallit till betalning under den ovan angivna tiden.

I fråga om *valdag vid kommunala val* har hittills gällt, att landstingsmannavalen skola förrättas tredje söndagen i september månad eller i stad närmast därförut infallande lördag, dock att valet kunde utsättas till annan dag under senare hälften av september. Stadsfullmäktigevalen, med undantag för Stockholm, hava kunnat förrättas å dag under tiden från och med mitten av september till november månads utgång. Valen av landstingsmän och av stadsfullmäktige hava kunnat äga rum under två på varandra följande dagar och hava kunnat företagas vid gemensam förrättning. Stadsfullmäktigevalet i Stockholm har skolat äga rum i mars månad — i följd varav mandattiden för stadens fullmäktige räknats från och med den 1 april det år valet skedde. De *nya bestämmelser* i avseende å tiden för kommunala val, som riksdagen med bifall till en kungl. proposition i ämnet antagit, innebära, att landstingsmanna- och stadsfullmäktigevalen i rikets samtliga städer, alltså även i Stockholm, i likhet med vad som redan gäller i fråga om de ordinarie andrakammarvalen obligatoriskt skola förrättas å en enda och samma valdag, tredje söndagen i september månad. Genom den nya lagstiftningen ökas värdet av det preliminära sammanräkningsförfarandet, förebygges en alltför uttänjd valstrid och underlättas ett framtida införande av institutet röstning å annan ort för de kommunala valens, främst landstingsmannavalens, vidkommande. En naturlig konsekvens av att stadsfullmäktigevalen och därmed även elektorsvalen för Stockholm förlagts till september månad är att mandatperioden för elektorerna i huvudstaden liksom för övriga städer framdeles skall räknas från och med den 1 januari året efter valet. I samband med omläggningen av valtiden för stadsfullmäktigevalen i huvudstaden har jämväl stadsfullmäktiges mandattid omlagts på sådant sätt, att den — fortfarande i olikhet mot i övriga städer — skall börja redan den 1 oktober det år valet skedde. Anledningen härtill är att man genom denna anordning sökt bryta udden av en kritik, som från stadens sida framförts mot förslaget om valtidsens omläggning.

Sune Holm.

Den indiska författningsreformen. Den bekanta Montagu-Chelmsfordreformen

1919¹ var endast avsedd som ett övergångsstadium i Indiens styrelse. I själva beslutet förutsattes att efter tio år en kommitté skulle tillsättas för att utarbeta en ny författning. Åtskilliga svårigheter föranledde dock den brittiska regeringen att redan innan de tio åren förflutit tillsätta en sådan kommitté, the Indian Statutory Commission. Kommissionens medlemmar voro utsedda av den Baldwinska regeringen. De voro: Sir John Simon, ordf., samt Lord Burnham, E. Cadogan och G. Lane-Fox (konservativ), Lord Strathcona (liberal), V. Hartshorn och C. R. Attlee (arbetarepartiet). Den speciella undersökningen av Indiens finanser utfördes av W. T. Layton, redaktör för »the Economist». I Indien väckte kommissionens sammansättning stort uppseende, ty man hade där väntat att representanter för Indien även skulle beretts plats däri. Såsom en protest organiserades en delvis mycket utbredd bojkott av kommissionen, som därigenom fick sitt arbete i hög grad försvårat.

När kommissionen våren 1930, efter 2 1/2 års arbete, avgav rapport, ansågs åtminstone den första, allmänt beskrivande delen vara det bästa, som någonsin skrivits om indiska förhållanden. Den andra delen, som innehåller reformförslagen, mottogs ganska väl i England, men fick en mördande kritik i den indiska pressen, som fordrade likställighet med dominions.

Kommissionens viktigaste ändringsförslag voro: 1) »provincial reserved subjects»² avskaffas. Provinsregeringen förvandlas till en ren ministär, vars medlemmar äro gemensamt ansvariga inför provinslegislaturen. 2) »Official blocs»³ borttagas i alla legislaturer utom i centrallegislaturens överhus, vilket bibehålles oförändrat. Kamrarnas livstid förlänges med två år till 7 resp. 5 år. Vidare föreslogs en ökning av medlemsantalet till 250 å 280 för centrallegislaturens underhus samt till 200 å 250 för råden i de större provinserna. Slutligen föreslogs införande av tvåkammarssystem i några provinser med särskilda förutsättningar därför. 3) Rösträtten vid provinsrådsval utvidgas genom sänkning av förmögenhetsstrecket, genom att ge gifta kvinnor och änkor rösträtt om deras män ha resp. ha haft sådan, samt slutligen genom införande av rösträtt för dem, som genomgått folkskola. Genom reformen skulle förhållandet mellan antalet kvinnor och män med rösträtt förändras från 1: 20 till 1: 4 1/2 å 5, och vidare de olika samhällsklassernas

¹ Gustaf Olsson: Den indiska författningskrisen (Lund 1929).

² Skillnaden mellan »reserved subjects» och »transferred subjects» är att de förra äro sammanförda under departement med en ämbetsman, vanligen tillhörande Indian Civil Service, som chef, under det att de senare omhänderhas av ministrar, ansvariga inför och tillhörande legislaturen. En provinsregering består därför av två halvor, dels en parlamentarisk ministär och dels ett antal oavsättliga statsämbetsmän.

³ Official bloc kallas de ledamöter av legislaturen, som äro utsedda av guvernören bland statstjänst innehavare. Dessa kunna åläggas att rösta på order från regeringen.

representation bli mera i överensstämmelse med folkmängden. 4) »Legislative Assembly» ersättes med en »Federal Assembly», vars medlemmar väljas av provinsråden med proportionellt valsätt.

Utom de nu nämnda ändringsförslagen innehåller Simonrapporten några allmänna uttalanden om önskvärdheten av ett indiskt statsförbund. Idealkonstitutionen har definierats av maharadjan av Bikaner då han säger:¹ »I look forward to the day when a United India will be enjoying Dominion Status under the aegis of the King-Emperor and the Princes and States will be in the fullest enjoyment of what is there due — as a solid federal body in a position of absolute equality with the federal provinces of India».

Redogörelsen för kommissionens reformförslag vore icke fullständig utan ett omnämnande av vad som allmänt betecknats som den svåraste bristen; centralregeringen föreslogs bibehållen ungefär i sitt gamla skick.

En åtgärd som knappast kan räknas såsom konstitutionell förändring var förslaget att skilja guvernörsprovinsen Burma från det övriga Indien. Burma har nämligen annan kultur, annan religion och andra ekonomiska intressen än det övriga Indien och föreningen har därför känts såsom ett tvång.

I juli 1930 kungjordes, att en s. k. Rundabordskonferens² skulle hållas i London, och vicekungen fick i uppdrag att inbjuda de indiska delegaterna. Staterna representerades av ett flertal furstar och från Brittiska Indien kommo representanter för alla större partier utom svarajisterna, det revolutionära frihetspartiet, vilka vägrade att delta. I England gav regeringen efter för de övriga partiernas krav att bli representerade, men Simonkommissionens medlemmar utslöts.

Den 12 nov. 1930 öppnades konferensen av konungen och därefter valdes premiärminister MacDonald till ordförande. Redan vid första debatten gjorde sig många olika meningar hörda. Samtliga indier voro dock ense om att fordra likställighet med Dominions. Hindu Party önskade en stark central myndighet i Delhi, men furstarna opponerade sig däremot ehuru de voro beredda att gå med på en federation. Det svåraste problemet var emellertid den gamla motsättningen mellan hinduer och mohammedaner. Arbetet fortsattes i kommittéer och tycktes åtminstone till en början göra stora framsteg; man enades om två huvudlinjer för arbetet: 1) Snarast möjligt skulle en »All-India Federation» med en centralregering inrättas. 2) Vissa befogenheter skulle från denna centralregering reserveras för den brittiska regeringen för att säkra ordningens upprätthållande, minoriteternas skydd och uppfyllandet av Indiens förpliktelser mot yttervärlden.

¹ Tal till Legislative Assembly i Bikaner den 19 dec. 1929.

² En »Rundabordskonferens» innebär att deltagarna äro likställda. Riddarna av det Runda Bordet vid kung Arturs hov voro alla lika.

Vid slutdebatten den 19. 1. 31 förklarade Lord Peel (kons.)¹ att målet borde vara en konstitution, tillräckligt smidig för att möta skillnaderna mellan de olika förbunds enheterna och tillräckligt fast för att skapa styrka i centrum. Förre vicekungen Lord Reading (lib.) understödde politiken att göra centralregeringen ansvarig inför legislaturen om säkerheter funnes och den nya författningen vore arbetsduglig. Premiärminister MacDonald föreslog att ansvarighet skulle införas för alla regeringar, centrala såväl som provinsiella, men under övergångstiden skulle garantier finnas som delvis skulle kvarleva till minoriteternas skydd.

Innan nästa session började (8. 9. 31.) hade »labour»-regeringen givit plats för MacDonalds nationella ministär, där Sir Samuel Hoare blivit statssekreterare för Indien. Regeringens hållning förblev dock ganska oförändrad. Bland de indiska delegaterna återfanns denna gång Gandhi, den indiska nationalismens främste män.

Även denna gång visade det sig att »the communal deadlock», d. v. s. motsättningen mellan hinduer och övriga, utgjorde det oöverkomliga hindret. Slutligen erbjöd sig MacDonald själv att tjänstgöra som opartisk skiljedomare, men försöket misslyckades, i första hand genom Gandhis envishet.

För att lugna det engelska parlamentet, som oroats av MacDonalds åtgärder, utgavs ett »White Paper» med en deklARATION av regeringens ståndpunkt, och samtidigt gjorde premiärministern ett uttalande i konferensens slutdebatt (1. 12. 31.) varvid han bl. a. sade, att stötstenen utgjorts av »the communal deadlock»; två gånger hade konferensen försökt sig på uppgiften och båda gångerna hade den misslyckats. Om ingen av alla parter antagbar överenskommelse kunde åstadkommas, skulle regeringen tvingas att använda ett eget provisoriskt förslag, ty utvecklingen finge ej hejdas. En sådan lösning vore emellertid ej tillfredsställande och därför bad han delegaterna göra förnyade ansträngningar att få till stånd en överenskommelse mellan partierna. Slutligen påpekade han att konferensen varit till stor nytta för det anglo-indiska samarbetet. Betecknande är att Gandhi, som alltid talat om den engelska styrelsen i Indien såsom »the satanic government», föreslog »a vote of thanks» till premiärministern för dennes intresse och arbetsvilja.

Trots MacDonalds tal lyckades kommittéarbetet ej nå något resultat. Det enda av intresse, som inträffade under år 1932, var, att

¹ En minoritet inom det konservativa partiet motsatte sig varje förslag till ökad självständighet för Indien. Ledaren för denna grupp, Winston Churchill, avsåg sig, som följd av Lord Peels deklARATION, medlemskapet i partiets »Business Committee». En annan uppmärksam representant för denna riktning var Lord Lloyd, som 1 1/2 år tidigare av MacDonalds regering tvingades att, på grund av sin oförsonliga hållning, avgå från posten som High Commissioner för Egypten. Denna minoritet av »die-hards» använde i fortsättningen varje tillfälle till att söka övertyga allmänna opinionen om faran av eftergivenhet mot Indien. Trots energiska ansträngningar lyckades de dock ej samla mer än ung. 45 röster inom underhuset och även vid de konservativa partikongresserna visade det sig att de saknade erforderligt stöd inom partiet.

Gandhi genom en av sina dramatiska svältkurer lyckades genomdriva ökade politiska rättigheter för parias eller »depressed classes», som det officiella namnet är. Därmed ställde han sig i viss mån i opposition mot sina gamla nationalistkolleger, som i flesta fall voro braminer och önskade kastväsendets bibehållande.

I mars 1933 utkom regeringsförslaget i form av ett »White Paper». Det är en utarbetning av premiärministerns deklaration i december 1931.

Statsförbundet skall vara en union mellan guvernörsprovinserna och de indiska stater, vars furstar med ett formellt »Instrument of Accession» söka inträde. Därigenom överlämnar fursten till förbundet myndighet och domsrätt i de ärenden, som han är villig överlåta. Dessa skola läggas under förbundsorganen, generalguvernören, förbundslegislaturen etc. I övriga ärenden behålles den gamla ordningen med vicekonungen¹ som representant för »the King-Emperor». Förbundet skall komma till stånd på ett visst datum genom en kunglig proklamation, men denna skall *ej* utfärdas förrän önskan om inträde tillkännagivits av så många furstar, att de representera minst hälften av staternas sammanlagda folkmängd och hälften av de för staterna reserverade platserna i centrallegislaturens överhus. (Detta villkor har ännu ej uppfyllts.)

Förbundets verkställande myndighet utövas å konungens vägnar av generalguvernören. Han skall själv leda försvars-, utrikes- och ecclesiastikdepartementen (det sistnämnda ett departement för behandling av religionsfrågor), men han får till detta utse högst tre rådgivare. Övriga ärenden skola behandlas av en ministär, vars medlemmar skola tillhöra och vara ansvariga inför förbundslegislaturen. Generalguvernören har rätt att presidera vid ministärens sammanträden, om han anser det lämpligt. Dessutom har han särskilt ansvar för: 1) ordningens upprätthållande, 2) skyddande av förbundets finansiella säkerhet och kredit, 3) skyddande av minoriteters och 4) statsanställdas legitima intressen, 5) förhindrande av kommersiella orättvisor, 6) skyddande av indiska staters rättigheter och 7) varje ärende, som rör de reserverade departementen.

Förbundslegislaturen består av generalguvernören, som representerar konungen, och två kamrar kallade Council of State och House of Assembly. Endast regeringen kan framställa lagförslag. Rätt att sammankalla och upplösa tillkommer generalguvernören personligen, dock med förbehåll att *ej* mer än 12 månader förflyter mellan sessionerna. Kamrarna sitta i 7 resp. 5 år. *Överhuset* skall bestå av högst 260 ledamöter; 150 väljas av provinserna och 100 utses av furstarna; åldersgränsen är 30 år. Resten, 10, varav 7 européer, 2 indokristna och 1 anglo-indier, nomineras av generalguvernören. Provinsrepresentanterna väljas av provinsråden, de 6 största provinserna utse 18 ledamöter var, Centralprovinserna 8 och

¹ Uttrycken vicekonung och generalguvernör användas växelvis om samma person.

de 4 minsta 5 ledamöter var. *Underhuset* består av högst 375 ledamöter, 250 från Brittiska Indien och 125 från staterna. »Official bloc» är fullständigt borttaget; innehavare av statstjänster äro icke valbara till legislaturen. Valen äro direkta och i enmansvalkretsar. I separata valkretsar väljas representanter för mohammedaner, sikher, indokristna, angloindier och européer. Vidare finnes särskild representation för »depressed classes», för kvinnor, för handel och industri, för godsägare samt för arbetare. Vad arbetssättet beträffar räcker det att nämna, att gemensam överläggning och omröstning kan förekomma i vissa fall, samt att endast regeringen har rätt att införa »Money Bills», vilka kamrarna kunna minska men ej öka.

Provincernas verkställande myndighet omorganiserar i enlighet med Simonkommissionens förslag: ren ministär gemensamt ansvarig inför legislaturen. Provinslegislaturerna skola i tre provinser bestå av två kammare, Legislative Council och Legislative Assembly. Valperioderna överensstämja med centrallegislaturens, 7 resp. 5 år. I de övriga provinserna råder enkammersystem, kammaren liknar helt provinsunderhuset och kallas också Legislative Assembly. De sistnämnda kamrarna väljas på liknande sätt som underhuset i centrallegislaturen. Provinsöverhusens sammansättning varierar däremot i de olika fallen; ledamöterna utses dels av guvernören, dels av underhuset och dels genom val i särskilda valkretsar.

Rösträtten har utvidgats så att elektoratet för provinsunderhusen omfattar ungefär 14 % av folkmängden och för förbundsunderhuset ungefär 2 å 3 %. Förhållandet mellan antalet kvinnor och män med rösträtt har höjts till ungefär 1:8.

Förhållandet mellan å ena sidan förbundet och å andra sidan provinser och stater regleras i förra fallet av listor över förbundsärenden, provinsärenden och gemensamma ärenden, i det senare fallet av det instrument, genom vars antagande fursten inträtt i förbundet. För tolkning av författningen skall en förbundsdomstol inrättas.

Regeringsförslaget behandlades av underhuset i en »full-dress» debatt, som varade i tre dagar. Vid försvaret av regeringsförslaget yttrade Sir Samuel Hoare, att regeringen haft två alternativ att välja mellan, det ena, Simonkommissionens förslag, innebar, att provinserna skulle få självstyrelse, det andra gick ännu längre och skulle göra även centralregeringen i viss utsträckning ansvarig inför legislaturen. När regeringen efter moget övervägande beslöt sig för det senare alternativet, berodde det på två omständigheter. Dels hade furstarna uttryckt sin villighet att ingå i ett statsförbund, och dels var det enligt regeringens åsikt den enda möjligheten att minska den indiska motviljan mot allt engelskt.

Churchill, som var oppositionens ledare, påpekade att erfarenheten hade visat att Montagu-Chelmsfordreformen varit ett misstag, eftersom varje gren av styrelsen, som överlämnats i indiska händer, hade gått tillbaka i effektivitet. Å andra sidan visade det sig genom det sätt, på vilket ordningen återstälts under de senaste tolv må-

naderna, att England ännu kunde använda »the policy of the firm hand».

De nu nämnda skälen förefalla emellertid till stor del vara svepskäl. Det verkligt brännande problemet torde snarast vara ett politiskt-ekonomiskt. År 1931 exporterade Japan för 110 milj. yen till Indien och år 1932 för 192 milj. yen. Samtidigt sjönk Englands export från £ 36 milj. till £ 32 milj. Den rådande arbetslösheten hade ännu inte visat någon tendens att sjunka. Särskilt befann sig bomullsindustrin i ett synnerligen svårt läge. Man kan därför inte komma ifrån att den indiska författningsfrågan ur engelsk synpunkt var av utomordentlig ekonomisk betydelse; det gällde att till varje pris återvinna den indiska marknaden från japanerna. Både anhängarna till regeringsförslaget och oppositionen hade alltså samma mål, men under det att regeringen hoppades nå det genom att skapa good-will, ansåg oppositionen att målet endast kunde nås genom användande av »the firm hand».

Trots att Churchills vältalighet gjorde stort intryck på underhuset, lyckades oppositionen ej få mer än ungefär 45 röster vid voteringen mot tio gånger så många för regeringen.

Därefter överlämnades förslaget till ett särskilt parlamentsutskott bestående av 16 ledamöter från varje hus. Till ordförande valdes Lord Linlithgow. För att tillhandahålla sakkunskap hade ett antal indiska delegater inbjudits, och dessutom ställde sig statssekreteraren helt till förfogande, därigenom att han besvarade frågor, så långt det stod i hans förmåga, det senare ett tillvägagångssätt utan motsvarighet i den engelska historien.

Utskottets ändringar voro få. Valsättet för förbundsunderhuset ändrades på grund av de tekniska svårigheterna till indirekt; provinserna skulle representeras efter folkmängd och ledamöterna utses av underhusen. Tvåkammarssystem föreslås i ytterligare två provinser, alltså i sammanlagt 5. Förbundsöverhuset utses av provinsöverhusen, där sådana finnas; i annat fall av elektor, utsedda av kammaren, men med ungefär samma kvalifikationer, som fordras för rösträtt till dessa överhus. Samtliga överhus bli permanenta, i det att de förnyas med en tredjedel vart tredje år. Ledamöterna sitta alltså i 9 år. Slutligen har ett förslag uppgjorts för de indiska staternas representation i centrallegislaturen; ett svårlöst problem, då det finns mer än 600 stater av alla olika storlekar. Utskottet var emellertid ej enhälligt; vid voteringen avgåvos 19 röster för och 9 emot. Oppositionen bestod dels av konservativa »die-hards», som ansågo, att reformen gick för långt, och dels socialister, som ansågo, att reformen ej gick långt nog.

På grundval av 1933 års regeringsförslag och med hänsyn tagen till de ändringar, som föreslagits vid utskottsbehandlingen, utarbetades lagförslaget. »Government of India Bill» är det mest omfattande lagförslag, som någonsin behandlats i det engelska parlamentet. Själva lagen består av 478 paragrafer och 16 bilagor i allt 430 sidor.

Billen, som utgavs den 24/1 1935, var vid andra läsningen föremål för ännu en »full-dress» debatt. Omröstningen gav emellertid ungefär samma resultat som förra gången och oppositionen kunde ej mönstra mer än ungefär en tiondel av de röstande.

Under kommittéstadiet, som varade från mitten av februari till den sista maj, avslogos alla ändringsförslag av regeringens överväldigande majoritet, men stort uppseende väckte ändå liberalernas motion om införande av direkt valsätt för centrallegislaturen. Att även Churchill gjorde sitt bästa visat av det något ironiska erkännande han fick av Sir Herbert Samuel (lib.) i dennes tal vid tredje läsningen: »The greatest of our Parliamentary orators of the present day has had a happy time with the ample material of the India Bill».

Som en kuriositet från debatten vid tredje läsningen kan nämnas, att de konservativa »die-hards» under våldsamma protester blevo tvungna att sätta sig på samma sida som den socialistiska oppositionen. De förenades av den gemensamma önskan att avslå billen, även om deras motiv voro precis motsatta.

Innan överhusbehandlingen ägde rum hade den nationella ministären omorganiserats. Lord Zetland, förut såsom Lord Ronaldshay en av Curzons främsta medarbetare i Indien, hade därvid efterträtt Sir Samuel Hoare som statssekreterare för Indien. På den nye statssekreterarens förslag diskuterades i överhuset fördelar och nackdelar med direkta val till förbundslegislaturen. Lord Linlithgow, senare utnämnd till vicekonung, föreslog direktvalt överhus, då de tekniska omständigheterna omöjliggjorde sådant valsätt för underhuset. Elektoratet skulle därvid ökas, så att det omfattade ungefär 100,000 röstberättigade. Ändringsförslaget fick understöd från alla partier och billen ändrades därför i enlighet därmed. Sedan antogs lagförslaget av båda husen utan diskussion. Den 2 augusti 1935 erhöll lagen konungens bifall.

Slutligen bör påpekas, att lagen icke trätt i kraft på grund av, att furstarna ännu ej uttalat sig i frågan. Det blir därför under den nu i april tillträdande vicekonungen, markisen av Linlithgow, som den nya författningen kommer att tagas i bruk. Aldrig tidigare har en vicekonung stått inför en så svår och ansvarsfull uppgift vid sitt tillträde. Han kommer nämligen att vara den av alla människor, som får det största inflytandet på lagens tillämpande i praktiken och därmed på hela Indiens framtid.

För att återgå till själva lagen kunna till slut två belysande citat från den sista parlamentsdebatten medtagas. En motståndare, Winston Churchill, säger: »Sir Samuel Hoare har hela äran av lagen, men också hela ansvaret — och, när yngre män om ett tiotal år se tillbaka på denna episod, komma de att beklaga, att regeringens överväldigande majoritet så lätt kunde nedslå oppositionens motstånd».

Det andra citatet, av reformens livlige anhängare Mr Isaac Foot (lib.), kan användas som slutomdöme över hela författningsreformen. Den är, säger han, »an enormous incalculable experiment».

Olof Kaijser.

Förslag till ny författning i Sovjetunionen. Den 11 juni 1936 framlades av ryska författningskommissionen (vars ordförande är Stalin) ett förslag till ny författning för Sovjetunionen. Detta innehåller i vissa delar ganska betydande avvikelser från nuvarande författning. Förslaget, som offentliggjordes i pressen den 12 juni och några dagar senare utkom i broschyrform under titel *Konstitutsija (osnovnoj zakon) SSSR. Projekt . . .*, har redan godtagits av centrala exekutivkommittén. Det skall godkännas av en sovjetkongress, som är inkallad till den 25 november 1936, vilken, under förutsättning att förslaget godkännes, blir den sista sovjetkongressen. Författningsförslaget skall under mellantiden bedömas av »hela folket».

I första kapitlet betonas Sovjetunionens karaktär av en socialistisk arbetar- och bondestat, där makten helt och hållet tillhör de arbetande i stad och på land genom deras valda ombud i sovjeterna (arbetar- och bonderåden), som fortfarande bilda Sovjetunionens politiska grundval. I ett följande kapitel behandlas den statliga uppdelningen och de olika delrepublikernas befogenheter och åligganden. Härutinnan äro inga större förändringar att notera.

Tredje kapitlet, som behandlar den sovjetryska statsmaktens högsta organ, innehåller däremot förändringar av största vikt. Enligt nuvarande författning är sovjetkongressen Sovjetunionens högsta myndighet. Kongressen avskaffas enligt det nya förslaget. I stället införes ett *högsta råd (verchovnyj sovjet)*, som innehar all lagstiftande och utövande makt med undantag för vad som tillkommer folkkommisariernas råd. Högsta rådet skall bestå av två kamrar: *unionsrådet (sovjet sojuza)* och *nationaliteternas råd (sovjet natsionalnostej)*, alltså de, i vilka, enligt nuvarande författning, centrala exekutivkommittén är uppdelad. Det nyinrättade högsta rådet kommer på så sätt att i sig förena sovjetkongressen och centrala exekutivkommittén. Unionsrådet skall väljas efter normen en deputerad på 300,000 invånare. Varje rådsrepublik, autonom republik eller autonomt område väljer genom sina resp. högsta råd (som alltså gå igen i delstaternas författningar) deputerade till nationaliteternas råd enligt normen 10 delegater för rådsrepubliker, 5 för autonoma republiker och 2 för autonoma områden. Högsta rådet väljes för en tid av 4 år. Båda kamrarna äro likaberättigade. Laginitiativ tillkommer i lika hög grad båda kamrarna, och ett lagförslag anses antaget, då det med enkel majoritet godkänts i båda kamrarna. På så sätt antagna lagar offentliggöras efter kontratsignering av ordföranden och sekreteraren i högsta rådets presidium. Varje kammare utser inom sig talmän och två vice talmän. Högsta rådet sammanträder två gånger om året på kallelse från presidiet. Urtima sammanträde äger rum då presidiet så anser nödvändigt, eller då någon av republikerna så fordrar.

Högsta rådets presidium väljes av båda kamrarna vid gemensamt sammanträde. Det är ansvarigt inför högsta rådet och består av ordförande med fyra ställföreträdare, sekreterare och 31 med-

lemmar, alltså sammanlagt 35 medlemmar. (Centrala exekutivkommitténs presidium har nu 27 medlemmar, nämligen de bägge kamrarnas presidier, vardera på 9 medlemmar, samt 9 medlemmar, som väljas av de båda kamrarna gemensamt.)

I artikel 49 redogöres för presidiets befogenheter och åligganden. Bland dessa märkas, att presidiet kan upplösa högsta rådet och förordna om nyval, om meningsskiljaktighet mellan de båda kamrarna ej har kunnat biläggas. Det kan vidare på eget initiativ eller skall på begäran av en rådsrepublik anordna folkkomröstningar. Det äger rätt att upphäva beslut utfärdade av folkkommissariernas råd, som icke stå i överensstämmelse med Sovjetunionens lagar. Presidiet har rätt att förläna ordnar, har benådningsrätt, utnämner de högsta militära befattningshavarna, kan mellan högsta rådets ordinarie sammanträden förklara Sovjetunionen i krigstillstånd, om den skulle anfallas av annan makt, utfärdar mobiliseringsorder, ratificerar internationella fördrag, handhar utnämmandet av diplomatiska representanter i utlandet och ackrediteringen av utländska diplomatiska representanter i Sovjetunionen.

Det högsta exekutivorganet är enligt det nya författningsförslaget fortfarande *folkkommissariernas råd*, som i stort sett motsvarar »regeringen» i andra stater. Detta är ansvarigt inför högsta rådet (tidigare inför centrala exekutivkommitténs presidium). Folkkommissariernas råd utövar den egentliga regeringen och består av en ordförande med ersättare, ordföranden för den statliga plankommissionen, ordföranden för kommissionen för sovjetkontroll, folkkommissarierna, ordföranden för anskaffningskommittén, ordföranden i kommittén för konstfrågor och ordföranden i kommittén för högskolfrågor. I delrepublikerna går samma organisation igen: folkkommissariernas råd är högsta exekutiva organ.

En nyhet av högsta vikt i det nya förslaget är införandet av allmän, direkt, hemlig valrätt. Alla medborgare som fyllt 18 år ha valrätt och äro valbara, oavsett ras, nationalitet, trosbekännelse, social härkomst, förmögenhetsställning och tidigare verksamhet. Denna sistnämnda bestämmelse kan möjligen ha betydelse för förbättrandet av de tidigare aristokratfamiljernas ställning. Den viktigaste nyheten är utan tvivel den slutna omröstningen, som naturligtvis tillåter en opposition att komma till tals. Det torde emellertid icke finnas möjlighet för något annat politiskt parti än det kommunistiska att nominera kandidater till valen. Kandidater kunna nämligen endast uppställas av arbetarorganisationer, kommunistiska partiorganisationer, yrkesförbund, kooperativa förbund, ungdomsorganisationer och kulturella sällskap.

Stor vikt har på sina håll i den icke-ryska pressen lagts vid förslagets stadganden om yttrandefrihet, press-, mötes- och demonstrationsfrihet, och man har däri velat se ett steg i demokratisk riktning. Dessa rättigheter finnas emellertid (på papperet) redan i nuvarande författning, liksom ock klausulen om fri religionsutövning. I artikel 125, där yttrande- och pressfrihet behandlas, till-

lägges: »dessa rättigheter tillförsäkras medborgarna på så sätt, att tryckerier, pappersförråd, offentliga byggnader, kommunikationer och andra nödiga betingelser ställas till arbetarnas eller deras organisationers förfogande». I praktiken blir det säkerligen ganska svårt för andra än partitrogna att få användning för t. ex. yttrande- och pressfrihet. Utan tvivel kan man i detta avseende förvänta status quo. Den fria religionsutövningen säkerställs i det nya förslaget, som tidigare nämnts, men samtidigt ges frihet för anti-religiös propaganda. Sakläget kommer att i det stora hela bli detsamma som nu.

Då arbetarna tillförsäkras lön för sin arbetsprestation i överensstämmelse med det utförda arbetets kvalitet och kvantitet och sovjetmedborgarens personliga egendom, bestående av inkomst av arbete och besparingar, bostad och husgeråd samt personliga tillhörigheter, enligt det nya förslaget helt skyddas av lagen, torde man efter förslaget antagande kunna förmoda större möjligheter för uppkomsten av ett socialt sett högre befolkningsskikt av medborgare med högre löner och bättre levnadsförhållanden. En utveckling i denna riktning har kunnat spåras redan under de senaste åren.

Som nyheter är vidare att notera att ingen sovjetmedborgare kan häktas utan domstolsbeslut eller sanktion av allmän åklagare. Brevhemligheten skyddas även i det nya författningsförslaget.

Den nya konstitutionen kan ändras endast av högsta rådet, varvid $\frac{2}{3}$ majoritet kräves i vardera av kamrarna.

Intressant är att observera ordalydelsen i artiklarna 132 och 133, som behandla Sovjetunionens försvar: »Allmän värnplikt är lag. Värnpliktstjänstgöringen i den röda bonde- och arbetararmén är hedersplikt för var och en av Sovjetunionens medborgare» (132) och »Fäderneslandets försvar är en helig plikt för varje medborgare i Sovjetunionen . . .» (133).

Detta författningsförslag, som alltså nu ligger öppet för allmän diskussion i Sovjetunionen, kan i sak redan anses vara antaget, då centrala exekutivkommittén godkänt det. En eventuell överarbetning av förslaget kommer säkerligen också endast att beröra mindre väsentliga detaljer.

Gunnar Jarring.

Tillströmningen till de intellektuella yrkena i Holland. Det är icke endast i vårt land, som den ökade tillströmningen till de intellektuella yrkena vållar oro och bekymmer. Överallt i den västerländska kulturkretsen är detta förhållandet. Ett synligt bevis härpå är den nyligen i tryck utkomna redogörelsen¹ för den undersökning, som företagits i Holland rörande omförmälda frågor.

¹ De toekomst der academische gegradueerenden. Groningen, Batavia, 1936.

Den undersökning, som nu slutförts, påbörjades i oktober 1933, alltså ungefär samtidigt med motsvarande utredning i vårt land, vars resultat som bekant på hösten 1935 offentliggjorts under titeln »Betänkande i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena».

Initiativet till den holländska utredningen togs av studentkårnerna och finansierades, i motsats till den svenska, som bekostades av staten, genom frivilliga bidrag, främst av sammanslutningar av personer med intellektuella yrken och av olika studentkårer.

Utredningsarbetet organiserades i stort på följande sätt. En huvudkommitté tillsattes, bestående av 9 medlemmar, som hade till uppgift att uppgöra riktlinjerna för arbetet samt övervaka och samarbeta det hela. För varje studieområde, inalles 12, tillsattes en subkommitté, som hade att undersöka förhållandena var och en på sitt område. Antalet personer, som sysselsattes i dessa, uppgick till sammanlagt 64. Man torde här jämföra med den svenska utredningskommittén, som bestod av tre personer. I övrigt äro riktlinjerna för arbetet desamma. Det rör sig ju också om samma problem: tillgång och efterfrågan på högskolebildad arbetskraft.

I betänkandets första kapitel lämnas en redogörelse för de orsaker, som kunna tänkas influera tillströmningen till de lärda barnorna. Som huvudorsaker angivas det tilltagande välståndet, d. v. s. den ökade inkomsten (utan en motsvarande ökning i levnadskostnaderna), den ökade inflyttningen till städer och stadsliknande samhällen, vilket medför att flera barn få tillfälle att tillgodogöra sig gymnasieutbildning, samt undervisningsväsendets utveckling och det ökade antalet skolor. Däremot kan i Holland, med dess höga nativitet, icke såsom i vårt land pekas på barnbegränsningen och fåbarnssystemet som en avsevärd bidragande orsak.

I samma kapitel lämnas en översikt av ökningen av antalet högskolestuderande. År 1880 utgjorde antalet 1.404, år 1920 8.552 och år 1933 13.675. Sättes antalet studerande år 1933 i relation till 100.000 av folkmängden får man siffran 165 (i Sverige 163).

Som förut nämnts hade varje subkommitté att utreda sitt område. Undersökningen inriktades på att studera å ena sidan avgången från ett yrke genom döden eller genom pensionering och hög ålder samt det därigenom uppkomna ersättningsbehovet ävensom att undersöka, huruvida de olika yrkesbanorna kunde tänkas bliva underkastade förändringar i fråga om antalet befattningar, samt å andra sidan tillströmningen av aspiranter till de olika barnorna. För att mäta tillströmningens storlek behövde man i Holland icke, som i vårt land på grund av bristen på en användbar universitetsstatistik, vända sig till de studerande, utan man kunde utnyttja de siffror som den officiella statistiken lämnade. Redogörelserna för dessa utredningar omfatta 520 av betänkandets 630 sidor.

I kapitel 18 lämnas en översikt och en sammanfattning av de olika subkommittéernas arbete. Det framgår, att, liksom i vårt land,

utbudet på intellektuell arbetskraft är större än efterfrågan. I efterföljande tablå lämnas en översikt över förhållandena inom några av de lärda banorna samt en jämförelse med motsvarande svenska. Om antalet behövliga personer sättes till hundra så får man följande siffermässiga uttryck för antalet aspiranter. Härvid är att märka att i båda länderna ingen hänsyn tagits till utvidgningsbehovet.

	Teo- loger	Juris- ter	Läkare	Lärare	Ingen- iörer	Tand- läkare	Apote- kare
Holland	115	280	195	260	195	610	350
Sverige	200	155	300	400	270	700	100

Om man tar alla intellektuella yrken i ett, skulle relationstalen mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft bli 2,7 för Holland och för Sverige 2,8. Man finner således att förhållandena äro ungefär likartade i de båda länderna.

Antalet personer med olika akademisk utbildning uppgår i Holland till 27.300, varav 23.400 sysselsatta i yrken. På 100.000 av folkmängden komma således 325 högskolebildade, varav 280 i verksamhet. I Sverige är motsvarande tal 483, resp. 450 (under 65 år).

Om man betraktar vart yrke för sig och sätter antalet däri sysselsatta i relation till 100.000 av folkmängden får man följande tal inom olika yrken. Som jämförelse lämnas motsvarande siffror för vårt land (antalet personer under 65 år i relation till folkmängden).

	Teo- loger	Juris- ter	Läkare	Lärare	Ingen- iörer	Tand- läkare	Apote- kare	Ekono- mer	Veteri- närer
Holland	28	53	63	44	33	12	10	6	9
Sverige	45	77	39	46	82	27	27	23	8

Kommitterade hava emellertid icke nöjt sig med konstaterande av fakta, utan hava även tagit upp till diskussion möjligheterna att avhjälpa de rådande missförhållandena. Två vägar hava synts dem framkomliga: dels en utökning av arbetstillfällena för personer med akademisk utbildning och dels en begränsning av antalet högskolestuderande. För att realisera planerna på ett utökande av arbetstillfällena föreslås bl. a. att innehav av flera sysslor skulle i största möjliga grad förhindras, att pensionerade skulle förbjudas inneha avlönade arbeten, att konkurrensen från icke-akademiskt utbildade skulle avskaffas, etc.

Vad begränsningen av tillströmningen till de intellektuella yrkena beträffar så diskuterades dels möjligheten av en spärr före högskolestudiernas påbörjande och dels möjligheten att under själva studietiden avstånga för studier obegåvade från fortsatt vistelse vid högskola.

Ejnar Olsson.

Tidskriftsöversikt.

AV BROR GÖSTA CEDERSTRÖM.

Nya Argus. Hfors. 1936. No 12 (1/7). *W[endl], G. v.*, Den proportionella valmetoden, s. 155—58.

Fackföreningsrörelsen. Sthm. 1936. No 24 (12 juni). *Schwarz, S.*, Frankrikes nya politiska ansikte, s. 749—55. **No 30 (24 juli).** »Tredje rikets» juridiska bakgrund. Ledarprincipens kompromiss med industrikapitalismen, s. 110—16.

Granskaren. Åbo. 1936. H. 5/6 (maj/juni). *Törngren, R.*, Inför valet, s. 67—69.

K. Krigsvetenskaps-akademiens handlingar och tidskrift. Sthm. 1936. H. 6. [*Jung, H. V.*,] [Försvarsutredningar i Sverige under ett halft sekel.] Årsberättelse av föredraganden i krigskonst, s. 83—125.

Svensk juristtidning. Sthm. 1936. H. 5 (juli). *Fries, P. A.*, Prövning av lagars grundlagsenlighet i U. S. A., s. 348—61, 376—77.

Scandia. Sthm. Bd 9 (1936). H. 1 (maj). *Lagerroth, F.*, Revolution eller rättskontinuitet? Till belysning av det juridiska utgångsläget för de stora författningsändringarna i Sveriges nyare historia, s. 1—63.

Tiden. Sthm. 1936. No 5 (maj). *Forssell, E. E.*, Nazismens nordiska tanke, s. 249—54. — Andrakammandaten, s. 261—62. — Vänstersegern i Frankrike, s. 262—68. — Folkfrontens program, s. 268—69. **No 6 (juni).** *Langenfelt, G.*, Öknamn inom politiken, s. 302—08. — Valet i Belgien, s. 314—17. **No 7 (juli).** *Fredriksson, K.*, Socialiseringsfrågan vid två partikongresser, s. 329—40. — Sovjets grundlag, s. 362—67.

Nordisk tidskrift. Sthm. 1936. H. 3. *Sveinbjörnsson, T.*, Island i 1935, s. 233—35. **H. 4.** *Schück, A.*, Hur en östersjöstat föddes. Den lettiska republikens uppkomst, s. 303—20.

Svenska stadsförbundets tidskrift. Sthm. 1936. H. 4 (juni). *Humble, S.*, Riksdagen år 1936 ur stadskommunal synpunkt, s. 257—68.

Svensk tidskrift. Sthm. 1936. H. 6. *Gernandt, E.*, Den nya tyska rättsläran, s. 423—31. — Fallet Schlyter, s. 432—34. **H. 7.** Den svenska parlamentarismens vånda, s. 451—61. — In memoriam [ministären Hansson], s. 504—06. — Politiska finaler, s. 506—10. — De franska valen, s. 518—21.

Gads danske Magasin. Khvn. 1936. Juli/Aug. *Sörensen, A.*, Nogle Reflektioner omkring Nationalsocialismen, s. 358—67.

Nordisk administrativt Tidsskrift. Khvn. 1936. H. 1. *Ståhlberg, K. J.*, Om ordnandet av den administrativa lagskipningen i lägre instans, s. 1—20. — *Sjöholm, E.*, Till frågan om det svenska polisväsendets förstatligande, s. 23—34. — *Lindhult, N. A.*, Kungl. maj:ts kanslis uppkomst, organisation och utveckling i Sverige intill 1840 [rec. av Kungl. maj:ts kanslis historia. 1—2. Upps. 1934—35], s. 35—45. **H. 2.** *Östrem, S.*, Næringslivets rettsutvik-

ling og offentlig forvaltning, s. 71—85. — *Ignatius, G.*, Förslag till ny förordning om länsstyrelse i Finland, s. 86—94. — *Lindhult, N. A.*, Den svenska utrikesförvaltningens historia [rec.], s. 95—107. — *Andersen, A. Lundquist*, Statens Revisionsvæsen i Danmark og Norge, s. 112—25.

Ökonomi og Politik. Khvn. 1936. No 1 (Jan./Marts). *Bailey, S. H.*, Kolonispørgsmaalet i det 20. Aarhundrede, s. 32—54. — Mongoliet, s. 55—61.

Samtiden. Oslo. 1936. H. 6. *Kristiansen, H. W.*, Forutsetningene for ett arbeiderparti i Norge, s. 386—94.

Syn og Segn. Oslo. 1936. H. 5. *Hjelle, L.*, Spania — striden mot monarki og anarki, s. 235—40. **H. 6.** *Jarl, K. C.*, Psykologi og politikk, s. 241—53. — *Björnberg, A.*, Om parlamentarisk liv i Norge, s. 265—76.

Historisk tidsskrift. Oslo. Bd 30 (1935/36). H. 5. *Fabricius, J. S.*, Admiral J. S. Fabricius's dagbok fra riksforsamlingen 1814. (Medd. ved H. Koht.) s. 401—16.

Tidsskrift for rettsvidenskap. Oslo. 1936. H. 1/2. *Ross, A.*, Sondringen mellem privat og offentlig Ret, s. 109—25.

Foreign affairs. New York. Vol. 14 (1935/36). No 4 (July). *Nicolson, H.*, Has Britain a policy? s. 549—62. — *Bukharin, N.*, Imperialism and communism, s. 563—77. — *Tunis, J. R.*, The dictators discover sport, s. 606—17. — *Hayden, R.*, The Philippines in transition. From commonwealth to independence, s. 639—53. — *Miller, W.*, A new era in Greece, s. 654—61. — *Fernsworth, L. A.*, Mass movements in Spain, s. 662—74. — *Fodor, M. W.*, The Austrian roots of hitlerism, s. 685—91.

International affairs. Lond. Vol. 15 (1936). No 3 (May/June). *Teeling, W.*, A background to recent events in Japan, s. 374—94. — *Taylor, G. E.*, The struggle for government in China, s. 414—32. **No 4 (July/Aug.).** *Willert, A.*, The American scene, s. 543—60.

Annals of the American academy of political and social science. Philad. Vol. 185 (May 1936). The constitution in the 20th century, s. 1—189. — *Carter, E. W.*, & *Rohlfing, Ch. C.*, The constitution of the United States — a bibliography, s. 190—200.

Fortnightly. Lond. 1936. 834 (June). *Elliston*, Overture to the presidential election, s. 654—64. — *O'Neill, H. C.*, Service in the modern state, s. 681—87. **835 (July).** *Bernays, R.*, The Baldwin legend, s. 25—33. — *Huddleston, S.*, The clenched fist in France, s. 34—43.

Liberal Magazin. Lond. Vol. 44 (1936). No 512 (May). Liberal party reorganisation, s. 129—32. **No 514 (July).** Liberal party convention, s. 193—200.

Journal of modern history. Chicago. Vol. 8 (1936). No 2 (June). *Kelso, M. R.*, The inception of the modern French labor movement (1871—79): a reappraisal, s. 173—93.

American journal of international law. Wash./D. C. Vol. 30 (1936). No 2 (April). *Schiffer, W., & Wilcox, F. O.*, Treaty-making in post-war Germany, s. 216—32.

Political quarterly. Lond. Vol. 7 (1936). No 3 (July/Sept.). *Angell, N.*, The new John Bull, s. 311—29. — *Beveridge, W.*, »Soviet communism», s. 346—67. — *Rowse, A. L.*, The dilemma of church and state, s. 368—84. — *Vaucher, P.*, After the French elections, s. 385—98. — *Greaves, H. R. G.*, A soviet Spain? s. 399—407. — *Battinger, M.*, Liberalism in retreat. A century of native policy in South Africa, s. 408—20.

Political science quarterly. New York. Vol. 51 (1936). No 2 (June). *Homan, P. T.*, The pattern of the new deal, s. 161—84. — *Neukomer, M.*, Fiscal relations of central and local government in Germany under the Weimar constitution, s. 185—214. — *Clark, J. P.*, Joint activity between federal and state officials, s. 230—69.

The contemporary review. Lond. 1936. No 845 (May). *Palmer, J. W.*, Japan's new cabinet and the Tokyo-murders, s. 557—63. No 847 (July). *Ratcliffe, S. K.*, Roosevelt versus Landon, s. 10—19. — *Benedikt, E.*, The situation in Austria, s. 20—27. — *Balogh, Th.*, Monsieur Blum at the crossroads, s. 28—34. *Brereton, G.*, Will Spain follow Russia? s. 43—50.

L'année politique française et étrangère. Paris. 1936. Fasc. 1 (avril). *Escarra, J.*, Le gouvernement de la Chine moderne, s. 1—29.

Études. Revue catholique d'intérêt général. Paris. 1936. 20 avril. *Picart, H.*, Communistes de France et de Moscou. Ligne générale. Tactiques nouvelles [2], s. 169—87. 20 mai. *d'Harcourt, R.*, Visage de la jeunesse nationale-socialiste, s. 456—73. — *Struye, P.*, Le mouvement rexiste en Belgique, s. 474—89. 5 juin. *d'Harcourt, R.*, Visage de la jeunesse nationale-socialiste. L'Allemagne, révélation du divin, s. 618—31.

Informations constitutionnelles et parlementaires. [Bil. till Bulletin interparlementaire.] Genève. 1936. No 4 (1/7). *Guatemala.* Modification à la constitution de la république en date du 11 juillet 1935, s. 61—63. — *Pologne.* Pouvoir de promulguer des décrets conféré au président de la république, s. 65.

Journal des économistes. Paris. 1936. No 3 (mai/juin). *Payen, É.*, L'avènement et les débuts d'un gouvernement marxiste, s. 257—65.

Le mois. Paris. 1936. 64 (1/4—1/6). *Orléans, H. de comte de Paris.* La politique de la maison de France, s. 9—12. — La situation politique en Belgique et les élections de mai, s. 44—52. — Les élections françaises. Le premier tour de scrutin, s. 52—55. — L'Angleterre devant la menace irlandaise, s. 56—59. 65 (1/6—1/6). *Azaña,* La réforme de l'Espagne, s. 9—12. — Un tournant de la politique française, s. 24—34. — Les élections législatives en Belgique, s. 52—56. — L'Espagne de la révolution, s. 57—61.

Le monde slave. Paris. 1936. Mai. *Fichelle, A.*, Une géographie politique de l'Europe centrale. [Rec. av tvenne arb. av J. Ancel.] S. 249—68. **Juin.** *Rappoport, J.*, Chronique polonaise (janv.—mars 1936), s. 390—426.

Revue bleue politique et littéraire. Paris. 1936. **No 2 (18 janv.)**. *Maury, L.*, Une nouvelle encyclopédie. L'état moderne [rec.], s. 61—63. **No 4 (15 févr.)**. *Prade, Y. G.*, Le ministère Albert Sarraut, s. 109—112. **No 8 (18 avril)**. *Simon, Ph.*, A la veille du suffrage féminin, s. 267—71. **No 13 (4 juillet)**. *Simon, Ph.*, La position doctrinal de M. André Tardieu, s. 439—42.

Revue des deux mondes. Paris. 1936. **1:er juin**. ***Le glissement de l'état. 9. L'entreprise communiste, s. 527—38. — *Walter, G.*, L'apprentissage d'un dictateur. Robespierre avant 1789, s. 614—48. **15 juillet**. *** Le glissement de l'état. 10. Une tentative révolutionnaire, s. 275—88.

Revue générale de droit international public. Paris. 1936. **No 3 (mai/juin)**. *Maupas, J.*, La répression de l'espionage et l'interdiction des organisations politiques étrangères en Suisse, s. 309—26.

Revue du droit public. Paris. 1936. **No 2 (avril/juin)**. *Bonnard, R.*, Le droit et l'état dans la doctrine nationale-socialiste, s. 205—38. — Contrôle de la légalité d'un décret portant dissolution des ligues d'Action française, s. 284—96. — *Battelli, M.*, Problèmes constitutionnels irlandais, s. 365—401.

Nouvelle revue française. Paris. 1936. **No 268 (janv.)**. *Suarès, A.*, Dictature et dictateurs, s. 35—46.

Revue historique. Paris. T. 177 (1936). **2 (mars/avril)**. *Gagé, J.*, De César à Auguste. Où en est le problème des origines du principat? s. 279—342. — *Dupont, A.*, Jules Ferry opposant à l'empire. Quelques traits de son idéologie républicaine, s. 352—74.

Nouvelle revue de Hongrie. Budapest. 1936. **Juin**. *Makkai, J.*, La constitution hongroise et la vie politique en Hongrie, s. 509—19. **Juillet**. *Roustan, M.*, Union interparlementaire (1888—1936), s. 15—20.

Revue de Paris. 1936. **1:er mai**. *Sonpaul, Ph.*, Électeurs et candidats à Paris, s. 190—99. **1:er juin**. *Leuwen, F.*, Les socialistes au gouvernement, s. 518—27. **15 juin**. *Pressac, P. de*, Les origines et l'histoire du socialisme en France, s. 786—806. — *Leuwen, F.*, Les debuts du ministère Blum, s. 929—34. **1:er juillet**. *Zévaès, A.*, Jules Guésde et Jean Jaurès, s. 79—111. — *Leuwen, F.*, L'expérience socialiste, s. 180—87.

Revue politique et parlementaire. Paris. 1936. **No 498 (10 mai)**. *Compeyrot, J.*, Réflexions sur les élections, s. 201—12. — *Garsou, J.*, La situation politique en Belgique, s. 299—308. **500 (10 juillet)**. *Compeyrot, J.*, Prélude à la 16:e législature; s. 3—24. — *Maspétiol, R.*, L'actualité du problème de l'état, s. 36—50. — *Mirkine-Guetzévitch, B.*, La souveraineté nationale, s. 124—37.

Revue internationale des sciences administratives. Brux. 1936. **No 2 (avril/juin)**. L'organisation intérieure des autorités administratives centrales de Pologne.

Rapport de la commission pour la réforme de l'administration publique près le conseil des ministres de Pologne, s. 248—79.

Revue des sciences politiques. Paris. T. 59 (1936). Janv./mars. *Argyropoulo, P. A.*, La réforme constitutionnelle en Grèce, s. 8—34. — *Calan, Ch. de*, Quelques vues sur l'ancienne monarchie française, s. 54—68. — *Loriot, J.*, Le programme du parti travailliste anglais, s. 69—85. — *Develle, Ph.*, Un empire libéral dans la crise. Les Pays-Bas, s. 86—110.

Archiv des öffentlichen Rechts. Tüb. Bd 27 (1936). H. 2 (Mai). *Havestadt, G.*, Der Staat und die nationale Gesamtordnung. Ein Beitrag zum Legitimationsproblem des Staates. 4—6. S. 137—65. — *Stödter, R.*, Verfassungsproblematik und Rechtspraxis. Die Rechtsprechung zum Bibelforscherverbot, s. 166—226.

Forschungen und Fortschritte. Berl. 1936. Nr 9 (20 März). *Larenz, K.*, Hegels politische Ethik, s. 115—17.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. Jena. Bd 143 (1936). *Grüneberg, C. L.*, Die Entwicklung des französischen Sozialismus seit 1920 und seine heutige Lage, s. 532—52.

Deutsche Juristen-Zeitung. Berl. 1936. H. 10 (15 Mai). *Sommer, W.*, Partei und Staat, s. 593—97.

Verwaltungsarchiv. Berl. Bd 41 (1936). H. 1. *Reuss*, Partei und öffentliche Verwaltung, s. 1—17.

Zeitschrift der Akademie für deutsches Recht. Münch. 1936. No 9 (Mai). *Apeldoorn, L. J. van*, Kirche und Staat in den Niederlanden, s. 473—77. No 11/12 (Juni). *Dikow, L.*, Die Verfassungsrechtliche Lage Bulgariens nach dem Staatsstreich vom 19. Mai 1934, s. 558—62. — *Dolenc, M.*, Die strafrechtliche Bekämpfung des Kommunismus im Königreiche Jugoslawien, s. 562—66.

Zeitschrift für Politik. Berl. Bd 26. (1936). H. 4/5 (April/Mai). *Claar, M.*, Staat, Wissenschaft und Kunst im faschistischen Italien, s. 242—56. — *Wagenheim, S.*, Die Geschichte des Geheimdienstes der englischen Krone. [Rec. av Richings, M. G., Espionage. Lond. 1934.] S. 275—91. — *Schrenpf, C.*, Byron als Politiker. Ein nationaler und sozialer Revolutionär, s. 292—305.

Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft. Stuttg. Bd 50 (1935/36). H. 3. *Held, H. J.*, Staats-, Gemeinde- und Beamtenhaftung nach niederländischem Recht, s. 243—55. — *Preuss, K. T.*, Religiöses Recht und Königtum in Amerika, s. 256—74.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. Tüb. Bd 96 (1935/36). H. 3 (Mai). *Andreae, W.*, Gegenstand und Verfahren der Gesellschaftslehre, s. 525—67.

Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. Berl., Lpz. Bd 6 (1936). No 2 (Mai). *Schmitt, C.*, Vergleichender Überblick über die neueste Entwicklung des Problems der gesetzgeberischen Ermächtigungen (legislative Delegationen), s. 252—68. — *Schüle, A.*, Die Umwandlung völkerrechtlicher Verträge des deutschen Reichs in deutsches Landesrecht, s. 269—85. — *Bünger, K.*, Das Verhältnis zwischen Partei und Staat in China, s. 286—302.

L I T T E R A T U R G R A N S K N I N G A R

De nordiska ländernas statsråd. Studier över deras sociala sammanfattning. Utarbetade inom seminariet för statskunskap i Uppsala. (Uppsala 1935, 234 sid.).

Föreliggande arbete utgör fjärde numret i serien *Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala*. Initiativtagare och primus motor är seminariets ledare, professor Axel Brusewitz. Undersökningen har utförts av fyra av hans elever, fil. mag. Lennart Linnarsson (statsrådet i Sverige), fil. kand. Arne Björnberg (d:o Norge), docent Gunnar Heckscher (d:o Danmark) samt den i Uppsala studerande finländaren magister Sven Lindman (d:o Finland). Brusewitz har skrivit en inledning samt därtill en »Komparativ sammanfattning», som icke blott på det sätt rubriken antyder drar kontentan och understryker huvudresultaten av specialundersökningarna utan därjämte innehåller åtskilligt nytt forskningsmaterial. Det torde knappast vara nödigt att nämna, att man dessutom såväl i planens anordning som i den likartade utformningen av de fyra uppsatserna spårar den förfarne seminarieledarens hand. Överhuvudtaget torde verket kunna sägas utgöra ett intressant prov på räckvidden och värdet av seminarie-mässigt samarbete; måhända betecknar det medvetet en övergångsform till det slags forskning och framställning, som blott kan bedrivas i och genom ett vetenskapligt institut med fast ledning och tränad personal. Om så är, bör det enligt rec:s mening hälsas med så mycket större tillfredsställelse.

Syftet eller rättare huvudsyftet med arbetet har varit att undersöka hur regeringspersonalens i de nordiska länderna »rekrytering, socialt sett, gestaltat sig»: i Sverige från 1809, i Norge från 1814, i Danmark från 1848, i Finland från 1919. Men dessutom har framställningen självklart utvidgats till att omfatta ministärernas habitus ur åtskilliga andra synpunkter, t. ex. i förhållande till partierna, regeringarnas livslängd eller stabilitet, »sakkunskapens krav vid regeringsbildningen», regeringsmedlemmarnas allmänna bildnings- och utbildningsstandard; deras politiska meritering etc. Därutöver ha åtskilliga intresseväckande, i några fall snarast kuriösa biprodukter vunnits och omnämnts.¹ I det hela blir undersökningens

¹ T. ex. förhållandet mellan de akademiskt bildade svenska statsrådets härstamning från Lund och Uppsala; hänsynstagandet till regionalistiska traditioner vid det norska statsrådets rekrytering.

resultat, i stort sett medvetet, en mångsidig ehuru till formen starkt koncentrerad framställning av statsrådets utveckling under den demokratiserings- och parlamentariseringsprocess, som Nordens länder genomgått. Att ny eller tillförlitligare kännedom härom i sin tur berikar och fördjupar vår uppfattning av nämnda processer är givet.

Huvudsynpunkten är som sagt den sociala, metoden den »kvantitativa» eller statistiska. Det gäller principiellt och praktiskt att med hjälp av denna metod gå fram för att upptäcka eller bättre och säkrare urskilja sociala realiteter bakom de konstitutionella och politiska institutionerna, händelserna och sammanhangen. Arbetet tar programmatiskt sikte på denna uppgift och uteslutande på denna och betecknar sålunda *a new deal* för den samtida svenska statskunskapen. Intrycket härav förstärkes då man redan av förordet erfar, att liknande undersökningar rörande den svenska riksdagens sociala sammansättning äro planerade och delvis redan under utförande.

Icke desto mindre känner man sig benägen att göra en invändning gentemot Brusewitz' oförtydbara uppfattning, att statskunskapen hittills skulle i anmärkningsvärd grad ha försummat att beakta de sociala eller sociologiska synpunkterna.¹ Så har dock icke varit fallet; alldeles särskilt ej om man tar hänsyn till en äldre forskargeneration. Vad angår statskunskapens idkare i våra dagar ha de visserligen ägnat den sociala sidan av sin vetenskap ett ringa, i några fall uppenbarligen alls intet, intresse. Men varför? De ha, om man vill se saken som den är, haft fullt upp att göra helt enkelt med att åstadkomma en modern, någorlunda omfattande svensk politisk vetenskap. Detta har rimligtvis måst ske under anläggande av de dock, som förf. själv framhåver, ostridigt i första rummet kommande synpunkterna, de konstitutionella och politiska (för att inte tala om de historiska). Därmed har ett nödvändigt arbete — eller, ur viss synpunkt sett, förarbete — blivit utfört. På den sålunda lagda grunden kan man nu emellertid bygga vidare. Nu men egentligen först nu är tiden mogen för att i större stil gå över till den sociologiskt orienterade forskning, som här kräves. Om någon försummelse eller skuld kan således i innevarande stund näppeligen vara tal. Och detta så mycket mindre, som ett flertal arbeten, behandlande just det område, vilket Brusewitz tar som ett av sina huvudexempel (partiväsendet) i mån av möjligheter och behov (d. v. s. undersökningens syfte och plan) tagit full hänsyn till sociala synpunkter. Ännu viktigare i förevarande sammanhang är, att alldeles detsamma, *mutatis mutandis*,

¹ »Hela statslivet i modern såväl som äldre tid är uppenbarligen så starkt influerat av sociala faktorer, att man förlorar kännning med flere av dess sidor om studiet av dessa faktorerers inverkan försummas. Likväl kan icke förnekas, att vid behandlingen av hithörande spörsmål de sociala synpunkterna hos oss hittills alltför mycket förbisetts. Statskunskapen har sin del i denna skuld» (sid. 10).

gäller de grundläggande och allsidiga undersökningar, vilka utförts på samma fält, som i föreliggande verk behandlas, nämligen i Kihlbergs och G. Heckschers arbeten om det svenska statsrådet.¹ Emellertid skulle en sådan skuld onekligen uppstå, om statskunskapen hädanefter helt försummade, eller — vilket är detsamma — samtliga dess idkare av olika åldrar och stånd försummade att följa de nu hissade signalerna. Härför synes emellertid ingen risk föreligga; skörden är mycken, men arbetarna veterligen ej få.

Den nu föreliggande undersökningen är emellertid ett manande exempel ej blott på det sätt, som här antytts. Den är även därutinnan en föregångare och ett mönster, att den utarbetade, i och för sig förebildliga metoden² av alla de fem författarna blivit använd på ett samtidigt klart målmedvetet och måttfullt sätt.

I den politiska vetenskapen — liksom i så många andra, särskilt humanistiska — måste forskaren arbeta med omdömen grundade på »vetenskap», allmän erfarenhet och intuition. Dessa omdömen tagas för goda och måste tagas för goda. I ett fall som det här föreliggande har man haft möjlighet att gå ett steg vidare. Undersökningen om de nordiska statsråden bearbetar som sagt ett icke alldeles obrutet fält. Den går ut på att med siffrornas hjälp fastslå fakta, vilka stödja och underbygga, i viss mån också modifiera och på en del punkter korrigera resultat av det slag, vilka man förut »haft på känn», t. ex. att ett godsägarevälde under perioden närmast före parlamentarismens genombrott rådde i Danmark, att statsrådets sociala nivå efter 1884 sjönk i Norge, att det svenska statsrådet nu företer en helt annan anblick än för 30, 50 resp. 100 år sedan, men att t. ex. det stundom omtalade »juristväldet» icke desto mindre stått sig tämligen väl.

Nu ha emellertid dessa preliminära »resultat» bekräftats, samtidigt som de förvandlats från ofta vaga uppfattningar eller antaganden till säker och preciserad kunskap. Det kan dock icke förnekas, att metoden — som det siffermässiga resultatet utvisar och de med rätta ofta mycket försiktigt formulerade tolkningarna av detsamma bekräfta — inte alltid medger utan tvärt om ofta förhindrar fastställandet av bestämda kategorier, regler, utvecklingslinjer.

Dessa metodologiska risker ha samtliga författare väl insett och flerstädes erkänt. Metoden nyttjas också med ett tydligt undvikande av frestelser till överdrift; med en säkerhet, som i sin tur inger läsaren trygghet. En inblick i hur förarbetet för en så omfattande och noggrann undersökning som denna bedrivs får man, om man genomläser Lindmans »Anmärkningar till tabellerna» (sid. 206 ff.). Här klarlägges i konkreta och öppenhjärtiga resonemang metoden och särskilt dess besvärligheter.

¹ L. Kihlberg: Den svenska ministären etc. sid. 568—87, G. Heckscher: Konung och statsråd etc. sid. 87—114.

² Vars rent tekniska sidor man inom parentes sagt skulle önskat t. o. m. något bättre belysta än som här skett.

Det är lätt att underskatta en forskning av detta slag. Ett icke blott av akademiska tredje-opponenter ventilerat spörsmål: Vad menas med en mindre lantbrukare? anmäler sig ofta och kan tänkas utmana det fåkunniga löjet. De frågor, som i första hand måste lösas, äro ju ofta av detta slag: tillhör hr X överklassen eller den högre medelklassen?¹ Till vilken yrkesgrupp (då den i och för sig ofta utomordentligt svårdefinierbara kategorien yrkespolitiker icke brukas) hör den mångsysslande hr Y? För att fritt uppfinna ett här lyckligtvis icke förekommande, men särdeles tänkbart fall: vart skulle undersökaren ha fört hr Värner Rydén, om denne inträtt i en regering året efter sitt avsked från generalkrigskommissarie-ämbetet?

Dylika frågor kräva för sitt besvarande bl. a. grundliga kunskaper av biografisk och personhistorisk art, kännedom om miljön, gott omdöme och sist men inte minst genom övning förvärvad rutin och konsekvens. Generellt kan man utan tvekan säga, att om undersökningen av ett visst område med iakttagande av all möjlig enhetlighet och konsekvens genomföres av en man — eller kanske ännu bättre, som här skett, av en samarbetande grupp forskare, som kunna utbyta erfarenheter och utöva ömsesidig kritik, ger den fullt användbara resultat, alldeles oavsett om senare granskare på enstaka och t. o. m. rätt många punkter kunna sätta frågetecken. Detta om »materialets» uppdelning på de bestämda grupperna.

Beträffande gruppindelningen, tabellernas arrangemang och slutligen vad man skulle kunna kalla den statistiska bearbetningen är, i vart fall vad huvudspörsmålen angår, intet annat än gott att säga. Såvitt man kan finna ha dessa uppgifter lösts med den största föränsksamhet och omsorg, uppenbarligen också efter samråd med företrädaren för ämnet statistik vid Uppsala universitet professorn F. J. Linders.

Ett återgivande av avdelningarna i kapitlet om Sveriges statsråd klagör enklöst undersökningens syften och utformning. De behandla 1) statsrådets yrkesställning (vid inträdet i statsrådet) och 2) sociala härkomst (faderns yrke eller stånd), vidare 3) vederbörande statsråds bildning och utbildning samt 4) politiska och kommunalpolitiska meritering. Härjämte undersökas 5) statsrådets sakkunskap för sina respektive befattningar, vilket sker genom ett slags kasuistik departement för departement, samt 6) slutligen deras ålder vid utnämningen. Redan av denna korta uppräknings framgår, att undersökningen ger åtskilligt mer än bokens underrubrik utlovar, eller med andra ord, att den sociala synpunkten ingalunda är den enda, ur vilken objektet betraktats. Den har dock stått helt i centrum, och i göriligaste mån ha övriga synpunkter underordnats denna.

Huvudindelningen (huvudtabellernas uppställning) klagör närmare statsrådets yrkesfördelning. Den upptager följande grupper:

¹ Lindman har (s. 208) just framhävt svårigheten att dra gränsen mellan dessa båda kategorier.

1) Förtroendeämbetsmän och likställda, 2) Övriga ämbets- och tjänstemän, 3) Jordbrukare, 4) Industri- och affärsmän, 5) Fria yrken, 6) Arbetare. Underindelningen i tab. I (rörande statsråden) upptager 17, tab. (rörande statsrådets fäder) 20 rubriker, vilket synes vara alldeles lagom.

Likheten i ämne och planläggning och den nästan fullständiga överensstämmelsen i stoffets indelning de fyra kapitlen eller rättare uppsatserna emellan har likväl ej resulterat i en för läsarens intresse döväande likriktning. Samtliga äro påfallande välskrivna och därför, trots att texten delvis blott är en kommentar till tabeller, i ordets bästa mening läsbara; med en variation i uttrycken, som måste framkalla beundran.

Här kan naturligtvis inte komma ifråga att referatmässigt redogöra för uppsatserna eller rättare sagt avhandlingarna i tur och ordning eller att resumera samtligas innehåll; detta så mycket mindre som ju en sammanfattning av Brusewitz' hand avslutar arbetet. Det må vara nog att omnämna, i vissa fall diskutera, några spridda, enligt referentens mening mera intresseväckande enstaka resultat.

Linnarssons uppsats liksom även de övriga har i vissa partier ganska rikligt försetts med illustrativa, delvis för sammanhanget synnerligen nyttiga, stundom helt nödvändiga personuppgifter eller personhistoriska notiser. Att denna mera differentierade och konkreta undersöknings- och framställningsmetod på ett lyckligt sätt kompletterar de mer renodlat kvantitativa, visar exempelvis förf:s intressanta upplysningar rörande försvarsministrarnas sakkunskap. Han påpekar, vad man visserligen vetat eller kunnat vänta, att våra civila försvarsministrar ingalunda varit blottade på all sakkunskap — ty det finns ju även en parlamentarisk sådan, och den är, som särskilt Heckscher med mycken rätt anmärkt, ingalunda att förakta. Linnarsson uppvisar sålunda (sid. 44), att samtliga försvarsdepartementets civila chefer kunnat tillgodoräkna sig en ofta nog så omfattande utbildning i parlamentariska försvarsberedningar, -kommittéer eller -kommissioner. Men han har därjämte framdragit en högst intressant parallellföreteelse, nämligen att denna »militära» utbildning för de civila försvarsministrarna motsvarats av en ofta mycket grundlig, i några fall till särdeles resultatbringande verksamhet ledande politisk skolning, som ett flertal militära försvarsministrar fått genomgå. Åtskilliga av dem och ingalunda de minst kända ha nämligen tjänat sig upp till sina poster just som ledamöter eller sekreterare i det slags beredningar, kommittéer och kommissioner, som deras sentida civila kolleger frekventerat. Den klarhet och pregnans i resonemang och slutsatser, som i regel utmärker Linnarssons ej mindre än övriga författares framställning, framträder, för att blott ta ytterligare ett exempel, vid hans behandling av den fackliga meriteringen för tillträde till sjöministerposten; den

har icke ens under den »militära» tiden varit överväldigande (sid. 44 f.).¹

Att trots individuell noggrannhet plus gemensamt arbete fel kunna insmyga sig i en framställning av detta slag visar Linnarssons uppgift (sid. 59), att Lindman är den näst yngste av Sveriges statsministrar. Vid sin utnämning i maj 1906 var han fyllda 43 men ej 44 år, som i tabellen å sid. 60 angives. I själva verket innehas platsen numera av Sandler, som några dagar efter sin utnämning i januari 1925 fyllde 41 år. Att förf. rimligtvis känt detta faktum framgår av tabellen sid. 60; men detta borde naturligtvis medfört, att även texten gjorts riktig.

Bland de mer intresseväckande sidorna i Björnbergs uppsats må nämnas hans framställning av det norska statsrådets sociala habitus under fyra olika perioder. Under tiden 1814—1884 råder det verkliga överklass-byråkratvældet, vars orsaker jämväl äro övertygande angivna. Det parlamentariska genombrottet 1884 medför omedelbart en särdeles markerad demokratisering av statsrådet, och hela perioden 1884—1905 förete ministärerna ett starkt inslag av lägre sociala element. Men perioden 1905—1920 betecknar ett tydligt avbrott i demokratiseringsprocessen i vad den avser statsrådets personal. De högre ämbetsmännens antal stiger kraftigt, från 17,5 % till 32,2 % (sid. 73). Denna utveckling tar sig också uttryck i den tabell (sid. 81), som behandlar fördelningen på socialgrupper; siffran 30,2 % för socialgrupp I under perioden 1884—1905 stiger under perioden 1905—1920 till 40,7 %. Det är tydligen icke blott de högre ämbetsmännen, som åstadkomma denna höjning, utan även ett inslag av representanter för den nya överklassen, den högre affärsvärlden. Eljest fortgår demokratiseringen och ökar starkt under den fjärde och sista perioden, fr. o. m. 1920.

Björnbergs påpekande (sid. 93 f.) av att skillnaden i social sammansättning mellan höger- och vänsterregeringarna under tiden efter 1884, tagen som en helhet, är praktiskt taget ingen (ehuru den naturligtvis i början var högst betydande), liksom hans fortsatta resonemang över samma tema är, som han själv, ehuru blott alltför blygsamt säger, icke utan intresse. Det anföres här som ett exempel bland flera på sådana resultat av föreliggande arbete, vilka korrigera förut gängse föreställningar.

Slutligen skall antecknas förf:s intressanta och fylliga uppgifter om åldersförhållandena. I Sverige håller sig efter 1905 ministärer-

¹ I detta sammanhang skulle rec. vilja uttrycka sitt beklagande av att icke förteckningarna över ministärerna utvidgats till att omfatta förteckningar över samtliga statsråd. Linnarsson omnämner (sid. 19) att för Sveriges del ingående tabellariska framställningar finnas. Hur mycket användbarare för framtiden skulle icke föreliggande arbete, som är och säkerligen för långliga tider kommer att förbli det enda i sitt slag, ha varit, om samtliga statsråd jämte deras utnämningsslag här varit redovisade? För Sveriges del hade det blott gällt att avtrycka de nämnda tabellerna av Heckscher, Kihlberg och A. Andersson, vilket skulle krävt sammanlagt 11 sidor.

nas medelålder vid tillträdet vid 48 à 49 år efter att tidigare ha varit något över 50 år (sid. 59). I Danmark är den enligt Heckscher omkring 50 år (texten sid. 118) men med ganska betydliga växlingar (enligt not *ibid.*): 1848—59: 48,6 år; 1860—69: 53,2 år; 1870—79: 52,8 år; 1880—89: 51,5 år; 1890—99: 54,5 år; 1900—1909: 52,8 år; 1910—1919: 49,9 år; 1920—29: 54,2 år. (I medeltal blir dock detta över 52 år!) I Finland slutligen äro statsråden yngre: medeltalet här är 47 år (sid. 203). I Norge utgjorde ministärernas medelålder under perioden 1814—1884 ungefär 50 år; sedermera har den stigit till 52,5 år. Detta enkla medeltal säger kanske inte så mycket, men genom att komplettera det med en rad konkreta exempel uppvisar Björnberg, att norsk politik stundom utmärkts av ett verkligt gubbvälde. Slutsatserna formuleras exempelvis så, att generationsväxlingen inom de två huvudpartierna gått långsamt, i allmänhet lika hos högern och vänstern, men på statsministerposten långsammast hos vänstern; att en allmän och tilltagande obenägenhet rått emot att släppa yngre politiker in i statsrådet, »en obenägenhet, som tilltagit med åren och som på sistone upprepade gånger i stället fört dit rena åldringar»; i ett fall har det t. o. m. hänt, att en statsminister nödgats demissionera på grund av ålderdomssvaghet.¹ I Sverige ha vi undgått liknande erfarenheter, och det må vara tillåtet att påpeka, att den efter folketingsvalen 1935 med kraftig hand genomförda rekonstruktionen av danska statsrådet synes ådagalägga, att man i Danmark medvetet söker undvika en utveckling i stil med den norska.

I Heckschers uppsats om det danska statsrådet fäster man sig vid det klara (tidigare föreställningar bekräftande) resultatet, att den danska adeln som politiskt ledande klass spelat en högst betydligt mindre roll än den svenska.² De huvudsakliga slutsatserna äro för det första, att det danska statsrådet under tiden 1848—65 helt domineras av eller rättare sagt så gott som uteslutande består av högre ämbetsmän, alldeles som samtidigt var fallet med ministärerna i de två andra skandinaviska länderna. För det andra, att godsägarna under nästa period (1865—1901) voro »helt dominerande» i statsrådet,³ vilket naturligtvis är den — med andra än kvantitativa metoder förvärvad kännedom om situationen — obestridligt riktiga tolkningen av att procenten godsägare i statsrådet steg från 5,5 till 35,4. I och med parlamentarismens genombrott och högerns praktiskt taget fullständig avstängning från statsrådet följer slutligen en tid, då alla yrken och stånd äro företrädade; relativt taget kan man säga, att handöls och industriens och framförallt »de fria yrkenas» män med 14,8 % resp. 21,6 % utgöra det mest beaktansvärda inslaget. Gruppen allmän tjänst omfattar dock 47,7 %, jordbrukaregruppen 15,9 %. Dessa fakta, om vilka Heckscher

¹ Sid. 107—110.

² Sid. 120 ff.; jfr sid. 30 ff. (Linnarsson).

³ Sid. 125.

med all rätt säger att de ganska fullständigt överensstämman »med vad man har rätt att vänta med hänsyn till den allmänna politiska och sociala utvecklingen»,¹ illustreras för övrigt på ett intressant och roande sätt av tabell VIII. Denna har genom siffrornas vackra anhopning i vissa kolumner snarast fått prägeln av en grafisk framställning.

Ämbetsmänna »väldet» 1848—65 illustreras genom den likformiga fördelningen av siffror i kolumnen *Övriga högre förvaltningsämbetsmän* (summa 51). Den enda förekommande luckan motsvaras av den kompakta gruppen i kolumnen *Militärer*; sidorubriken anger, att det här gäller *Krigs- och Marinministerierna* (summa 20). Godsägareväldet 1865—1901 markeras om möjligt ännu tydligare genom den minst sagt välbesatta kolumnen *Godsägare* (summa 31); därjämte förekommer endast en tydlig sifferanhopning, nämligen liksom under föregående period, i korsningen av militärernas och försvarsdepartementens kolumner. Perioden 1901—1933, handels- och de fria yrkenas eller gärna, om man så vill, journalistväldets tid, visar sig som en från ovan till nedan jämnt välbesatt kolumn med beteckningen *Journalister* (summa 32). Den enda luckan förekommer i korsningen med utrikesministeriets kolumn; blickar man längre åt vänster i tabellen finner man att denna lucka motsvaras av en obrutet välbesatt horisontal rad, som går genom tre vertikala kolumner av »experter» (summa 8), vartill komma tre spridda outsiders. Nästan väl så tydligt — genom den välfyllda kolumnen *Direktörer och grosshandlare* (summa 18) — visar sig handels- och industriidkarnas roll. I övrigt äro siffrorna just så spridda, som man har rätt att vänta i en tid, då representanter för alla yrken och stånd direkt deltaga i ett demokratiskt parlamentariskt lands regering.²

Lindmans framställning har i så måtto disponerats något annorlunda än de övriga, som den direkt anknyter till förekomsten i Finland av ett under hela den period, undersökningen omfattar, fullt utbildat partiväsen. En särskild avdelning av hans framställning har ägnats frågan om »ansatser till oligarki vid ministerposternas besättande», d. v. s. om det faktum, att vissa personer utnämnas till statsråd mer än en gång, är så påfallande, att man kan säga att en särskild grupp »ministrabla» politiker förefinnes. Endast Heckscher har gjort en liknande fastän helt kortfattad undersökning. För Sveriges och Norges del har spörsmålet blott i förbigående berörts genom uppgifter på antalet personer, som beklätt statsråds-

¹ Sid. 127.

² Några fel, som dock icke för en noggrann läsare behöver vålla större huvudbry, förekomma i tab. VII sid. 138, där slutraden innehåller summorna för åren 1901—1933, ej för 1848—1933, som nederst i första kolumnen anges. I tab. XI sid. 150 synas första och andra kolumnens nedre partier (fr. o. m. ministären nr 18) vara omkastade. Å sid. 151 förekommer en hänvisning till tab. 17, vilken icke återfinnes i uppsatsen.

posterna, samt antalet utnämningar till desamma¹ jämte spridda eller i vart fall icke systematiskt sammanställda notiser om statsråd, som återkommit till samma post eller beklätt olika poster i flera regeringar.

Möjligheten till verklig jämförelse mellan förhållandena blir därmed mycket försvårad, helst även Heckschers och Lindmans siffermaterial är så anordnat, att den endast kan genomföras om läsaren själv företager behövliga omräkningar. Brusewitz' helt korta sammanfattning på denna punkt (sid. 211) laborerar ej heller med andra än uppgifterna (i absoluta tal) på antalet statsråd och antalet statsrådsutnämningar i resp. länder under hela undersökningstiden för vart och ett av dem och kan ej sägas bygga på dessa.²

I det hela kan man säga, att undersökningen på denna punkt — som dock för ingen del tillhör de huvudsakliga — avsatt sitt ringaste resultat. Önskvärt vore, om problemet åter upptoges, allra helst i samband med ett mycket större och svårare: frågan om yrkespolitikerna och den »politiska personalen» överhuvudtaget.

Ett av Lindmans resultat, som särdeles klart men icke alldeles oväntat framträder, rör den roll, det lärda ståndet, den högre bildningens innehavare, spelat i finländsk politik. Professorer, företrädande de mest olikartade discipliner, ha i stort antal beklätt olika statsrådsposter. Populärt talat har varannan statsminister i Finland tagits ur professorernas krets.³ »Endast en av statsministrarna, Kallio, saknar högskolebildning. Med undantag av Tanner äro de övriga juris eller filosofie doktorer (Svinhufvud likväl honoris causa).»⁴ Det torde vara omöjligt att uppdriva ett land, om vars regering något dylikt kan konstateras. Detta den högre bildningens betydelse för politisk karriär i Finland återspeglar på ett intresse-

¹ Sid. 17 gällande Sverige för tiden efter 1809, sid. 101 gällande Norge för tiden efter 1884.

² Enligt den av Heckscher (tab. XII) använda metoden skulle jämförelsetalet (antalet utnämningar i procent av antalet utnämnda) bli följande:

Sverige	1809—1934 = 136 %
Norge	1814—1934 = 136 %
Danmark	1848—1934 = 176 %
Finland	1919—1934 = 173 %

Björnbergs uppgift sid. 101 omräknad i procent och A. Anderssons uppgift (Statsv. Tidskr. 1934 sid. 244) likaledes omräknad i procent ge följande jämförelsetal för de parlamentariska perioderna i Sverige 1905—1932 och Norge 1884—1934:

Sverige	134 utnämnda; 173 utnämningar: 129 %
Norge	175 utnämnda; 263 utnämningar: 150 %

Dessa tal synas peka på att ansatserna till »oligarki» äro mindre i Sverige än i Norge, men t. o. m. denna slutsats synes rec. något djärv. I själva verket torde en undersökning av hithörande frågor böra ske parti för parti, eventuellt med hänsynstagande till de åtminstone skönjbara tendenserna till uppkomsten av s. k. *shadow cabinets*.

³ Sid. 188. I 16 ministärer har statsministerposten 8 gånger beklänts av professorer.

⁴ Sid. 202.

väckande sätt landets tidigare sociala struktur och politiska öden. Att den akademiska banan blivit så väl besatt med för politisk verksamhet lämpliga och villiga personer har väl berott icke minst därpå, att andra banor, som i fullt självständiga länder brukar absorbera en god del av den ledande klassen, t. ex. ämbetsmannens och militärens, här varit mindre lockande eller delvis stängda. I detta sammanhang värt att observera men svårare för en rikssvensk iakttagare att riktigt värdera, är det förhållandet, att universitetskretsarna i Helsingfors spelat en särdeles stor roll i Finlands frihetskamp.

Å andra sidan framträder i det nutida Finland en alldeles motsatt tendens, den extremt bondedemokratiska uppfattningen — här utbildad till en komplett »ideologi» —¹ som i detta sammanhang praktiskt går ut på, att en i kommunalförsamlingen och riksdagen skolad bonde snarast bättre än annorledes utbildade kan — och förty bör — sköta en statsrådsbefattning. Jämnt hälften (13) av agrarpartiets statsråd ha också varit jordbrukare (sid. 177). Därav ha blott två avlagt högskoleexamina. Av de övriga 13 (7 å 8 jordbrukaresöner) inneha dock 11 högskoleexamina (sid. 174).

Brusewitz' avslutning innehåller som nämnt utom en komparativ sammanfattning några för jämförelses skull medtagna nya forskningsresultat. Det ena avser att ställa »regeringsstabiliteten» i de nordiska länderna i belysning av motsvarande förhållanden i England, Frankrike, Belgien, Nederländerna, Estland, Lettland och Tjeckoslovakien. Som väntat stå här de engelska och franska regeringarna som motpolar: den engelska håller i medeltal 4 år, den franska 9 eller, om man så vill, blott 8 månader.² Sverige utvisar under samma tid ett ganska högt medeltal: 2,9 år. Detta har under den parlamentariska epoken sjunkit högst betydligt; medeltalet för perioden 1905—1934 är 1,9 år och för perioden 1920—34 blott 1,7 år. Norge har samma siffra, Danmark en åtskilligt högre (2,5 år), Finland en mycket lägre (0,9 år).

Denna undersökning av regeringarnas stabilitet har, som förf. mycket riktigt framhåller, blott en begränsad betydelse; en rad »olikartade, mestadels ovägbara faktorer» förhindra mera ingående slutsatser. Enligt rec:s mening har den dock ett betydande intresse, enär den siffermässigt anger eller åtminstone understryker en karaktéristisk likhet mellan olika länders parlamentariska system: regeringsväxlingen. Den löser däremot ingalunda, knappast ens antyder de regelbundet förevarande och samverkande orsakerna, av vilka här blott två skola nämnas: den ena att folket eller representationen (eller partierna inom vardera) med vissa mellanrum, något olika för olika stater, kräva nya män på taburetterna; den andra, att det oerhört maktpåliggande värv, som deltagandet i en regering

¹ Sid. 174 f.

² Nämligen om man använder samma beräkningsgrund som fransmännen själva och betraktar t. ex. en under samma konseljpresident rekonstruerad ministär som en ny ministär.

innebär, sliter ministärerna och ministrarna. I själva verket är utan tvivel, ej minst av den sist antydda orsaken, en måttlig och någorlunda regelbunden ministärväxling nyttig och nödvändig för en demokrati. Om statskunskapen vill gå detta och andra närstående problem in på livet, måste alltid en undersökning som denna läggas till grund för de sökta lösningarna.

Det andra värdefulla tillskottet till arbetet är Brusewitz' jämförelse mellan ministärernas sammansättning i de nordiska länderna samt i England¹ och Frankrike. I England domineras kabinettet av ekonomiskt oberoende, i stor utsträckning aristokratiska yrkespolitiker, som man mycket väl kan kalla dem; franska regeringen åter av de fria yrkenas män, bland vilka advokaterna intaga det utan jämförelse främsta rummet. Ett stort antal av dessa ha politiken som yrke ej blott i den engelska meningen utan direkt som levebröd. Särskilt emot bakgrunden av dessa förhållanden framstå de nordiska regeringarna, fränsett deras utomordentligt starka ämbetsmannainslag² (varom mera nedan!), såsom mycket väl representerande folkets olika klasser och yrken. Brusewitz framhåller som slutomdöme, att denna differentiering betyder en styrka i två avseenden: sakkunskap av olika slag har större utsikt att komma till sin rätt, och ministärerna få genom sin jämförelsevis nära sociala kontakt med representation och folk en bredare bas, en starkare förankring i dessa.

Förf:s mening om yrkespolitikernas roll skulle rec. vilja något diskutera. Det heter å sid. 229, att ett skrå av yrkespolitiker i England resp. Frankrike »utövat ett inflytande vid regeringsbildningen [i dessa länder], som saknar egentlig motsvarighet» i de nordiska. Hur därmed förhåller sig för våra grannars del skall här bliva osagt. När det gäller Sverige under den nyaste tiden (efter 1920) synes ovanstående omdöme, hur restriktivt det än tolkas, dock vara alldeles för negativt. Redan tidigare har här antytts, att yrkesgruppen »yrkespolitiker» ej särskilts och upptagits i föreliggande arbete. Däremot skall i och för sig intet klander riktas. Uppgiften att definiera och avgränsa denna grupp är svår, och med den enligt rec:s mening oberättigade skräck, som man på så många håll i detta land har för själva ordet yrkespolitiker, även ganska delikat. Begreppet och realiteten existera dock. I den nuvarande regeringen sitta 9 personer, som med hänsyn tagen till svenska förhållanden och till kända fakta utan tvekan böra betraktas som yrkespolitiker: Hrr Hansson, Sandler, Vennerström, Möller, Leo, Wigforss, Engberg, Sköld, Ekman.

¹ Beträffande England byggd på en framställning av H. J. Laski.

² I detta sammanhang (sid. 227—29) hade måhända för jämförelses skull bort påpekas som förklaring till den ringa förekomsten av (civila och militära) ämbets- och tjänstemän i England och Frankrike, att dylika yrkesutövare praktiskt taget äro uteslutna från underhuset och i nästan lika hög grad från deputeradekammaren, av vilka församlingar resp. länders regeringar i så hög grad rekryteras. (Se exempelvis L. Lowell: The government of England I: 145 f.; A. Esmein: Elements de droit constitutionnel français et comparé II: 289 ff., 350.)

En uppräknig ur minnet och tämligen på måfå ger en rad tidigare exempel: Branting och Staaff, Trygger och Lindman, Thorsson, E. A. Nilsson i Örebro, B. Eriksson i Grängesberg (nu i Falun), V. Larsson i Västerås, C. G. Ekman och Hamrin. Ytterligare åtskilliga, som enligt svensk sed dragit sig tillbaka för att verka på reträttplatser, skulle kunnat nämnas, och därtill flera som ännu icke varit statsråd, men väl kunna betraktas som ur förevarande synpunkt stående aspiranter eller i hög grad »ministrabla»; om de bära titeln professor, hemmansägare eller redaktör bör man icke därav låta sig förvillan. Även i Sverige finnas och har länge funnits en rad framstående yrkespolitiker, som »utövat inflytande vid regeringsbildningen». Ja, man kan t. o. m. säga, att så krävande som det politiska livet nu blivit, måste man, enligt vad erfarenheten anger, så gott som i regel vara yrkespolitiker för att utöva ett verkligt sådant inflytande.

Huvudparten av Brusewitz' slutkapitel ägnas statsrådets sociala struktur mot bakgrunden av den allmänpolitiska utvecklingen. Denna analys vidgar sig till en pregnant framställning av demokratiserings- och parlamentariseringsprocessen i de nordiska länderna; i sin helhet klar och upplysande och med många träffande reflexioner, särskilt beträffande den svenska utvecklingens egenart. I största korthet sagt är författarens huvudtes, att parlamentarismens införande »i verkligheten innebär lika mycket en social som politisk maktförskjutning», och ett av hans värdefullaste slutresultat, »att kampen om parlamentarismen från början mindre är en kamp om doktriner eller ändamålsenligheten av ett visst regeringssystem än en social maktstrid, där frågan i grunden gäller om nya, förut utestängda klasser skola nå fram till rikets ledning». Denna uppfattning — att doktrinen i detta som i så många fall kommer i efterhand eller ursprungligen utbildas till och användes som ett vapen i maktkampen — förtjänar för övrigt att framhållas just som en förklaringsgrund till den säregna utvecklingen i vårt land. Varpå beror det, att striden mellan en bondekammare och en överklasskammare icke hos oss fick någon större skärpa eller bitterhet? Helt visst till stor del därpå, att bondekammarens majoritet icke var och framförallt icke kände sig utestängd från ett — efter dess mening och i enlighet med till denna kammare från dess företrädare bondeståndet nedärvda traditioner — ganska tillbörligt mått av inflytande, om icke på rikets ledning i bemärkelse regeringen så dock på ärendenas gång.¹ Orsaken till att striden så småningom upphör eller skiftar karaktär har förf. antytt: representanter för nya folkgrupper vinna inträde i andra kammaren; denna får med andra ord en mera »folklig» karaktär. Men regeringen blir därför ingalunda en första kammarens kampregering utan söker i vidsträckt mån sam-

¹ Det må tillåtas att här påminna om Carl Ifvarssons drastiska programuttalande 1871: att lantmännen äro fullkomligt likgiltiga i fråga om vilka personer som inneha statsrådsplatserna »blott ärendena gå efter deras önskan». Cit. efter rec:s avhandling Lantmannapartiet, sid. 254.

arbete även med andra kammaren, ja, tar väl så stor hänsyn till denna som till den första.

När sedan den doktrinärt färgade kampen för parlamentarismen börjar, tar det sin rundliga tid för dess förespråkare helt enkelt att lära upp sina följeslagare att omfatta parlamentarismen som ett mål; den svenska demokratin, om detta ord sammanfattningsvis må användas, var van vid och ganska nöjd med det svenska regeringssystemet: med en »byråkratisk» regering och en riksdag, fast och stark ej blott då det gällde motstånd utan ock med förmåga att i det långa loppet driva sin vilja igenom. Bland annat och inte minst härav kommer det sig, att motsatserna här i Sverige, såsom Brusewitz säger, voro mera dämpade och te sig mera komplicerade än i grannländerna.

Det av Brusewitz (sid. 219) använda, nyss citerade ordet »utestängda» ger anledning att framhålla, att åtminstone icke bönderna kunna sägas vara, eller ha betraktat sig som utestängda ur statsrådet. Senare (sid. 223) använder förf. emellertid ett någorlunda likvärdigt uttryck: bönderna ha varit »tillbakaskjutna». Dessförinnan (sid. 220) har Brusewitz dock framhållit, att bönderna intogo »en avvärande hållning» mot att inträda i statsrådet och att detta »är en känd och ofta omvittnad sak». Det behöver väl näppeligen sägas, att det i förf:s framställning mellersta uttrycket är det riktiga.

Att Sveriges bönder numerärt spelat en så liten roll i statsrådet (1.75 %) jämfört med Danmarks (4.5 %), Norges (8.6 %) och Finlands (12.1 %), och framförallt jämfört med deras utomordentligt stora roll i svensk politik överhuvudtaget, beror till en början på ganska naturliga hämningar,¹ förstärkta genom traditionen från bondeståndet. Denna tradition har sedermera vårdats och vidare utbildats under lantmannapartiets tid genom vanan att regera rätt eftertryckligt från Andra kammaren och statsutskottet — och är alltjämt, ehuru med vissa tämligen betydande motivförskjutningar, bibehållen inom våra dagars bondeparti. Det här sagda må även gälla som en kommentar till Linnarssons påstående (sid. 34), att böndernas andel i statsrådsrekryteringen varit »förvånande liten», och en bestämd invändning mot hans hypotes (ibid.) att förklaringen härtill »torde ligga i den ringa organisatoriska slagkraft bönderna hittills uppnått i jämförelse med arbetarna».

I Linnarssons uppsats (sid. 35—37) konstateras att det svenska statsrådets rekrytering länge skett från (» varit begränsad till») överklassen i vidsträcktare bemärkelse, d. v. s. tabellernas socialgrupper I och II, och att dessa tvenne grupper alltjämt leverera 80 % av statsrådspersonalen. De härtill anknutna reflexionerna, efter konstaterande av statsrådsfädernas allt större sociala »spridning», röra emellertid blott ståndscirkulationen; denna framstår som objekt, utvecklingen blir ett exempel eller en »god mätare på ståndscirkula-

¹ Man var inte »fin» nog (»Hur skulle det se ut med en bonde i gullbyxor?») och inte heller bildad och utbildad nog. Praktiskt taget ingen av det äldre lantmannapartiets bondeledare hade fått ens den torftigaste folkskoleundervisning.

tionens större hastighet och ökade omfång». Denna förskjutning av frågeställningen har medfört, att orsaksfaktorn blivit förbisedd. I Brusewitz' motsvarande framställning förekommer likaledes blott ett konstaterande av ämbetsmannaelementets utomordentligt framträdande ställning under en tidigare period (sid. 216, 223) och alltså högst betydande under den innevarande (sid. 217, 223).

Man skulle här ha önskat ett angivande av det enkla och påtagliga orsaksförhållandet, som, om det vederbörligen beaktats, utan tvivel skulle bidragit till större pregnans hos arbetet överhuvudtaget. Att så många statsråd även i vår demokratiska, socialt nivellerade tid tagas ur socialgrupperna I och II (»överklassen i vidare bemärkelse») även om många av födseln tillhöra grupperna III och IV (lägre medelklass och nederklass), beror naturligtvis på att statsrådsposterna kräva stora formella och sakliga kvalifikationer. Deras förvärvande nödvändiggöra erfarenhetsmässigt en utbildning och verksamhet, som i de allra flesta fall *volens nolens*, särskilt i ett land med våra vanor och levnadsförhållanden, vår sociala struktur — bl. a. frånvaron av en ekonomisk-politisk elit i engelsk stil — förflytta ifrågavarande personer upp i högre socialklasser. En arbetare blir arbetarfunktionär,¹ han blir tidningsman — och som mera kvalificerad sådan ingår han under rubriken »journalister i större tidningar» i socialklass II i paritet med byråchefer, borgmästare, professorer och överstelöjtnanter. Endast i mycket få exemplar har man hos oss stött på den moderne Cincinnatus, mannen som hämtas till statens ledning från plogen eller prylen och efter väl-förrättat medborgerligt värv återtager dessa verktyg för sin försörjning. Den förste bonden resp. arbetaren vid konungens rådsbord torde icke heller under nuvarande statsskick och samhällsordning komma att få många — genuina — efterföljare.

Några sammanfattande anmärkningar av här antytt slag skulle utan tvivel utgjort ett välbehövt komplement till den på tabeller-nas överraskande höga siffror i överklasskolumnerna byggda tolkningen.²

Detsamma gäller en annan aspekt av problemet överklass-ledande klass.³ Att ledningen i regeringsställning tidigare uteslutande tillkom den högsta överklassen har ej bara berott s. a. s. på en klassbestämd tradition att denna skulle vara ledande, utan på att det långt in i 1800-talet praktiskt taget inte fanns någon annan, som kunde och ville leda. Det har här i Sverige aldrig existerat en hög och högdragen, klassmedveten överklass och samtidigt en till regeringsbestyrens vårdande kapabel lägre klass eller medelklass, som av den förra medvetet skjutits tillbaka från regerandet. Brusewitz framhåller detta med all rätt, då han säger, att i Sverige under

¹ Var dessa placeras i tab. IV uppgives ej. Se anm. sid. 36.

² Brusewitz har dock sid. 223 påpekat, att flera arbetare, som blivit regeringsledamöter, »före statsrådsutnämningen hunnit övergå till ett annat yrke, ofta journalistens».

³ Björnberg har i sin sammanfattning (sid. 110) några ord härom.

tiden fram till sekelskiftet »ingen som helst målmedveten strävan att gripa regeringsmakten gör sig gällande bland de i riksdagen framträdande oppositionsgrupperna». Så snart folkskolläraren, advokaten, journalisten, bonden och arbetaren, eller »experter» företrädande dessa sociala lager eller partier, som voro deras politiska omklädnad — voro mogna, d. v. s. helt enkelt då de funnos i tillräckligt antal för att kunna leverera en tekniskt regeringsduglig elit och villiga att ingå i statsrådet, och deras partiers maktställning gävo dem möjlighet härtill, kommo de in i regeringen. I vart fall är det högst få år före 1905, då genombrottet ju kom, som man ens teoretiskt kan tänka sig regeringar av sist antydda sociala typ — n. b. då bönderna inte ville. Det skulle då möjligen varit 1890—94 och från 1903.

Denna obenägenhet hos lägre sociala skikt eller riktigare hos partier och partiledare, som företrädde dessa, har utan tvivel till stor del sin förklaring i de politiska traditioner som hos oss utbildats och som redan tidigare antytts. Oppositionen ville regeras och från riksdagen opponera mot regeringen; en tradition som för övrigt fortfarande har stor livskraft och alltjämt bidrager till parlamentarismens svårigheter i vårt land. Regeringen betraktades som förvaltningens spets, och i denna uppfattning ingick, att regeringen normalt skulle bestå av ämbetsmän; experter på att »regera».

Man kommer för övrigt från detta konstaterande över till spörsmålet om det icke är normalt, och önskvärt, att regeringen skall bestå av ämbetsmän = experter, åtminstone intill dess (verkliga) experter, utbildade på politisk väg, i tillräckligt antal hunnit utbildas.

Därmed är rec. inne på en principiell anmärkning, som i viss mån grundar sig på det alltför välkända faktum, att det finns realiteter, ej minst politiska, vilka svårligen kunna uttryckas i siffror. Överallt i föreliggande framställning konstateras byråkratiens oerhörda roll under tidigare perioder och — med en viss förvåning — dess förmåga att alltjämt bibehålla sig som den största gruppen i statsrådet i samtliga länder. Hela tiden talas då om byråkratien, ämbetsmannaklassen som ett enhetligt begrepp. Men hör man icke iakttaga och fastslå, att byråkratien liksom allt annat underkastats utvecklingens lag, och att det — särskilt i förevarande sammanhang — kan talas om en tidigare byråkrati och en nutida? Man kan och enligt rec:s mening bör tänka sig ämbetsmannakåren låt oss säga fram till och något utöver parlamentarismens genombrott som byråkrati i ordets mera pregnanta mening. Under tidigare perioder var »ministärbildaren» (kungen) vid sitt val de facto hänvisad till en högbyråkratisk och ofta även aristokratisk grupp av »ministrabla». För högre ämbetsmannaposter krävdes i regel hög social standard från starten; de högre posterna i sin tur voro en snart sagt oundgänglig förutsättning för taburetterna. Att den tidens och det regeringssystemets krav på allmän duglighet och speciell sakkunskap blevo tillfredsställda väl så bra som vår tids

krav med vår tidsrekryteringsmöjligheter förefaller i förbigående sagt odisputabelt. Under parlamentarismens, den vidsträckta allmänna formella och speciella bildningens, den sociala utjämningens tid har ministärbildaren helt andra, och ur social synpunkt sett, ofantligt mycket vidsträcktare kretsar av teoretiskt möjliga ministerkandidater att välja emellan. (Att den parlamentariska regeringsbildningens etikettsregler jämte sakliga krav i utomordentligt hög grad inskränker denna är en annan sak.) Alltjämt medtages emellertid ett jämförelsevis mycket stort antal ämbetsmän i våra regeringar — men inte i egenskap av företrädare för en yrkesgrupp eller samhällsklass eller »klick», som kallas byråkratien, utan i egenskap av ofta nödvändiga, ännu oftare önskvärda sakkunniga eller »experter».¹

Om man håller sig till denna här skisserade differentiering av begreppet blir det ganska förklarligt att och varför »juristväldet» överallt i Nordens länder består. Det blir vidare t. ex. lättare att förstå, varför antalet högre ämbetsmän i Norges statsråd under perioden 1905—1920 starkt ökades. Björnberg som »inte utan en viss överraskning» konstaterat detta² kommer själv med den högst plausibla förklaringen, att anledningen var de kritiska tiderna — unionskris, världskrig — vilka krävde verklig expertis i statens ledning; men man tycker sig förnimma, att han vid dess avgivande är hämmad av den odifferentierade uppfattningen av »byråkratien».

Det må slutligen vara tillåtet att ta ett måhända något extremt, men fullt tillbörligt exempel, den nuvarande svenska regeringen. Dess personal består som bekant av en överdirektör (och f. d. statssekreterare), en hovrättspresident, en lektor, en lokförare, en f. d. statssekreterare, en professor och en generaldirektör (som f. ö. efterträtt en annan generaldirektör; tidigare statsrådsbefattningar oavsedda). Till dessa sju ämbets- och tjänstemän komma fem utövare av fria yrken, alla journalister-partifunktionärer eller endera. Denna sammansättning (7 = 58.3 % ämbetsmän, varav 4 = 33.3 % högre³) erbjuder rent siffermässigt stöd för den mening, Brusewitz uttalat (220 f., 223), nämligen att den svenska byråkratien ända in i våra dagar på ett särdeles anmärkningsvärt sätt bevarat sin ställning. I själva verket visa emellertid kända fakta — eller, om man så vill, personerna bakom dessa siffror — alls ingenting härom. Däremot visa de möjligen — naturligtvis i förbindelse med motsvarande från andra regeringar av alla partier under de senaste åren — att »demokratien» gärna använder sig av ämbetsmän-expertes, och att sådana också stå till buds inom »byråkratien», antingen de kommit in i karriären på den vanliga vägen från botten eller såsom politiskt högmeriterade släppts in vid eller i närheten av toppen.

¹ Kompetenskravet enl. R. F. § 6 har härvidlag spelat en betydande roll.

² Sid. 74.

³ Vilket rätt väl överensstämmer med medeltalet för perioden 1920—34.

Denna framställning kan, hur utförlig den än blivit, ingalunda göra anspråk på att vara en uttömmande granskning. Föreliggande samlingsverk är ju i själva verket en serie avhandlingar, vilka trots sitt relativt knappa omfång innehålla en stor myckenhet stoff, något som möjliggjorts genom dess ovan antydda, ur flertalet synpunkter lofvärda men stundom kanske något för långt drivna koncentration. Rikedomen på fakta och synpunkter motsvaras sålunda endast delvis av rec:s reflexioner och randanmärkningar. De senare, det må slutligen utsägas, äro ingalunda avsedda att förringa värdet av det initiativ Brusewitz tagit och i förening med sina elever och medarbetare utfört. Med detta arbete har han öppnat ett nytt vidsträckt fält för statsvetenskaplig forskning. Före honom ha visserligen andra företagit mer eller mindre givande exkursioner, men *De nordiska ländernas statsråd* betecknar resultatet av den första resan efter en målmedvetet utstakad plan. Den har visat sig givande och lärorik och skall utan tvivel stimulera till efterföljd.

Mars 1936.

E. Ths.

EDGAR EUGENE ROBINSON: *The Presidential Vote 1896—1932*. Stanford University Press, Stanford University. California 1934. 403 sid.

AGAR HERBERT: *The American Presidents*. London 1933. 316 sid.

Det första av de här nämnda arbetena omfattar cirka 50 sid. text och kartor och cirka 350 sid. tabeller. Det torde vara det enda arbetet, som giver en fullständig sammanställning av röstresultaten vid presidentvalen under ifrågavarande period. Det belyser i siffror och kartor den ständigt fortgående kampen mellan det republikanska och det demokratiska partiet inom det amerikanska statslivet. Som bekant hava även andra partier blandat sig i striden om presidentmakten. De mest bekanta av dessa outsiders äro the Progressive Party 1912 och 1924 samt the Socialist Party. Man blir dock oneligen något förvånad över författarens uppgift, att cirka ett åttio-tal olika partinamn förekommit vid presidentvalen under denna tid. Alla dessa partier sammanför förf. under en gemensam beteckning.

Ett studium av arbetets 10 kartor är ganska givande. Vid uppgörandet av dessa kartor har förf. undersökt vilket parti, som erhållit det högsta röstetalet inom varje county, och det segrande partiets färg har fått täcka motsvarande område på kartan. Den använda metoden är naturligtvis mera tillförlitlig än den vanliga metoden, som blott avser att visa majoritetsställningen för ett större område, t. ex. delstat. En sådan karta med mindre enheter ger oftast en helt annan bild av partiernas ställning än en karta med större enheter men gör det också mycket svårare att nå fram till enkla sammanfattande omdömen angående partiställningen i landet.

I striden mellan demokraten Bryan och republikanen Mc Kinley år 1896 fingo demokraterna majoritet i de södra och västra områdena, under det att republikanska partiet behärskade det folkrika nordöstra området av staterna. Valet var ett typiskt tvåpartival, i vilket Mc Kinley erhöll 51,07 % och Bryan 45,9 % av rösterna. Den traditionella uppdelningen från inbördeskrigets dagar rådde fortfarande. Ungefär samma ställning rådde även vid 1900 års val, då Mc Kinley för andra gången blev Förenta staternas president. Vid det följande valet, då president Theodore Roosevelt, som vid Mc Kinleys död 1901 i egenskap av vice president mottagit det höga ämbetet, stöd under omval, erövrade det republikanska partiet majoriteten i 1608 counties med 56,43 % av rösterna, under det att endast 1.107 counties framvisade majoritet för demokraternas kandidat Parker, som erhöll 37,61 % av rösterna. Övriga partier fingo sammanlagt 5,96 %, varav socialistiska partiet fick ungefär hälften. Då Bryan åter lät uppställa sig som demokraternas kandidat 1908, gingo demokraterna väsentligt framåt och återerövrade bl. a. områdena i trakten av Klippiga bergen samt utvidgade sitt majoritetsområde avsevärt i de södra staterna. Denna frammarsch var dock inte tillräcklig för att säkra segern över republikanska partiets kandidat, Taft, vilken Roosevelt hade rekommenderat som sin efterträdare.

Som bekant vann det demokratiska partiet en seger vid 1912 års presidentval på grund av att de republikanska rösterna uppdelades på Taft och Roosevelt. Roosevelt, som i egenskap av vice presidentkandidat 1900 lyckats tillbakatränga demokraterna i den nordvästra delen av U. S. A. och där befästa sin ställning under 1904 års valkampanj, lyckades även nu vinna denna del av landet. Vid 1916 års val erövrade president Wilson flera av de gamla Rooseveltska delarna och erhöll 49,26 % av rösterna, medan Charles Hughes som republikanernas kandidat erövrade 46,06 %.

Kartbilden över valet 1920 påminner ganska mycket om kartan över valet 1904. Demokraterna trängdes åter tillbaka och behärskade nu endast 1.096 counties, framför allt i sitt gamla trogna sydöstra område, under det att republikanska partiet åter behärskade norra, östra och västra delen av landet med majoritetsställning i 1.946 counties. Harding fick 60,35 % av rösterna, och demokraternas kandidat Fox erhöll 34,13 %. 1924 års val erinrar så tillvida om 1912 års val, att ett mera betydande tredje parti återigen uppträder vid presidentvalet. Den gamla republikanen La Follette tävlade med republikanska partiets kandidat president Coolidge och demokraten John W. Davis. En del av de forna Rooseveltsområdena visade klar majoritet för La Follette, men den stora massan av republikanska väljare stod fast vid partiet, som lyckades erövra 54,04 % av rösterna, varigenom en upprepning av nederlaget från 1912 undveks. Republikanska partiet behöll och stärkte sin ställning vid 1928 års val, då Hoover erövrade 58,12 % av rösterna och erhöll majoritetsställning i 2.172 counties mot den demokratiska kandidatens 912. Valet 1932 visade en väldig omsvängning i partiställningen, i det att

demokraternas kandidat, Roosevelt, erhöll 57,41 % av rösterna med majoritet i 2.721 counties mot den republikanska kandidatens 39,66 % med majoritet i endast 372 counties.

Undersökningen visar, att demokraterna under hela denna period hava haft sitt säkraste område i de gamla södra staterna, under det att det republikanska partiet har haft ett lika säkert fotfäste i det nordöstra området. De mera nya delarna av U. S. A., mellersta och västra delen, hava varit mera opålitliga. De stora industristäderna i östra staterna hava också växlat åtskilligt, men synas under de sista presidentvalen hava stabiliserat sig som klart demokratiska. Denna generella slutsats företer naturligtvis en mångfald av undantag, varom man lätt kan övertyga sig vid ett studium av Robinsons kartor.

I det följande kommer så det rikhaltiga tabellmaterialet. Det skulle vara ganska intressant att närmare analysera detta material, jämföra det med röstsiffrorna från kongressval samt från val till delstatsrepresentationer m. m. Ännu mera intressant skulle undersökningen bli, om man studerade detta material mot bakgrunden av de geografiska, ekonomiska, sociologiska och politiska förhållandena i U. S. A:s olika delar för att söka få klarlagt, i vad mån de intressen, som de olika presidentkandidaterna representerat, hava inverkat på röstningsresultatet i landets olika delar.

Det andra här omnämnda arbetet är en samling levnadsteckningar över Förenta staternas presidenter från Washington till Harding. Arbetet har egentligen inte vetenskaplig karaktär utan är snarare ett prov på god journalistik. När man studerar det amerikanska statsskicket, samhällslivet eller senare historia, är det dock av värde att hava ett arbete till hands, som ger upplysningar om de viktigaste dragen i de personers liv, vilka hava uppburit huvudrollerna i det historiska skådespelet. Boken ger en hel del glimtar från presidenternas privatliv och deras personliga egendomligheter, som på sitt sätt bidraga att belysa även deras offentliga verksamhet. I arbetet beröras för övrigt de viktigaste yttre förhållanden, under vilka presidenterna hava verkat, samt de bidrag till historien, som de själva hava givit. På så sätt ger boken en i lättläst form meddelad kunskap om Förenta staternas historia. I bokens litteraturförteckning upptagas omkr. 130 arbeten om U. S. A:s historia och dess presidenter, av värde för den som vill fördjupa sig i olika delar av den amerikanska historien.

Einar Ew. Forssell.

GABRIEL THULIN: *Om mantalet, II*. P. A. Norstedt och Söner. Sthlm 1935.

Regeringsrådet Gabriel Thulin firade sin 70-årsdag den 22 juni 1935 med att utgiva »*Om mantalet*», II, en senkommen fortsättning av hans avhandling 1890 *Om mantalet, I*. Det monument,

den måhända siste representanten för den vetenskapliga kamerallistiken härmed rest över en viktig gren av en gången tids förvaltningsorganisation, är tillika ett minnesmärke över en lång och av sällsynt plikttrohet och nit fylld arbetsdag. I den serie av på offentligt uppdrag utförda utredningar, som fyller mellanrummet mellan märkesåren 1890 och 1935, har Thulin riktat svensk rättshistoria, statsförvaltnings- och, speciellt, kyrkorätt med ett stort antal skrifter, vilka utgöra outhärliga verk för var och en som vill behärska dessa områden.

De rättsregler, som bestämde de svenska jordbruksfastigheternas förpliktelser mot det allmänna, grundskatterna och de offentliga onera över huvud, utgjorde ett maskineri, som gick en trög och säker gång med tusental av hjul. Kunskap om detta maskineri och dess särart kommer alltför att vara en nödvändig förutsättning för studiet av den gamla tidens jordrättsliga och administrativa förhållanden. Det verk, som Thulin nu fullbordat, kommer sannolikt att länge bli ensamt i sin art, och i sitt med all detaljrikedom stränga ordnande av det oerhört omfattande materialet utgör det en ovärderlig uppslagsbok för forskare på rättshistoriens och den ekonomiska historiens områden. Ett lättfattligt register underlättar användningen.

Det gamla skattesystemet utgjorde utåt ett helt, men det var sammanfogat av bördor av olika ålder och ursprung, så småningom systematiserade och sammansmälta till en enhet, som utåt verkade homogen om också komplicerad. Författaren visar bl. a., hurusom tillfälliga gårdar eller hjälper, som beviljats för vissa bestämda ändamål, övergått till ständiga, blott åtagandet upprepats tillräckligt länge. Den sedvanans rättsbildande roll, som i hög grad gjort och ännu gör sig gällande på privaträttens område, hade sin motsvarighet även inom den offentliga rättens. Den enskilde jordbrukarens erfarenhetsmässigt utrönda förmåga att bära en utskyld blev normerande också för skattetungan olika fastighetsenheter emellan. Skattemåttet och den därav föranledda skatterättsliga indelningen av den svenska jorden gav upphov till en fast *fastighetsindelning* och därigenom även till en ny privaträttslig differentiering av rättigheter i oskiftad skog och mark, skild från den gamla i attung samt mark- och öresland. Skildringen av mantalsbegreppets utveckling från att vara ett *mannatal* till att utgöra ett mått å en fastighet, varå en familj kunde anses besutten och kunde utgöra en fast skatt eller ränta, är tillika historien om införandet av en ordnad *fastighetsregistrering* i kronans jordebok. Sjuttonhundralets försäkringar om frihet från förhöjning av mantal och ränta i följd av ägornas värdestegring genom odlingar och förbättringar utan hävande av möjligheten att genom mantalsnedsättning (förmedling) kompensera nedsatt skattekraft gjorde emellertid mantalet otjänligt såsom skattemått och beredde marken för nya skatteformer, grundade på värdering genom taxering. Med 1926 års jord-

delningslag har mantalets betydelse även för fastighetsindelningen nedgått.

En typ av fastigheter, för vilka åsättande vid skattläggning av mantal blev av synnerlig betydelse för rättigheter och skyldigheter, utgöres av *torpen* och deras yngre motsvarigheter i lappmarkerna, *nybyggerna* (med torp avses här självständiga fastigheter och icke s. k. torplägenheter). Till stor eller största del upptagna å mark, som låg utanför de gamla byarnas rå och rör på allmänningssmark, ingenmans land eller »öde», fingo dessa fastigheter först genom skattläggning och mantalssättning sina skyldigheter och rättigheter närmare bestämda. Torparens eller nybyggarens äganderättsliga ställning personligen berodde sedan på naturen av den mark, varå torpet eller nybygget upptagits, och särskilda författningar som genom skatteköp eller skatteomföring gävo möjlighet till förvärv av äganderätt. Torp-, ryd- och hult-namnens frekvens bland de stora herregårdarna visa den expansionsförmåga, som kunde utmärka dessa för sig själva utan hindrande grannar liggande fastigheter.

Med det på svensk botten utvecklade fastighetsrättsliga mantalsbegreppet har i de förutvarande danska och norska provinserna det därmed besläktade gårdatsbegreppet sammansmält och därigenom delat den senare utveckling, den blomstring och det förfall, som kommit mantalet till del. Sedan det ursprungliga danska jordattalet, *bolët*, under 1300-talet börjat avlösas av *gården*, möter man i de skånska landskapen en del nya beteckningar för fastigheter, som ej nått den storlek, att de kunde betecknas såsom gårdar, *fester*, *bol* (bolige), *udbyggen* (nybyggen), så småningom avancerande till halva och hela gårdar. Att nybyggerna i det gamla Sverige i väsentlig mån rekryterat skattejorden vet man; i vad mån detta är falllet med det »jordegna» bondegodset i Skåne, Halland och Blekinge är ett spörsmål, som väntar på en särskild undersökning.

Erik Schalling.

Till red. insända skrifter.

- Ekonomisk Tidskrift.* 1936. H. 2. Uppsala 1936.
Ekonomiska Samfundets Tidskrift. Ny serie. H. 36. Hfors 1936.
Eriasson Review. 1936. N:r 2. Sthlm 1936.
Finlands officiella statistik. XXVI. A. Olycksfallsstatistik. Olycksfallen i arbetet år 1932. Hfors 1936.
Finsk Kommunaltidskrift. 1936. N:r 3—5. Hfors 1936.
Finsk Tidskrift för vittnerhet, vetenskap, konst och politik. T. CXX. H. V—VI. Hfors 1936.
Helsingfors stads statistik. I. Terveysten ja sairaanhoito. 1934. (1 osa). Hfors 1936.
Historisk Tidskrift. 1936. H. 2. Sthlm 1936.
Industria. Arg. XXXII. N:r 12—16. Sthlm 1936.
Institut International d'Agriculture, Rome. Revue Internationale d'Agriculture. 1936. N:r 5—6. Rome 1936.
International labour review. Vol. XXIII. N:r 6. Vol. XXIV. N:r 1. Genève 1936.
Kommersiella Meddelanden. Arg. 23. N:r 10—14. Sthlm 1936.
Kommunalkalender för Helsingfors stad. 1936. Hfors 1936.
Konsumenbladet. 1936. N:r 23—32. Sthlm 1936.
Meddelanden från Skattebetalarnas Förening. N:r 51. Sthlm 1936.
Mercator. Tidskrift för Finlands näringslif. Arg. XXXI. N:r 23—32. Hfors 1936.
Nationalökonomisk Tidskrift. 1936. H. 3. Kbhvn 1936.
Nordisk Försäkringstidskrift. 1936. N:r 3. Sthlm 1936.
Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri. 1936. H. 4. Sthlm 1936.
Skandinaviska Kreditaktiebolaget. Kvartalsskrift. 1936. N:r 3. Sthlm 1936.
Social Tidskrift. 1936. N:r 7. Hfors 1936.
Sociala Meddelanden. 1936. N:r 5—7. Sthlm 1936.
Statistisk Månadsskrift. 1936. N:r 2—4. Kbhvn 1936.
Statistisk Månadsskrift. Arg. 31. N:r 5—6. Sthlm 1936.
Statsökonomisk Tidskrift. 1936. H. 3—5. Oslo.
Sunt Förfuift. Arg. XVI. N:r 5. Sthlm 1936.
Svensk Juristtidning. 1936. H. 5. Sthlm 1936.
Svensk Tidskrift. Arg. XXIII. H. 7. Sthlm (tr. Uppsala) 1936.
Svenska Stadsförbundets Tidskrift. 1936. H. 4. Sthlm 1936.
Sveriges officiella statistik. Befolkningsrörelsen år 1933. Av Statistiska centralbyrån. — Sjöfart år 1934. Av Kommerskollegium. Sthlm 1936.
Tiden. 1936. N:r 6—7. Sthlm 1936.
Tidskrift för Sveriges Advokatförbund. Arg. II. H. 2. Sthlm 1936.
Tidskrift för Rettsvidenskap. 1936. H. 1—2. Oslo.
Weekly News Sheet. N:r 71—78. Mexico City 1936.
Weltwirtschaftliches Archiv. Band 44. Heft 1. Jena 1936 (tr. Hamburg).
Översikt över obligationsmarknaden i Sverige 1935. Utg. av A.-B. Göteborgs Bank. Sthlm 1936.
ERICH, RAFAEL. Några folkrättsliga synpunkter, hänförande sig till sanktionsproblemet. (Skrifter utg. av Svenska Institutet för Internationell Rätt. N:r 3.) Uppsala 1936.
HECKSCHER, ELI F., Sveriges ekonomiska historia från Gustav Vasa. Sthlm 1936. Albert Bonniers Förlag.
MÄLMAR, EOLKE, Förvärv och förlust av svenskt medborgarskap. Sthlm 1936. P. A. Norstedt & Söners Förlag.
Den svenska utrikesförvaltningens historia. Av SVEN TUNBERG, CARL-FREDRIK PALMSTIERNÄ, ARNE MÜNTHE, ARNE FÖRSSELL, TORSTEN GIHL och NILS G. WOLLIN. Uppsala 1935.
Internationella arbetsorganisationen. X. Arbetskonferensens nittonde sammanträde m. m. (1935). (Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet.) Sthlm 1936.
Svenska Institutet för Internationell Rätt. (Skrifter utg. av Svenska Institutet för Internationell Rätt. N:r 2.) Uppsala 1935.

Försäkringsaktiebolagen
"Skåne" och "Malmö"

Huvudkontor i Malmö

Brand=
Liv=
Olycksfalls=
Automobil=
och andra
Försäkringar

Den 1 januari 1936 ansvarade »Skåne» för

Brandförsäkringar c:a	1.900.000.000 kronor
Kapitalförsäkringar c:a	240.000.000 kronor
Ränteförsäkringar c:a (ärligen)	2.700.000 kronor

Den 1 januari 1936 utgjorde »Skånes»

Samtliga fonder c:a	100.000.000 kronor
(incl. garantifondförbindelser . . . . .)	9.300.000 kronor)